

DIAGNOZA SYTUACJI PRZESTRZENNEJ, GOSPODARCZEJ I SPOŁECZNEJ GMINY ŻELECHÓW

Spis treści

Wstęp	7
1. Społeczeństwo	9
1.1. Demografia	9
1.2. Opieka zdrowotna i społeczna	16
1.3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi	22
1.4. Kultura	25
1.5. Ochrona dziedzictwa narodowego	29
1.6. Szkolnictwo.....	32
2. Transport oraz infrastruktura sieciowa	40
2.1. Komunikacja	40
2.2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna.....	49
2.2.1. Wodociągi.....	49
2.2.2. Kanalizacja	52
2.3. Sieć gazowa.....	54
2.4. Energia elektryczna	56
2.5. Energia pochodząca z odnawialnych źródeł energii.....	57
2.6. Sieć telekomunikacyjna.....	58
3. Gospodarka i rynek pracy	60
3.1. Mieszkalnictwo	68
3.2. Finanse Gminy	72
4. Środowisko	81
4.1. Środowisko Przyrodnicze.....	81
4.2. Zasoby wodne.....	84
4.2.1. Wody powierzchniowe	84
4.2.2. Wody podziemne	86
4.2.3. Główne zbiorniki wód podziemnych	88
4.3. Zagrożenie powodzią i suszami.....	89
4.4. Gospodarka odpadami.....	92
4.5. Powietrze atmosferyczne.....	97
5. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne.....	101

Tabela 1. Liczba ludności w Gminie Żelechów według wieku płci, miejscowości zamieszkania w latach 2018-2023 (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).....	9
Tabela 2. Ruch naturalny i wędrowniczy mieszkańców Gminy Żelechów w latach 2018-2023 (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).....	11
Tabela 3. Ruch naturalny i wędrowniczy mieszkańców Gminy Żelechów w latach 2023 na tle gmin z analizy porównawczej (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).....	11
Tabela 4. Ludność gmin powiatu garwolińskiego w latach 2018-2023 wraz z powierzchnią (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).....	13
Tabela 5. Prognoza ludności gmin na lata 2024-2030 w powiecie garwolińskim.	14
Tabela 6. Liczba rodzin objętych świadczeniami w Gminie Żelechów w latach 2018-2023. .	19
Tabela 7. Realizacja świadczeń w Gminie Żelechów w 01.01.2023 r. – 31.12.2023 r.	19
Tabela 8. . Liczba bibliotek w gminach z grupy analizy porównawczej w 2023 roku.	27
Tabela 9. Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi) w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2021-2023.....	28
Tabela 10. Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2021-2023.....	28
Tabela 11. Obiekty wpisane do rejestru zabytków w Gminie Żelechów.	29
Tabela 12. Liczba uczniów, nauczycieli oraz etatów w przedszkolach i szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Żelechów w roku szkolnym 2022/2023 oraz 2023/2024.....	36
Tabela 13. Liczba uczniów i nauczycieli w placówkach oświatowych prowadzonych przez Gminę Żelechów w latach szkolnych 2017/2018- 2023/2024.	36
Tabela 14. Średnie wyniki egzaminów ósmoklasisty w szkołach podstawowych Gminie Żelechów oraz powiecie garwolińskim w latach 2019-2024.	37
Tabela 15. Średnie wyniki egzaminów maturalnych w szkołach ponadpodstawowych w Gminie Żelechów oraz powiecie garwolińskim w latach 2019-2024.	38
Tabela 16. Nawierzchnie dróg gminnych w granicach administracyjnych gminy Żelechów w 2023 roku.....	41
Tabela 17. Inwestycje drogowe w Gminie Żelechów w latach 2018-2023 r.	44
Tabela 18. Długość dróg rowerowych w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2018-2023.....	49
Tabela 19. Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności w Gminie Żelechów w latach 2018-2023.	50
Tabela 20. Długość eksploatowanej sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) w km w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2020-2023.....	50
Tabela 21. Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności w Gminie Żelechów w latach 2018-2023.	52
Tabela 22. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km w Gminie Żelechów na tle Gmin z analizy porównawczej w latach 2018-2023.	53

Tabela 23. Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności w Gminie Żelechów w latach 2018-2023.	54
Tabela 24. Długość czynnej sieci gazowej w km w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2018-2023.	55
Tabela 25. Dochody podatników Gminy Żelechów w latach 2015-2022 według źródeł dochodów.	62
Tabela 26. Dochody podatników Gminy Żelechów według grup wiekowych w latach 2015-2022.	63
Tabela 27. Podmioty Gospodarki Narodowej wpisane do rejestru REGON - Gmina Żelechów (2023 r.)	64
Tabela 28. Nowo zarejestrowane podmioty w Gminie Żelechów w porównaniu do wyrejestrowanych w latach 2019-2023 na tle gmin z analizy porównawczej.	65
Tabela 29. Zestawienie zbiorcze bezrobocia w poszczególnych gminach w powiecie garwolińskim.	66
Tabela 30. Bezrobotni według gmin powiatu garwolińskiego - stan na koniec 2023 roku.	67
Tabela 31. Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2018-2023.	72
Tabela 32. Dochody własne Gminy Żelechów według źródeł w latach 2018-2022.	74
Tabela 33. Udział wydatków bieżących i majątkowych Gminy Żelechów w latach 2018-2023.	77
Tabela 34 Wydatki ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w Gminie w latach 2018 - 2023.	78
Tabela 35. Stan zadłużenia Gminy Żelechów w latach 2018 - 2023.	80
Tabela 36. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem Gminy Żelechów w latach 2018 - 2023.	81
Tabela 37. Jednolite części wód na obszarze Gminy Żelechów.	85
Tabela 38. Ocena stanu monitorowanych JCWP na obszarze Gminy Żelechów.	86
Tabela 39. Ogólna charakterystyka JCWPd nr 66.	87
Tabela 40. Stan i ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych dla poszczególnych JCWPd na obszarze Gminy Żelechów.	88
Tabela 41. Wykaz podmiotów uprawnionych do świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów na obszarze Gminy Żelechów w 2023 roku.	93
Tabela 42. Stawki opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi na obszarze Gminy Żelechów w 2023 roku (koszt za osobę).	95
Tabela 43. Informacja o wytworzonych odpadach komunalnych z terenu Gminy Żelechów w latach 2018-2023	96
Tabela 44. Zadania Gminy Żelechów w zakresie ochrony powietrza w 2023 roku.	98
Tabela 45. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Żelechów.	103
 Wykres 1. Liczba ludności w Gminie Żelechów według miejscowości zamieszkania w latach 2018-2023 (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).	10

Wykres 2. Liczba ludności w Gminie Żelechów według poszczególnych grup wiekowych w latach 2018-2023 (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).	10
Wykres 3. Biblioteki publiczne na 10 tys. Ludności w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2021-2023.	27
Wykres 4. Udział dróg utwardzonych i gruntowych w Gminie Żelechów w latach 2018-2023.	42
Wykres 5. Łączna długość dróg, na których zostały przeprowadzone zadania inwestycyjne z zakresu drogownictwa w Gminie Żelechów w latach 2018-2023	43
Wykres 6. Liczba przyłączy budynków mieszkalnych i niemieszkalnych do sieci wodociągowej w Gminie Żelechów w latach 2020-2023.	51
Wykres 7. Liczba awarii sieci wodociągowej w Gminie Żelechów w latach 2020-2023.	51
Wykres 8. Liczba przyłączy budynków mieszkalnych i niemieszkalnych do sieci kanalizacyjnej w Gminie Żelechów w latach 2020-2023.	53
Wykres 9. Liczba przyłączy budynków mieszkalnych i niemieszkalnych do sieci gazowej w Gminie Żelechów w latach 2020-2023.	55
Wykres 10. Aktywność ekonomiczna mieszkańców Gminy Żelechów.	60
Wykres 11. Podatnicy według źródeł dochodu w latach 2015-2022 w Gminie Żelechów.	61
Wykres 12. Stan bezrobocia w Gminie Żelechów w latach 2015-2023.	68
Wykres 13. Ilość mieszkań na 1000 mieszkańców w Gminie Żelechów w latach 2018-2023 na tle gmin z analizy porównawczej.	70
Wykres 14. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w latach 2018-2023 na tle gmin z analizy porównawczej.	71
Wykres 15. Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania w latach 2018-2023 na tle gmin z analizy porównawczej.	71
Wykres 16. Dochody ogółem Gminy Żelechów w latach 2018 - 2023.	73
Wykres 17. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Żelechów na tle dochodu ogółem wszystkich gmin powiatu garwolińskiego w latach 2018-2023.	73
Wykres 18. Struktura dochodów w Gminie Żelechów w latach 2018 - 2023.	74
Wykres 19. Wydatki ogółem Gminy Żelechów w latach 2018 - 2023.	76
Wykres 20. Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Żelechów na tle wydatków ogółem wszystkich gmin powiatu garwolińskiego w latach 2018-2023.	76
Wykres 21. Wykonanie budżetu Gminy Żelechów w latach 2018-2023 oraz występowanie nadwyżki operacyjnej.	80
Wykres 22. Udział procentowy powierzchni terenów zieleni w powierzchni Gminy Żelechów oraz w gminach z analizy porównawczej w latach 2018-2023	83
 Rysunek 1. Mapa lokalizacji gmin z grupy analizy porównawczej.	8
Rysunek 2. Frekwencja w wyborach do sejmiku 2023 r.	15
Rysunek 3. Sieć dróg na terenie Gminy Żelechów.	40
Rysunek 4. Dostępność czasowa Warszawy w 2016 r.	42

Rysunek 5. Przebieg linii najwyższego i wysokiego napięcia energetycznego na terenie Gminy Żelechów.	56
Rysunek 6. Rozmieszczenie bazowych stacji sieci telefonii komórkowej w Gminie Żelechów.	59
Rysunek 7. Tereny leśne w Gminie Żelechów.	82
Rysunek 8. Zasięg JCWP względem obszaru Gminy Żelechów.....	85
Rysunek 9. Zasięg JCWPd względem obszaru Gminy Żelechów.....	87
Rysunek 10. Położenie Gminy Żelechów na tle GZWP.....	89
Rysunek 11. Obszary zagrożenia powodziowego terenie Gminy Żelechów.	91
Rysunek 12. Ocena zagrożenia suszą na terenie Gminy Żelechów.....	92
Rysunek 13. Obszary przekroczeń benzo(a)pirenu w Gminie Żelechów w 2018 roku.	97
Rysunek 14. Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Żelechów.....	102
Rysunek 15. Mapa pokrycia terenu Gminy Żelechów	104
 Załącznik 1. Szczegółowe zestawienie wyników badań ankietowych.....	 108

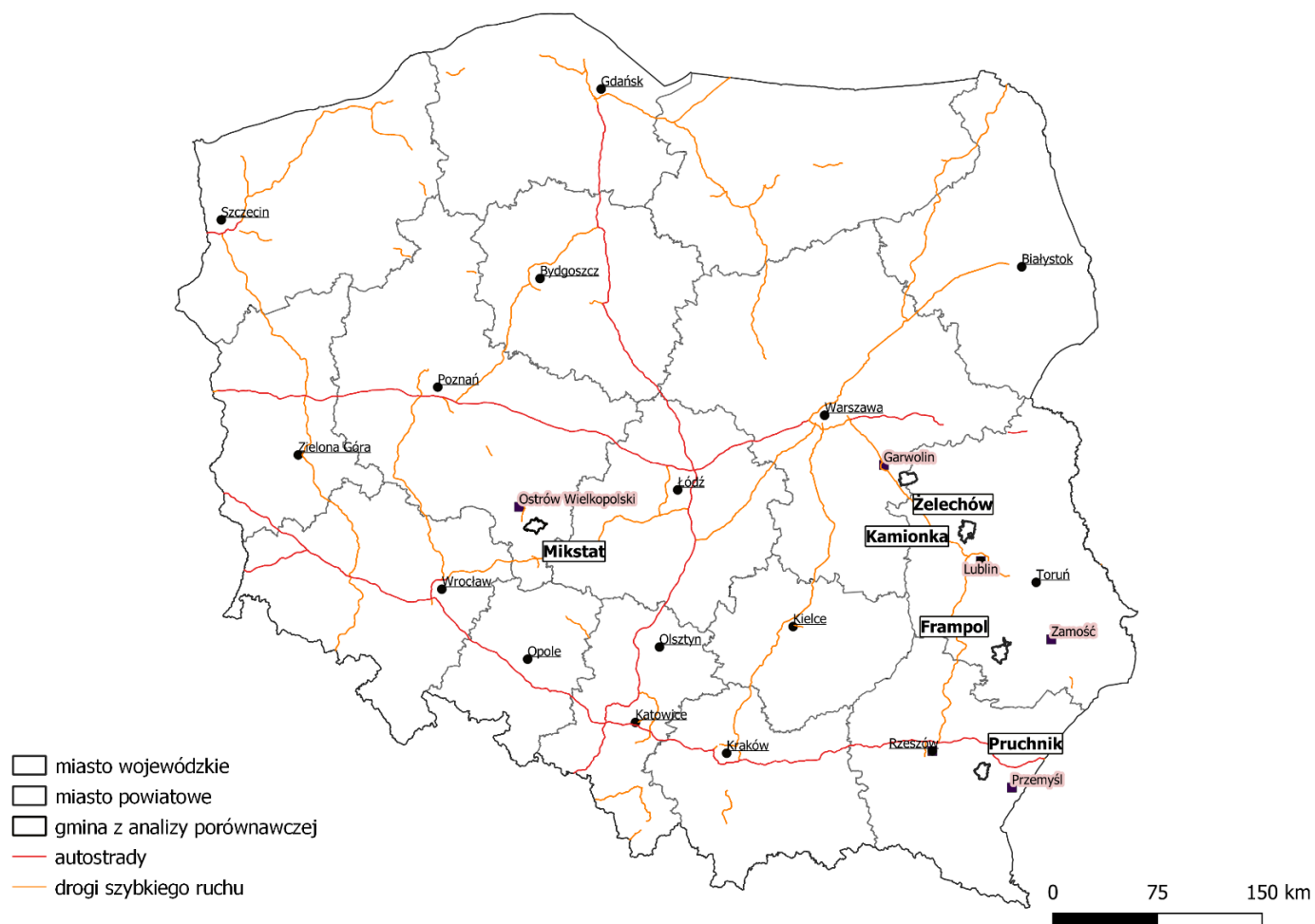

Wstęp

Diagnoza stanowi punkt wyjścia przy definiowaniu celów i priorytetów Strategii Rozwoju Gminy. Dzięki niej możliwe jest określenie potencjałów, problemów oraz wyzwań, z jakimi gmina musi się zmierzyć, a także wskazanie priorytetów działań rozwojowych. W niniejszej diagnozie do Strategii Rozwoju Gminy Żelechów na lata 2024-2034, w celu lepszego zobrazowania sytuacji przestrzennej, gospodarczej oraz rozwojowej Gminy Żelechów zastosowano metodykę analizy porównawczej. Polega ona na zestawieniu jednostek administracyjnych podobnych pod względem położenia, struktury i stopnia rozwoju. Uwzględniając kluczowe czynniki rozwojowe, wybrano do analizy gminy miejsko-wiejskie, które charakteryzują się zbliżoną strukturą osadniczą oraz demograficzną, a także są położone w pobliżu miast na prawach powiatu oraz dróg szybkiego ruchu. Do analizy wybrano Gminę Frampol, Gminę Kamionka, Gminę Mikstat oraz Gminę Pruchnik (Rys. 1.). Analiza poprzez porównanie pozwala na ocenę stopnia ich rozwoju we wszystkich obszarach. Dodatkowo umożliwia wskazanie wspólnych cech oraz różnic między badanymi gminami, a w rezultacie wyciągane są wnioski o tym, które czynniki wpływają na rozwój danej jednostki, a które stanowią wyzwania. Do analiz danych Gminy Kamionka przyjęto lata 2021-2023 z uwagi na brak dostępu do danych z lat wcześniejszych w BDL-GUS. Poszczególne aspekty są także porównywane w skali całego powiatu garwolińskiego. Umożliwia to lepsze zrozumienie pozycji poszczególnych czynników w szerszym kontekście regionalnym, ułatwiając tym samym identyfikowanie miejscowych wyzwań i potencjałów.

Rysunek 1. Mapa lokalizacji gmin z grupy analizy porównawczej.

Opracowanie własne na podstawie BDOT10k oraz dane.gov.pl.

1. Społeczeństwo

1.1. Demografia

Liczba ludności Gminy Żelechów, według stanu na dzień 31.12.2023 r., wynosiła 8 165 osób, w tym na terenie miasta 3 886 osób, a na terenie sołectw 4 279 osób. Średnia gęstość zaludnienia wyniosła 93,16 osób na km². Dane liczbowe odnoszące się do szczegółowej liczby ludności mieszkającej w mieście oraz na wsi w latach 2018-2023 przedstawiono w Tabeli 1. poniżej.

Tabela 1. Liczba ludności w Gminie Żelechów według wieku płci, miejscowości zamieszkania w latach 2018-2023 (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).

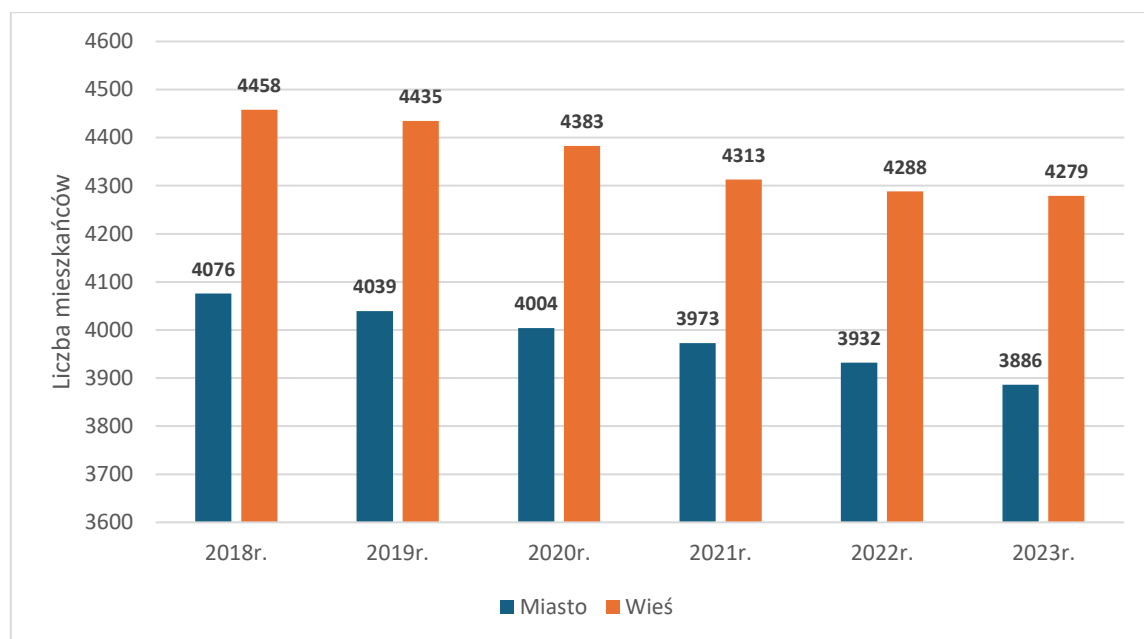
	Liczba mieszkańców Gminy Żelechów											
	2018r.		2019r.		2020r.		2021r.		2022r.		2023r.	
	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś
Liczba mieszkańców ogółem w danym roku	8 534		8 474		8 387		8 286		8 220		8 165	
Liczba mieszkańców w podziale	4 076	4 458	4 039	4 435	4 004	4 383	3 973	4 313	3 932	4 288	3 886	4 279
Kobiety	2 064	2 191	2 050	2 187	2 029	2 159	2 026	2 119	2 005	2 111	1 984	2 111
Mężczyźni	2 012	2 267	1 989	2 248	1 975	2 224	1 947	2 194	1 927	2 177	1 902	2 168
W wieku przedprodukcyjnym	796	991	805	994	799	987	804	961	781	973	770	987
W wieku produkcyjnym	2 618	2 738	2 541	2 702	2 481	2 675	2 432	2 642	2 368	2 617	2 294	2 578
W wieku poprodukcyjnym	662	729	693	739	724	721	737	710	783	698	822	714

Źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018.

W ostatnich latach Gmina odnotowuje spadek liczby ludności zarówno zamieszkujących na terenie Miasta Żelechów, jak i na terenach wiejskich. Porównując dane z lat 2018-2023, spadek ten wyniósł 4,7% w mieście oraz 4% na wsi. Spadek liczby ludności w małych ośrodkach miejskich wynika głównie z migracji do większych miast oraz ujemnego przyrostu naturalnego. Szczegółowe dane dotyczące liczby ludności przedstawiono na Wykresie 1.

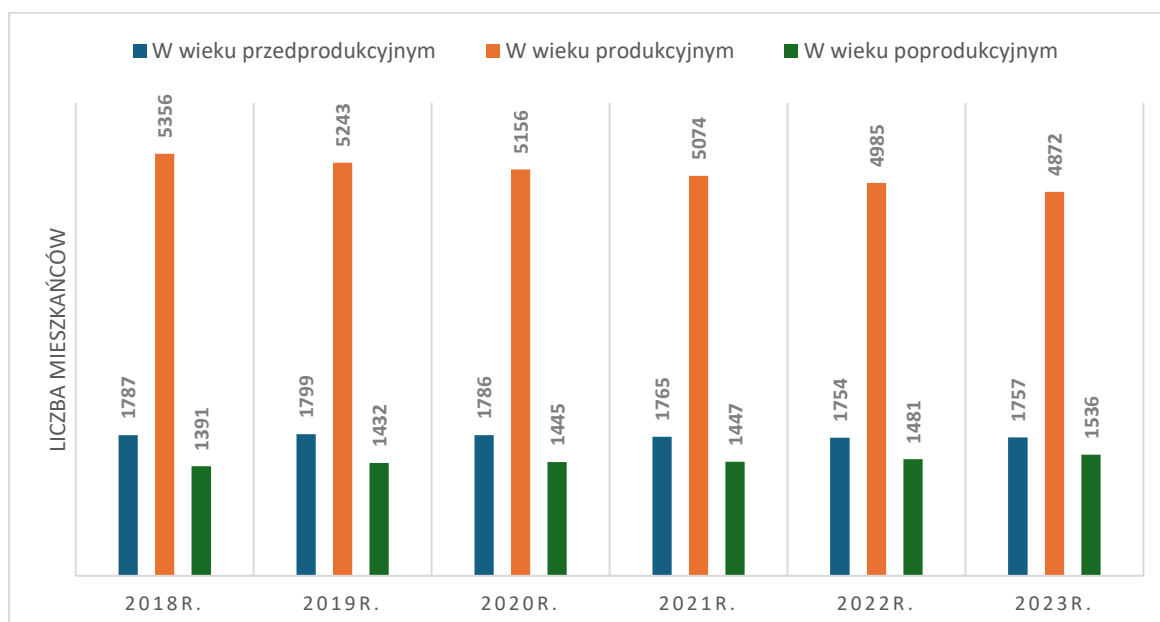
Wykres 1. Liczba ludności w Gminie Żelechów według miejscowości zamieszkania w latach 2018-2023 (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).

Źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018.

Na podstawie danych z Urzędu Stanu Cywilnego i ewidencji ludności Urzędu Miejskiego w Żelechowie, na Wykresie 2. przedstawiono udział liczby ludności w poszczególnych grupach wiekowych w latach 2018-2023.

Wykres 2. Liczba ludności w Gminie Żelechów według poszczególnych grup wiekowych w latach 2018-2023 (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).

Źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018.

Analizując powyższy wykres wyraźnie zauważalny jest trend spadkowy liczebności osób w wieku produkcyjnym, w ciągu 6 lat spadek wyniósł 9% oraz wzrost osób w wieku poprodukcyjnym o 10%. Natomiast liczba osób w wieku przedprodukcyjnym utrzymuje

się na podobnym poziomie i przewyższa liczbę osób w grupie poprodukcyjnej. Zależność ta jest pozytywnym zjawiskiem demograficznym, coraz rzadziej spotykanym w jednostkach administracyjnych na terenie naszego kraju oraz w całej Europie, w których ludność w wieku poprodukcyjnym przewyższa liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym.

Czynnikami kształtującymi liczbę mieszkańców są m.in.: nowe zameldowania, wymeldowania oraz urodzenia i zgony. W poniższej Tabeli 2. przedstawiono dane dotyczące zmian w liczbie ludności w latach 2018-2023.

Tabela 2. Ruch naturalny i wędrownikowy mieszkańców Gminy Żelechów w latach 2018-2023 (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Urodzenia	112	112	88	90	92	89
Zgony	66	82	115	134	96	82
Przyrost naturalny	46	30	-27	-44	-4	7
Zameldowania	77	48	51	74	55	50
Wymeldowania	126	135	97	126	113	100
Saldo migracji	-49	-87	-46	-52	-58	-50

Źródło: GUS.

W latach 2018-2023 liczba ludności malała w każdym roku. W latach 2018 - 2019 liczba urodzeń była na tym samym poziomie, natomiast od 2020 roku zauważalny jest jej spadek. Z kolei w latach 2018-2021 liczba zgonów stale wzrastała – zauważalny jest w szczycie wpływ epidemii koronawirusa SARS-COV2, kiedy po jej ustaniu liczba ta zaczęła stopniowo się zmniejszać. W latach 2020 - 2022 roku występował ujemny przyrost naturalny w związku z czynnikami wspomnianymi powyżej. Ilość osób zameldowanych stanowiła w niektórych analizowanych latach zaledwie około 50% liczby wymeldowań, jednoznacznie wpływając w każdym analizowanym roku na ujemne saldo migracji.

W odniesieniu do gmin z analizy porównawczej (Tabela 3.), Gmina Żelechów w 2023 roku jako jedyna odznaczała się dodatnim przyrostem naturalnym. Z kolei dodatnim saldem migracji charakteryzowała się Gmina Kamionka oraz Gmina Mikstat.

Tabela 3. Ruch naturalny i wędrownikowy mieszkańców Gminy Żelechów w latach 2023 na tle gmin z analizy porównawczej (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).

	Pruchnik	Żelechów	Kamionka	Mikstat	Frampol
Liczba ludności	9260	8165	6486	5824	5632
Urodzenia	70	89	34	58	38
Zgony	86	82	26	66	63
Przyrost naturalny	-16	7	-17	-8	-25
Zameldowania	44	50	105	71	49
Wymeldowania	99	100	54	50	71
Saldo migracji	-55	-50	51	21	-22

Źródło: GUS.

W odniesieniu do danych powiatowych mieszkańcy Gminy Żelechów, w 2023 roku, stanowili 8% mieszkańców powiatu garwolińskiego. Analizując saldo liczby mieszkańców powiatu w większości gmin odnotowano spadek liczby ludności (Tabela 4.). Łącznie, w latach 2018-2023, liczba ludności powiatu garwolińskiego zmniejszyła się o 3 333 osoby. Największy spadek odnotowano w gminach Maciejowice i Sobolew. Na tle wszystkich jednostek samorządu na terenie powiatu garwolińskiego, wyróżnia się duży przyrost mieszkańców gminy wiejskiej Garwolin, wzrost o 382 osób oraz w Gminie Górzno o 232 osób, a także niewielki wzrost w Gminie Parysów o 31 osób. Jednostki o największym przyroście liczby mieszkańców charakteryzują się korzystnym położeniem względem stolicy powiatu (miasto Garwolin) oraz bezpośredniego sąsiedztwa drogi ekspresowej S17.

Tabela 4. Ludność gmin powiatu garwolińskiego w latach 2018-2023 wraz z powierzchnią (stan ludności na dzień 31 grudnia każdego roku).

JST	Pow. [km ²]	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Udział % w roku 2023	Saldo
Powiat garwoliński	1285	108993	108981	106364	105960	105620	105 510	100	-3 333
Garwolin	136	13144	13176	13273	13321	13435	13 500	13	382
Górzno	91	6527	6541	6623	6659	6673	6 695	6	232
Parysów	64	4105	4128	4141	4131	4106	4 104	4	31
Garwolin (miasto)	22	17494	17602	17273	17296	17310	17 268	16	-70
Borowie	80	5231	5297	5248	5225	5182	5167	5	-98
Miastków Kościelny	85	4889	4869	4672	4633	4630	4 636	4	-243
Wilga	119	5297	5278	5144	5104	5085	5 088	5	-253
Łaskarzew	88	5472	5475	5307	5290	5262	5 238	5	-289
Trojanów	152	7367	7299	7185	7133	7093	7 093	7	-320
Żelechów	87	8534	8474	8387	8286	8220	8165	8	-369
Pilawa	77	10983	10975	10670	10584	10543	10 553	10	-371
Łaskarzew (miasto)	15	4860	4829	4593	4547	4504	4 489	4	-409
Sobolew	95	8283	8239	7926	7864	7836	7 809	7	-428
Maciejowice	174	6966	6909	6582	6511	6402	6 358	6	-662

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2018,209,2020,2021,2022,2023.

Główny Urząd Statystyczny w 2017 roku opublikował „Prognozę ludności gmin na lata 2017-2030” (Tabela 5.). Prognoza ta została opracowana w oparciu o długoterminowe założenia Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050 oraz Prognozy dla powiatów i miast na prawach powiatu na lata 2014-2050. Zgodnie z „Prognozą ludności gmin na lata 2017-2030” przewiduje się, że liczba mieszkańców Gminy Żelechów będzie stale malała w nadchodzących latach.

Tabela 5. Prognoza ludności gmin na lata 2024-2030 w powiecie garwolińskim.

JST	TYP	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	SALDO
GARWOLIN	wiejska	13904	14000	14095	14187	14279	14371	14465	763
ŁASKARZEW	wiejska	5689	5711	5728	5748	5767	5789	5808	164
GÓRZNO	wiejska	6604	6617	6631	6646	6657	6670	6678	106
WILGA	wiejska	5433	5447	5462	5471	5483	5496	5507	89
BOROWIE	wiejska	5286	5293	5298	5307	5310	5313	5320	54
PILAWA	miejsko-wiejska	11132	11144	11150	11155	11154	11152	11145	47
PARYSÓW	wiejska	4076	4080	4084	4089	4091	4093	4092	24
SOBOLEW	wiejska	8175	8169	8162	8155	8147	8136	8122	-68
ŁASKARZEW	miejska	4864	4856	4846	4836	4824	4809	4797	-78
MIASTKÓW KOŚCIELNY	wiejska	4761	4747	4737	4721	4707	4691	4680	-113
TROJANÓW	wiejska	7309	7293	7278	7261	7247	7233	7216	-119
GARWOLIN	miejska	17429	17421	17408	17387	17365	17340	17310	-121
MACIEJOWICE	miejsko-wiejska	6768	6739	6709	6674	6642	6608	6570	-258
ŻELECHÓW	miejsko-wiejska	8231	8207	8177	8151	8121	8088	8054	-218

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2021 roku ujawniły znaczący spadek liczby mieszkańców w miastach o 657 120 osób, podczas gdy na wsiach zanotowano wzrost o 181 414 osób w porównaniu do 2011 roku. W 2021 roku ludność miejska stanowiła 59,8% ogółu, a wiejska 40,2%. W porównaniu do 2011 roku, odnotowano niewielkie zmiany w tych udziałach – w miastach spadł o 1%, a na wsi wzrósł o 1%. Mimo, iż w tym okresie nadano prawa miejskie 52 miejscowościom wiejskim, liczba mieszkańców miast wciąż maleje. Proces ten w dużej mierze wynika z rozwoju ośrodków podmiejskich, które przyciągają młodych ludzi, wcześniej zamieszkujących miasta. W latach 2011-2021 tempo wzrostu ludności na wsi wyniosło 1,2%, podczas gdy w miastach wskaźnik ubytku osiągnął 2,8%. Warto zauważyć, że dodatnie saldo migracji na rzecz wsi w porównaniu do miast, które utrzymywało się od 2002 do 2021 roku, stanowi odwrócenie wieloletniego trendu odpływu z obszarów wiejskich do miast, trwającego ponad pięćdziesiąt lat, aż do 2000 roku. Dynamiczny rozwój ludności na wsi,

w kontraście do miast, jest również efektem wyższej diety w rodzinach zamieszkujących obszary wiejskie.

Kluczowym wskaźnikiem zaangażowania obywateli w życie społeczne i polityczne gminy jest frekwencja wyborcza. Wysoka aktywność w głosowaniu świadczy o zainteresowaniu lokalnymi sprawami oraz chęci wpływania na proces podejmowania decyzji. Z kolei niska frekwencja może wskazywać na apatię społeczną i brak zaufania do działań władz lokalnych. Dlatego ważne jest, aby obywatele uczestniczyli w wyborach, co nie tylko pozwala na reprezentatywne wyłonienie przedstawicieli społeczności, ale także wpływa na skuteczność demokracji na poziomie lokalnym. W 2023 roku podczas wyborów do Sejmu frekwencja w Gminie Żelechów wynosiła 74,79 %. Jest to wynik nieco niższy niż średnia powiatu, która wyniosła 77,68% (Rysunek 2.).

Rysunek 2. Frekwencja w wyborach do sejmu 2023 r.

źródło: Państwowa Komisja Wyborcza, wybory.gov.pl

1.2. Opieka zdrowotna i społeczna

Do zadań gminy w zakresie ochrony zdrowia publicznego należy zapewnienie dostępu do świadczeń podstawowej opieki zdrowotnej oraz stomatologii, zgodnie z minimalnym planem zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej.

W Żelechowie funkcjonują prywatne przychodnie lekarskie oraz gabinety rehabilitacyjne, które świadczą usługi również w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia:

- ✓ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Medicus”,
- ✓ Przychodnia – Apteka - Medycyna Estetyczna L. Gula, B. Długopolska Sp. j.,
- ✓ Przychodnia „Centrum”, filia w Żelechowie,
- ✓ MedicA Centrum Medyczne Żelechów,
- ✓ Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Rehabilitacja”,
- ✓ Gabinet Rehabilitacji - Adam Sztelmach.

W Żelechowie działają prywatne gabinety stomatologiczne, które współpracują z Narodowym Funduszem Zdrowia tj. DENTAL-MED Centrum Stomatologii i Implantologii oraz gabinet w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej „Rehabilitacja”. Na terenie miasta Żelechów, funkcjonuje pięć aptek.

Na obszarze gminy funkcjonuje również poradnia psychologiczno – pedagogicznej dla dzieci znajdująca się w Woli Żelechowskiej - Niepubliczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna. Usługi leczenia zamkniętego oraz pomoc specjalistów dostępne są również w pobliskim Garwolinie – w Szpitalu Powiatowym.

Działania z zakresu pomocy społecznej, na terenie Gminy Żelechów, realizowane są przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Celem działania M-GOPS jest pomoc mieszkańcom w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać własnymi siłami. Ośrodek oferuje wsparcie, które umożliwia osobom i rodzinom korzystanie z dostępnych uprawnień, zasobów i możliwości.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Żelechowie realizuje zadania własne i zlecone, wynikające z ustawy o pomocy społecznej. Na realizację zadań zleconych Ośrodek otrzymuje środki od Wojewody Mazowieckiego, natomiast realizacja zadań własnych wpisana jest w plan budżetowy gminy.

Zgodnie ze Statutem Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żelechowie, który stanowi Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr X/53/2024 Rady Miejskiej w Żelechowie z dnia 21 listopada 2024 r., Ośrodek realizuje zadania pomocy społecznej: własne Gminy

Żelechów, zlecone Gminie Żelechów z zakresu administracji rządowej, inne zadania ustalone ustawami.

Do zadań własnych o charakterze obowiązkowym należą:

1. Podejmowanie działań w zakresie pomocy społecznej:
 - a. bezpośrednie udzielanie i wypłacanie świadczeń przewidzianych ustawą o pomocy społecznej i innymi ustawami powierzonymi przez Burmistrza,
 - b. udzielanie pomocy zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej, w tym: udzielanie schronienia, posiłku, skierowanie do domu pomocy społecznej, świadczenie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, praca socjalna,
 - c. zapewnianie niezbędnej infrastruktury socjalnej,
 - d. aktywizacja środowiska lokalnego,
 - e. ustalanie rozmiarów potrzeb w zakresie pomocy społecznej,
 - f. wykonywanie innych zadań nałożonych ustawą;
2. Realizacja zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej;
3. Realizacja zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, w szczególności obsługa i organizacja Zespołu Interdyscyplinarnego;
4. Prowadzenie postępowań w zakresie przyznawania dodatku mieszkaniowego;
5. Przyznawanie i wypłata świadczeń pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zgodnie z ustawą o systemie oświaty;
6. Realizacja zadań z ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”;
7. Realizacja zadań z ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Na realizację zadań, w 2023 roku, przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wydano łącznie 2 453 376,41 zł. W skład tej kwoty wchodzi:

- Zadania zlecone z budżetu państwa: 14 520,00 zł
- Zadania dofinansowane z budżetu państwa: 391 991,21 zł
- Środki gminy: 2 046 865,20 zł

Wydatki te pozwalają na efektywne wsparcie mieszkańców Gminy Żelechów w trudnych sytuacjach życiowych. Z pomocy pieniężnej skorzystało 131 osób z 72 rodzin,

natomiast ze świadczeń niepieniężnych (takich jak składki zdrowotne, pobyt w domach pomocy czy schroniskach) skorzystało 26 osób z 24 rodzin. Ogólnie pojętą pracę socjalną prowadzono z 108 rodzinami.

Zgodnie z „Programem Rewitalizacji dla Gminy Żelechów” przyjętego uchwałą XXXIX/231/2017 z dnia 20 lipca 2017, którego perspektywa obowiązywała do roku 2023, liczba osób korzystających ze świadczeń społecznych zmniejszyła się, jednak nadal wiele mieszkańców potrzebuje wsparcia. Najliczniejszą grupą korzystającą z pomocy Ośrodka Pomocy Społecznej w analizowanych latach były osoby dotknięte ubóstwem. Mniej powszechnym powodem korzystania z pomocy była bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Inne istotne przyczyny obejmowały problemy z alkoholizmem oraz niepełnosprawnością mieszkańców.

Ośrodek Pomocy Społecznej od 2018 roku zatrudnia asystenta rodziny. W 2023 roku wspierał on 12 rodzin w prawidłowym pełnieniu funkcji wychowawczo-opiekuńczych. Jego działania obejmowały motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych i podejmowania zatrudnienia, zachęcanie do terapii leczenia uzależnień oraz pomoc w załatwianiu spraw w urzędach i placówkach medycznych. Takie wsparcie ma na celu poprawę sytuacji rodzin i ich funkcjonowania w społeczności. Pracownicy Ośrodka, od 2013 roku, wchodzi w skład Zespołu Interdyscyplinarnego, który przeciwdziała przemocy domowej. W 2023 roku wszczęto 22 postępowań Niebieskiej Karty, powołano 22 grupy diagnostyczno-pomocowe, które po opracowaniu indywidualnego planu pomocy rodzinie, współpracowały z osobami doświadczającymi przemocy, jak również z osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy w rodzinie.

W latach 2018-2023 Gmina Żelechów przyznawała różne świadczenia socjalne. Liczba rodzin objętych świadczeniami zmieniała się na przestrzeni lat (Tabela 6.). Spadek zauważalny jest w przypadku świadczenia „Zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego”. W porównaniu do roku 2018, w roku 2023 zasiłek ten przyznano 289 rodzinom mniej. Spadek odnotowano również w przypadku świadczenia rodzicielskiego, specjalnego zasiłku pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego. Świadczenie „Dobry Start” oraz świadczenie wychowawcze „500+” od 2022 roku wydawane były przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Natomiast największy wzrost liczby rodzin objętych świadczeniem nastąpił w przypadku „Świadczenia pielęgnacyjnego”, który od 2019 roku stale wzrastał.

Tabela 6. Liczba rodzin objętych świadczeniami w Gminie Żelechów w latach 2018-2023.

L.p.	Świadczenie	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Saldo
1	Karta Dużej Rodziny	29	108	59	56	119	133	104
2	Świadczenie pielęgnacyjne	30	28	31	35	45	54	24
3	Składki zdrowotne	12	13	13	16	18	28	16
4	Składki emerytalno-rentowe	32	31	33	33	40	45	13
5	Jednorazowe świadczenie „Za życiem”	0	0	1	1	3	1	1
6	Zasiłek dla opiekuna	2	2	2	2	2	0	-2
7	Fundusz Alimentacyjny	35	32	28	32	34	32	-3
8	Zasiłek pielęgnacyjny	157	140	144	138	148	152	-5
9	Specjalny zasiłek opiekuńczy	8	7	7	7	1	1	-7
10	Świadczenie rodzicielskie	49	43	43	38	35	26	-23
11	Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	89	91	78	61	66	52	-37
12	Zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego	597	498	441	407	38	308	-289
13	Dobry Start	742	275	731	1	ZUS	ZUS	-
14	Świadczenie wychowawcze 500+	672	988	694	319	ZUS	ZUS	-

źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018.

W 2023 roku Gmina Żelechów udzieliła 11 rodzajów świadczeń (Tabela 7.). Największą kwotę wypłacono w ramach „Zasiłku rodzinnego oraz dodatku do zasiłku rodzinnego”. To świadczenie wyróżnia się także największymi środkami finansowymi przyznawanymi rodzinom. Z kolei najmniej wypłacono środków w ramach Jednorazowego świadczenia „Za życiem”.

Tabela 7. Realizacja świadczeń w Gminie Żelechów w 01.01.2023 r. – 31.12.2023 r.

L.p.	Świadczenie	Ilość świadczeń	Wysokość świadczeń
1	Zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego	10 888	1 299 292,71 zł
2	Świadczenie rodzicielskie	182	165 649,00 zł
3	Zasiłek pielęgnacyjny	1 696	366 064,00 zł
4	Świadczenie pielęgnacyjne	483	1 293 101,00 zł
5	Specjalny zasiłek opiekuńczy	12	7 440,00 zł
6	Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	52	52 000,00 zł
7	Jednorazowe świadczenie „Za życiem”	1	4 000,00 zł
8	Fundusz Alimentacyjny	426	184 349,90 zł
9	Składki emerytalno-rentowe	527	327 752,00 zł
10	Składki zdrowotne	242	50 073,77 zł
11	Karta Dużej Rodziny	211	2 374,39 zł

źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2023.

Program „Korpus Wsparcia Seniorów”

Gmina Żelechów przystąpiła dotychczas do trzech edycji programu „Korpus Wsparcia Seniorów” w latach 2022, 2023 i 2024. Pomoc w ramach programu adresowana jest do osób, które ukończyły 65. rok życia i mają problemy z samodzielnym funkcjonowaniem ze względu na stan zdrowia, prowadzeniem samodzielnie gospodarstwa domowego lub mieszkających z osobami bliskimi, które nie są w stanie zapewnić im wystarczającego wsparcia. W ramach programu wykupiono abonament usług „teleopieki” dla 7 seniorów. W 2022 roku program był finansowany ze środków Funduszu Przeciwdziałania COVID-19. W 2023 roku wydatki w ramach tego programu wyniosły 3 080,00 zł i w 80% były pokryte ze środków budżetu państwa. Kontynuacja działań w roku 2024 objęła 10 osób, a koszty również w 80% zostały pokryte z dotacji państwa.

Pomoc dla Ukrainy

W 2022 roku Gmina Żelechów otrzymała środki z Funduszu Pomocy na świadczenia dla obywateli Ukrainy w wysokości 231 616,00zł, na wypłatę jednorazowego świadczenia 300,00 zł dla obywateli Ukrainy, świadczenie 40 zł dla osób zapewniających zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy oraz posiłek dla dzieci z Ukrainy w szkole i przedszkolu.

Gmina Żelechów w roku 2023 otrzymała środki z Funduszu Pomocy na świadczenia dla obywateli Ukrainy w wysokości 6 636,00zł, na wypłatę jednorazowego świadczenia 300,00 zł dla obywateli Ukrainy oraz świadczenie 40 zł dla osób zapewniających zakwaterowanie i wyżywienie.

W 2024 roku Ośrodek Pomocy Społecznej wypłacił 3 jednorazowe świadczenia po 300 zł dla obywateli Ukrainy oraz 8 440,00 zł na zakwaterowanie i wyżywienie obywateli Ukrainy ze środków Funduszu Pomocy.

Program „Opieka Wytchnieniowa”

Gmina Żelechów brała udział w czterech edycjach programu „Opieka Wytchnieniowa” - edycja 2021, 2022, 2023 i 2024. Głównym celem Programu było wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności oraz osobami posiadającymi: orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności poprzez możliwość uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usługi opieki wytchnieniowej. Dzięki temu wsparciu osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki dysponowały czasem, który mogły przeznaczyć

na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw. Usługa opieki wytchnieniowej mogła też służyć okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osoby niepełnosprawnej w sytuacji, gdy opiekunowie z różnych powodów nie byli w stanie zapewnić opieki. W ostatnim roku w ramach programu zapewniono usługi dla opiekunów 8 osób niepełnosprawnych. Koszt programu wyniósł 65 614,12 zł i w całości był pokryty ze środków Funduszu Solidarnościowego.

„Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej” – edycja 2023 i 2024

Również ze środków Funduszu Solidarnościowego były pokryte koszty realizacji programu „Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej”. Celem rozpowszechnienia usług asystencji osobistej jest dążenie do poprawy funkcjonowania osoby niepełnosprawnej w jej środowisku, zwiększenia możliwości zaspokajania jej potrzeb oraz włączenia jej w życie społeczne. Programem w roku 2023 było objęte 5 osób z niepełnosprawnością, koszty programu wyniosły 98 388,92 zł. W roku 2024 wzrosła liczba beneficjentów – 7 osób skorzystało z programu na kwotę 143 976,17 zł.

Gminny Program Profilaktyki i rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Żelechów na rok 2023 r.

Program podjęto Uchwałą Nr XLVIII/334/2022 Rady Miejskiej w Żelechowie z dnia 30 grudnia 2022r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Żelechów na rok 2023, zmienioną Uchwałą nr L/348/2023 z dnia 23 marca 2023r. Założenia z programu głównie realizowała Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy współdziałaniu z MGOPS Żelechów oraz lokalnymi instytucjami i organizacjami.

Program jest realizowany w Gminie Żelechów od 2018 roku. Był wdrażany we współpracy z różnymi jednostkami pomocniczymi gminy oraz organizacjami zajmującymi się profilaktyką i rozwiązywaniem problemów uzależnień. Wśród partnerów znalazły się m.in. MGOK w Żelechowie, szkoły, Chór Żelechowa, Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów, KSM, Zgromadzenie Sióstr Opatrzności Bożej, CARITAS, Klub AA „Feniks”, Komenda Powiatowa Policji w Garwolinie, Posterunek Policji w Żelechowie oraz OSP z terenu gminy. W ramach działań organizowano programy i spektakle profilaktyczne, warsztaty, wyjazdy, festyny oraz spotkania, na których omawiano problem uzależnień.

W cyklu zajęć profilaktyki alkoholowej wzięły udział programy realizowane przy Klubie Sportowym „Sęp” Żelechów, takie jak „Lepszy set niż setka – zagrajmy

o trzeźwy umysł” (sekcja siatkówki dziewcząt) oraz Akademia Młodego Piłkarza i program „Razem ku przyszłości”.

Problem nadużywania alkoholu występuje w wielu rodzinach na terenie Gminy Żelechów. Rodziny, jak i osoby uzależnione mogą korzystać ze wsparcia Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Żelechowie. Liczba rodzin objętych pomocą MGOPS w 2022 roku wynosiła 80, a 15 z nich objęto pomocą z powodu uzależnienia lub nadużywania alkoholu przez co najmniej jednego z członków rodziny. W ramach prac Zespołu Interdyscyplinarnego, w Gminie Żelechów w 2022 roku, zostało założone 23 Niebieskie Karty wobec członków rodzin, w których dochodzi do przemocy. Członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, wchodzący w skład grup roboczych Zespołu Interdyscyplinarnego, przeprowadzili w 2022 roku 21 rozmów interwencyjnych z osobami nadużywającymi alkoholu w związku ze stosowaniem przez nie przemocy oraz 23 rozmowy z osobami doznającymi przemocy. Od roku 2022 uruchomiony został punkt pomocy psychologicznej, umożliwiający rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, korzystanie z nieodpłatnej pomocy psychologicznej.

W 2023 roku Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zrealizowała 5 posiedzeń, podczas których:

- Opiniowano wnioski o wydawanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych;
- Opiniowano wnioski o dofinansowanie lub sfinansowanie przedsięwzięć w ramach profilaktyki uzależnień;
- Podejmowano działania dotyczące skierowania osób uzależnionych na leczenie odwykowe;
- Wzywano na rozmowy osoby uzależnione oraz ich członków rodzin, motywując ich do dobrowolnych form leczenia odwykowego.

Działania te miały na celu skuteczną profilaktykę i wsparcie dla osób borykających się z problemem uzależnień w gminie.

1.3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Działające w Gminie Żelechów organizacje społeczne i stowarzyszenia mają znaczący wpływ na życie społeczne, gospodarcze i kulturalne regionu. W 2023 roku w Krajowym Rejestrze Sądowym zarejestrowano 23 organizacje, które angażują się w różnorodne

inicjatywy i projekty, przyczyniając się do aktywizacji lokalnej społeczności oraz wzbogacenia oferty kulturalnej gminy. Należą do nich:

✓ 11 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych:

- OSP Goniwilk (REGON 711677442), Nowy Goniwilk 60
- OSP Gózddek (REGON 141335122), Gózddek 54A
- OSP Huta Żelechów (REGON 711677471), Huta Żelechów 18A
- OSP Kalinów (REGON 711677465), Kalinów 19A
- OSP Łomnica (REGON 711677376), Łomnica 56A
- OSP Piastów (REGON 711677360), Piastów 66
- OSP Stefanów (REGON 711677407), Stefanów 81
- OSP Władysławów (REGON 711677413), Władysławów 17A
- OSP Wola Żelechowska (REGON 711677347), Wola Żelechowska 11
- OSP Zakrzówek (REGON 711677420), Zakrzówek 10
- OSP Żelechów (REGON 711677318), ul. Traugutta 5

✓ 7 Kół Gospodyń Wiejskich:

- Koło Gospodyń Wiejskich w Starym Kęblowie (REGON: 382242678), Stary Kęblów 23B, 08-430 Stary Kęblów
- Koło Gospodyń Wiejskich w Stefanowie (REGON: 382243494), Stefanów 81, 08-430 Żelechów
- Koło Gospodyń Wiejskich w Łomnicy (REGON: 382242260), Łomnica 56A, 08-430 Żelechów
- Koło Gospodyń Wiejskich w Nowym Goniwilku (REGON: 382315087), Nowy Goniwilk 60, 08-430 Żelechów
- Koło Gospodyń Wiejskich Zakrzówek (REGON: 383110022), Zakrzówek 11, 08-430 Żelechów
- Koło Gospodyń Wiejskich Huta Żelechowska (REGON: 383527816), Huta Żelechowska 18A, 08-430 Żelechów
- Koło Gospodyń Wiejskich w Starym Goniwilku (REGON: 529675263), Stary Goniwilk 37B, 08-430 Żelechów

Koła Gospodyń Wiejskich odgrywają niezwykle istotną rolę w życiu społecznym wsi. Członkowie tych kół aktywnie uczestniczą w lokalnych wydarzeniach, takich jak uroczystości gminne, festyny i kiermasze, przygotowując stoiska artystyczne oraz

degustacje potraw. Ważnymi wydarzeniami, w których biorą udział, są m.in. coroczne Dni Żelechowa, Jarmarki Bożonarodzeniowe oraz Orszak Trzech Króli. Ideą działalności KGW jest wspólne spędzanie czasu, dzielenie się talentami oraz integracja mieszkańców.

✓ Inne stowarzyszenia zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym:

- Klub Sportowy „Sęp” Żelechów (REGON: 001104813), ul. Chłopskiego 96, Żelechów,
- Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów w Żelechowie (REGON: 712368170), Marszałka Józefa Piłsudskiego 34, Żelechów,
- Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych Diecezji Siedleckiej z siedzibą w Żelechowie (REGON: 710532530), ul. Letnisko 9, Żelechów,
- Stowarzyszenie „Żwir - Team” Żwirownia Fishing (REGON: 524121548), ul. Traugutta 13, Żelechów.

Oprócz tych organizacji, w gminie funkcjonują także inne stowarzyszenia, które nie są zarejestrowane w KRS t.j.: Towarzystwo Historyczne w Żelechowie, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży przy Parafii Zwiastowania NMP, Szkolne koła CARITAS, Polski Związek Wędkarski, Koło Nr 11 w Żelechowie.

Od 2004 roku współpraca samorządu z organizacjami odbywa się na podstawie podejmowanego corocznie „Programu współpracy Gminy Żelechów z organizacjami pozarządowymi oraz osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi kościołów i związków wyznaniowych”. Program ten jest uchwalany przez Radę Miejską po przeprowadzeniu konsultacji z organizacjami, co pozwala na uwzględnienie ich potrzeb i oczekiwań w planowaniu wspólnych działań na kolejny rok. W 2023 roku współpraca władz gminy z organizacjami pozarządowymi została opisana w „Programie współpracy Gminy Żelechów z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2023”, który został przyjęty uchwałą XLVII/326/2022 Rady Miejskiej w Żelechowie z dnia 1 grudnia 2022 roku.

Celem programu jest budowanie partnerstwa między administracją publiczną, a organizacjami działającymi na terenie gminy. Program wspiera organizacje w realizacji istotnych celów społecznych, tworzy warunki do powstawania lokalnych inicjatyw oraz struktur działających na rzecz społeczności. Dąży także do integrowania różnych podmiotów polityki lokalnej, obejmującej sferę zadań publicznych. Współpraca między gminą, a organizacjami ma na celu:

- Poprawę jakości życia mieszkańców poprzez efektywne wykorzystanie społecznej aktywności w zaspokajaniu ich potrzeb.
- Tworzenie sprzyjających warunków dla powstawania lokalnych inicjatyw oraz wsparcie aktywności obywatelskiej mieszkańców gminy.
- Włączenie organizacji do realizacji zadań, które służą rozwojowi gminy.

Program zakłada zadania priorytetowe współpracy w następujących dziedzinach:

- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,
- przeciwdziałanie patologiom społecznym, w tym przeciwdziałanie alkoholizmowi i narkomanii,
- ochrony i promocji zdrowia, działania na rzecz osób niepełnosprawnych,
- kultur i sztuki,
- ochrony dóbr kultury.

1.4. Kultura

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury pełni funkcję centrum lokalnego życia kulturalnego, a jego działalność jest finansowana z budżetu gminy oraz ze środków własnych pochodzących z działalności statutowej. W skład M-GOK wchodzi Dom Kultury i Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna. Organizowane są m in. imprezy cykliczne t. j.:

- Dni Żelechowa
- Gminny Dzień Dziecka
- Jarmark Bożonarodzeniowy
- Jarmark Wielkanocny
- Mikołajki przy ratuszu
- Uroczystości patriotyczne
- Przeglądy Form Teatralnych
- Konkursy Recytatorskie
- Narodowe Czytanie
- Noc bibliotek
- Rajd Rowerowy dookoła Gminy Żelechów.

M-GOK organizuje również koncerty w kościele parafialnym, m.in. koncerty dedykowane Janowi Pawłowi II. Zapewnia także obsługę techniczną dla lokalnych

wydarzeń o zróżnicowanym charakterze, obejmujących obchody świąt narodowych, imprezy integracyjne społeczności lokalnej oraz zawody sportowo-pożarnicze.

Ponadto Dom Kultury w swojej ofercie ma warsztaty artystyczne (m. in. rzeźbiarstwo, decoupage, „Las w szkłe”, warsztaty kokademy oraz wyplatania z papierowej wikliny), naukę gry na gitarze, zajęcia taneczne, zajęcia wokalne, zajęcia teatralne.

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury aktywnie współpracuje z lokalnymi szkołami, które zapewniają oprawę artystyczną wielu wydarzeniom organizowanym przez M-GOK. Partnerem Ośrodka są także miejscowe stowarzyszenia. Wraz z Katolickim Stowarzyszeniem Niepełnosprawnych, M-GOK co roku organizuje pikniki rodzinne na terenie Warsztatów Terapii Zajęciowej. W organizację imprez plenerowych chętnie angażują się również Ochotnicza Straż Pożarna w Żelechowie oraz Klub Sportowy „Sęp”.

Ponadto, w M-GOK swoją siedzibę ma miejscowe Koło Stowarzyszenia Polskich Kombatantów. Z sali widowiskowej Domu Kultury regularnie korzystają różne organizacje, takie jak Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów, Katolickie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych, Klub Sportowy „Sęp”, Ochotnicza Straż Pożarna oraz Koło Polskiego Związku Wędkarskiego.

Sztandarowym wydarzeniem kulturalno-rozrywkowym gminy są corocznie organizowane Dni Żelechowa – impreza plenerowe upamiętniająca nadanie praw miejskich w 1447 roku. Obchody każdego roku zyskują wyjątkową oprawę, stając się okazją do integracji społeczności lokalnej oraz prezentacji lokalnych talentów. Rangę wydarzenia podnoszą występy artystów o dużej renomie.

Jako uzupełnienie programu, zapewniane są mieszkańcom liczne atrakcje towarzyszące takie jak:

- Bufet, przygotowany przez lokalne stowarzyszenia w tym Koła Gospodyń Wiejskich;
- Atrakcje dla dzieci np. dmuchana zjeżdżalnia, eurobungee, basen z łódeczkami, malowanie twarzy i włosów.

Życie kulturalne gminy wzbogaca także „Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej w Żelechowie”, założona w 1906 roku, która swoją muzyką uświetnia różnorodne uroczystości zarówno na terenie gminy, jak i poza jej granicami;

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna, działając w ramach krajowej sieci bibliotecznej pod nadzorem merytorycznym Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego w Warszawie, już od ponad 70 lat zapewnia mieszkańcom miasta i gminy dostęp do bogatej bazy informacji. Poza podstawową działalnością organizuje spotkania autorskie dla dzieci,

młodzieży i dorosłych, rozwijając tym samym potrzeby czytelnicze, edukacyjne, informacyjne i kulturalne społeczności lokalnej.

Dostęp do usług kulturalnych, w tym do bibliotek, stanowi ważny element jakości życia mieszkańców. Gminy z grupy analizy porównawczej poddano analizie ilości bibliotek do liczby ludności (Tabela 8.). Analiza tych danych pozwala na ocenę dostępności usług bibliotecznych w kontekście liczby mieszkańców oraz może stanowić podstawę do dalszych rozważań na temat potrzeby rozwoju infrastruktury kulturalnej w tych obszarach. Z analizy danych wynika, że liczba bibliotek w gminach nie jest bezpośrednio proporcjonalna do liczby ludności. W gminach Pruchnik i Frampol, które mają odpowiednio 9 260 i 5 632 mieszkańców, występują po 2 biblioteki. Natomiast w gminach takich jak Żelechów (8 165 mieszkańców), Kamionka (6 486 mieszkańców) czy Mikstat (5 824 mieszkańców), liczba bibliotek wynosi 1.

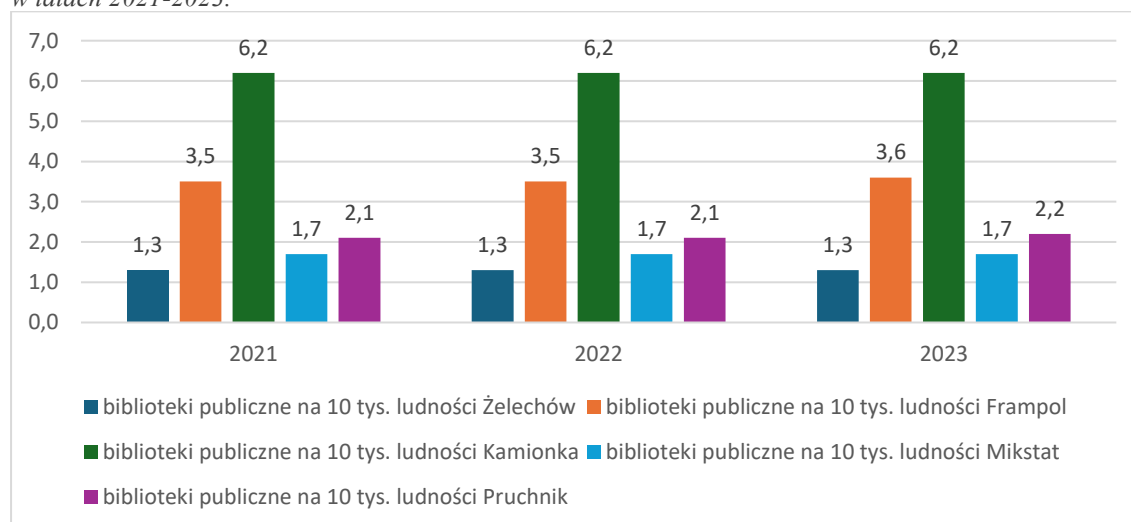
Tabela 8. . Liczba bibliotek w gminach z grupy analizy porównawczej w 2023 roku.

Nazwa gminy	liczba bibliotek	liczba ludności
Pruchnik	2	9260
Frampol	2	5632
Żelechów	1	8165
Kamionka	1	6486
Mikstat	1	5824

Źródło: GUS.

Rozpatrując dostępność bibliotek publicznych rozważano również ich ilość na 10 tys. ludności, na tle gmin z analizy porównawczej (Wykres 3.). Gmina Żelechów charakteryzuje się stabilnym poziomem oscylującym wokół wartości 1,3. Pozostałe gminy cechują się podobną dynamiką zmian w dostępności bibliotek publicznych w analizowanym okresie czasowym.

Wykres 3. Biblioteki publiczne na 10 tys. Ludności w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2021-2023.

źródło: GUS.

W liczbie ludności na 1 placówkę biblioteczną w latach 2021-2023 (Tabela 9.), jedynie Gmina Kamionka charakteryzuje się zwiększającą ilością ludności na jedną placówkę biblioteczną. U pozostałych gmin zauważalny jest spadek, z czego największy zauważalny jest w Gminie Żelechów (-123 osoby) .

Tabela 9. Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi) w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2021-2023.

Nazwa gminy	Ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej)		
	2021	2022	2023
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
Żelechów	7 897	7 820	7 774
Mikstat	5 859	5 796	5 824
Pruchnik	4 669	4 658	4 630
Frampol	2 875	2 835	2 816
Kamionka	1 610	1 613	1 622

Źródło: GUS

Większość gmin uwzględnionych w analizie porównawczej, w latach 2021-2023, charakteryzuje się zwiększającym księgozbiorem bibliotek (Tabela 10.). Spadek odnotowano w Gminie Pruchnik. Gmina Żelechów odznacza się dużą dynamiką zmian w rozpatrywanych latach i wzrost o 146,1 wolumenów.

Tabela 10. Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2021-2023.

Nazwa gminy	księgozbiór bibliotek na 1000 ludności		
	2021	2022	2023
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
Kamionka	3 934,6	3 922,9	4 062,6
Żelechów	2 857,4	2 952,8	3 003,5
Frampol	2 441,4	2 519,1	2 532,8
Mikstat	2 221,9	2 244,1	2 225,1
Pruchnik	1 906,4	1 691,9	1 640,1

Źródło: GUS

1.5. Ochrona dziedzictwa narodowego

Do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie Delegatura w Siedlcach wpisane są obiekty przedstawione w Tabeli 11.

Tabela 11. Obiekty wpisane do rejestru zabytków w Gminie Żelechów.

Obiekt	Okres powstania / Przebudowy	Numer rejestru	Data wpisu
Rynek	XVIII-XIX w.	A-468	13.03.1998 r.
Ratusz z sukiennicami	XVIII-XIX w.	A-7/38	25.01.1955 r.
Kościół parafialny pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny	1692-1728 r. (rozbudowany 1889-1894 r.)	A-51/261	18.07.1960 r.
Kościół filialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika	1741 r.	A-54/267	25.11.1960 r.
Zespół pałacowo-parkowy	Pałac: 1762-1794 r. (przebudowany XIX w. i XX w.)	A-53/266 25.09.1960 r.	
	Oficyna: 2. poł. XVIII w. (przebudowana XIX w. i XX w.)		
	Park krajobrazowy: 2. poł. XVIII w. (odrestaurowany XXI w.)		
Zespół folwarczny	Koniec XIX w.	A-389	16.03.1987 r.
Dworek przy ul. Al. Wojska Polskiego 7a	1. poł. XIX w.	A-363	31.12.1983 r.
Cmentarz Żydowski	-	A-363	26.05.2013 r.
Mykwa ul. L. Pudły	-	A-1358	21.11.2016 r.

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie Delegatura w Siedlcach.

W gminnej ewidencji zabytków ujęte są ponadto między innymi.:

- kapliczka św. Jana Nepomucena (murowana, 1. połowa XIX wieku),
- kaplica grobowa rodziny Ordęgów pw. św. Krzyża (murowana, 1852 r.),
- kaplica pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Piastowie (drewniana, 1905 r.) – do 1942 r. zbór ewangelicko-augsburski,
- pomnik upamiętniający Konstytucję 3 Maja,
- pomnik Poległych i Pomordowanych w latach 1939-1945-56,
- cmentarz parafialny,
- cmentarz żydowski,
- wiele drewnianych i murowanych budynków z XIX-XX wieku.

Żelechów wywiera ogromne wrażenie na odwiedzających dzięki brukowanemu rynkowi – jednemu z większych w Europie – oraz monumentalnemu Ratuszowi z sukiennicami, dumnie stojącemu w jego centrum. Wizytówką miasta są również malowniczo ulokowany kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny, niedawno odrestaurowany zespół pałacowo-parkowy oraz kościół filialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika.

Centrum konferencyjno-wypoczynkowe Pałac Żelechów SPA & Wellness

Wielką atrakcją Żelechowa jest kompleks pałacowo-parkowy, w którym mieści się centrum konferencyjno-wypoczynkowe Pałac Żelechów SPA & Wellness. To unikalne w skali kraju miejsce łączy funkcje rodzinnego hotelu SPA z kameralnym, luksusowym hotelem konferencyjnym. Wyjątkowość Pałacu wynika z harmonijnego połączenia XVIII-wiecznej architektury i historycznego klimatu z nowoczesnym wyposażeniem.

Pałac Żelechów oferuje m.in.:

- 75 unikalnie zaaranżowanych pokoi i apartamentów,
- restaurację, salę balową oraz sale konferencyjne z pełnym wyposażeniem multimedialnym,
- browar mieszczący się w podziemiach pałacu,
- unikalną strefę SPA & wellness,
- strefę aqua z kompleksami basenów wewnętrznych i zewnętrznych,
- strefę termalną z saunami: solną, ziołową, parową i fińską.

Izba Pamięci Ziemi Żelechowskiej

Izba Pamięci Ziemi Żelechowskiej znajdująca się z zabytkowym dworku przy ulicy al. Wojska Polskiego 7A, utworzona w sierpniu 1997 roku z okazji 550-lecia nadania praw miejskich Żelechowi, została powołana w celu zachowania pamięci o przeszłości i pielęgnowania wartościowych tradycji, które przynoszą chlubę miastu i okolicom. W Izbie gromadzone i udostępniane są eksponaty z zakresu historii, archeologii i etnografii. Zbiory historyczne obejmują dokumenty, fotografie oraz przedmioty związane z dziejami Żelechowa i okolic, natomiast zbiory archeologiczne pochodzą z wykopalisk prowadzonych na terenie gminy. Zbiory etnograficzne stanowią pamiątki kultury ludowej, takie jak ubiory, tkaniny użytkowe i ozdobne, rzeźby, wycinanki, meble, sprzęt gospodarstwa domowego i przedmioty codziennego użytku. W Izbie Pamięci

organizowane są także prelekcje i spotkania dla grup zorganizowanych, szczególnie dla dzieci i młodzieży szkolnej.

W Żelechowie społeczność żydowska ma bogatą i wielowiekową historię, sięgającą XV wieku, kiedy to pierwsi żydowscy osadnicy przybyli do tego mazowieckiego miasta. Dziś w Żelechowie pozostały jedynie nieliczne ślady po dawnej społeczności żydowskiej. W centrum miasta, w miejscu dawnej synagogi, znajduje się założony w latach 50. Park Miejski. Zachował się także kirkut (cmentarz żydowski) przy zbiegu ulic Reymonta i Chłopickiego. Niestety, większość nagrobków nie przetrwała działań wojennych ani lat powojennych. Z dawnego budynku kahału (gminy żydowskiej), zlokalizowanego przy ówczesnej ulicy Rabina Majzelsa (obecnie ulica Pudły), ocalało jedynie wejście do mykwy (łaźni rytualnej) znajdujące się na wprost dzisiejszej remizy strażackiej.

Gmina Żelechów otrzymała dotację od Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na zadanie pn. „Zabezpieczenie i wyeksponowanie pozostałości rytualnej łaźni – mykwy w Żelechowie”. Zadanie obejmowało opracowanie dokumentacji projektowej o wartości 34 627,55 zł, przyznana dotacja 17 300 zł, a środki własne Gminy Żelechów – 17 327,55 zł. Zabezpieczone zostały już środki na prace remontowe w ramach Programu Odbudowy Zabytków w ramach programu „Polski Ład” w kwocie 500 000,00 zł.

Przez wieki Żelechów był świadkiem wielu kluczowych wydarzeń, a także miejscem, w którym żyły i działały wybitne postacie historyczne, które miały znaczący wpływ na losy Polski. Jedną z najważniejszych postaci historycznych, kojarzonych z Żelechovem, jest Romuald Traugutt, który żył w latach 1826-1864. Był on dyktatorem powstania styczniowego, które było bardzo ważnym wydarzeniem w historii miasta. Traugutt uczył się początkowo w miejscowej szkole oficerskiej, a następnie mieszkał tu jako oficer w latach 1845 – 1853. W żelechowskim batalionie kształtował się jego dojrzały charakter, tutaj zdobywał wiedzę i doświadczenie, które wykorzystał później w walce o niepodległość Ojczyzny. Podczas pobytu w Żelechowie przyjaźnił się z najważniejszymi osobami w mieście - ks. proboszczem Andrzejem Krasuskim, dziedzicem Janem Ordęgą i burmistrzem Janem Rejmontem. Pamięć o nim kultywuje Szkoła Podstawowa im. Romualda Traugutta w Żelechowie. W Parku Miejskim w Żelechowie znajduje się jego pomnik, pod którym władze gminy co roku, w rocznice jego śmierci składają hołd.

Do postaci historycznych, odgrywających znaczącą rolę w gminie, należy również zaliczyć Ignacego Wyssygotę Zakrzewskiego. Był on pierwszym prezydentem Warszawy.

W latach 1792-1802 był właścicielem Żelechowa. Na jego polecenie dokonano przebudowy i regulacji miasta, wytyczono nowe ulice i rynek. Zakrzewski ukończył budowę pałacu, założył nowy cmentarz, uwolnił mieszczan od uciążliwych powinności względem dworu oraz stworzył korzystne warunki dla rozwoju rzemiosła. W Żelechowie spędził ostatnie lata życia, tutaj także został pochowany.

Kolejną ważną postacią Joachim Lelewel, który żył w latach 1786-1861. Z Żelechovem związany jest pośrednio, jego matka wywodziła się z pobliskiej Woli Okrzejskiej. Joachim Lelewel był posłem na sejm Królestwa Polskiego 1830 - 1831 z powiatu żelechowskiego. Przewodniczył sejmowej Komisji Praw Organicznych i Administracyjnych. Jako poseł zabiegał o poszerzenie swobód obywatelskich, występował w obronie konstytucji i zasad liberalnych. Pamięć o Lelewelu kultywuje Liceum Ogólnokształcące w Żelechowie, którego jest patronem.

1.6. Szkolnictwo

Na system oświatowy w Gminie Żelechów składają się przedszkole, klub dziecięcy, szkoły podstawowe oraz szkoły średnie. Edukacja przedszkolna odbywa się w:

- Publicznym Przedszkolu „Pluszowy Miś”,
- Klubie Dziecięcym w Pluszowym Misiu dla dzieci do 3 lat.

Na terenie gminy funkcjonuje 5 szkół podstawowych:

- ✓ Szkoła Podstawowa im. Romualda Traugutta w Żelechowie;
- ✓ Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Starym Kębłowie wraz z oddziałem przedszkolnym dla dzieci od 3 lat;
- ✓ Szkoła Podstawowa im. ks. Jana Twardowskiego w Starym Goniwilku wraz z oddziałem przedszkolnym dla dzieci od 3 lat;
- ✓ Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Stefanowie wraz z oddziałem przedszkolnym dla dzieci od 3 lat;
- ✓ Szkoła Podstawowa im. gen. Franciszka Kleeberga w Woli Żelechowskiej.

Ponadto dwie szkoły średnie, dla których organem prowadzącym jest Powiat Garwoliński:

- ✓ Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela w Żelechowie;
- ✓ Zespół Szkół Ponadpodstawowych im. Ignacego Wyssogoty Zakrzewskiego w Żelechowie.

Publiczne przedszkole "Pluszowy Miś" w Żelechowie to największa placówka oświatowa na terenie gminy przeznaczona do edukacji wczesnoszkolnej. W roku szkolnym 2023/2024 przedszkole liczyło 190 podopiecznych oraz 23 opiekunów. Oferuje różnorodne programy edukacyjne dla dzieci, skupiając się na wszechstronnym rozwoju maluchów. W ofercie znajdują się m.in. zajęcia z zakresu edukacji przedszkolnej, aktywności artystyczne, muzyczne oraz sportowe. Przedszkole stawia na indywidualne podejście do każdego dziecka, wspierając jego talenty i zainteresowania. Dodatkowo, "Pluszowy Miś" organizuje różne wydarzenia i wycieczki, które wzbogacają proces edukacyjny i integrują dzieci. Współpraca z rodzicami oraz tworzenie przyjaznej atmosfery to również istotne elementy działalności przedszkola.

Klub Dziecięcy w "Pluszowym Misiu" w Żelechowie oferuje szeroki zakres zajęć i programów skierowanych do najmłodszych. W ofercie znajdują się m.in.:

- zajęcia edukacyjne, które rozwijają ich umiejętności poznawcze, społeczne i emocjonalne,
- aktywności artystyczne, które wspierają kreatywność,
- zabawy ruchowe, które promują aktywność fizyczną,
- zajęcia muzyczne, integracja z rówieśnikami; wydarzenia tematyczne.

W sierpniu 2024 roku Gmina Żelechów otrzymała dodatkowe środki z KPO w zakresie rewizji KPO dotyczącej dofinansowania tworzenia miejsc opieki w ramach Programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 Aktywny Maluch 2022-2029. W ramach zadania zaplanowano budowę Żłobka w Żelechowie dla 48 miejsc opieki. Dofinansowanie zadania wynosi 3 396 453,12 zł.

Przechodząc do szkół podstawowych, Szkoła Podstawowa im. Romualda Traugutta w Żelechowie to najstarsza i największa placówka oświatowa na terenie Gminy Żelechów. W roku szkolnym 2023/2024 uczęszczało do niej 509 uczniów i pracowało 56 nauczycieli. Oferuje szeroki wachlarz programów edukacyjnych i zajęć dodatkowych dla uczniów. W ofercie szkoły znajdują się:

1. Podstawowy program nauczania – zgodny z obowiązującymi standardami edukacyjnymi, obejmujący wszystkie przedmioty ogólnokształcące;
2. Zajęcia dodatkowe – koła zainteresowań, takie jak artystyczne, sportowe, naukowe, które wspierają rozwój pasji uczniów;

3. Wsparcie pedagogiczne – pomoc psychologiczna i pedagogiczna dla uczniów z trudnościami w nauce;
4. Edukacja ekologiczna – programy promujące świadomość ekologiczną i proekologiczne postawy wśród uczniów;
5. Udział w konkursach i olimpiadach – możliwość reprezentowania szkoły w różnych zawodach i konkursach, co rozwija umiejętności oraz pewność siebie;
6. Wydarzenia kulturalne i sportowe – organizacja imprez, festiwali, dni otwartych oraz zawodów sportowych;
7. Współpraca z rodzicami – szkoła stawia na aktywną współpracę z rodzicami, organizując spotkania i konsultacje.

Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Starym Kębłowie to placówka, w której w roku szkolnym 2023/2024 uczęszczało 79 uczniów i pracowało 23 nauczycieli. Dzięki różnorodnym inicjatywom, szkoła stara się tworzyć przyjazne i inspirujące środowisko dla wszystkich uczniów.

Szkoła Podstawowa im. ks. Jana Twardowskiego w Starym Goniwilku, w roku szkolnym 2023/2024, liczyła 109 uczniów i 20 nauczycieli. Jest to placówka edukacyjna, która łączy tradycję z nowoczesnym podejściem do nauczania. Oferuje bogaty program nauczania, obejmujący przedmioty ogólnokształcące oraz zajęcia dodatkowe, które rozwijają talenty uczniów. Szkoła kładzie duży nacisk na wartości chrześcijańskie, co odzwierciedla patron ks. Jana Twardowskiego.

Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Stefanowie to placówka, która kładzie duży nacisk na wszechstronny rozwój uczniów oraz integrację ze społecznością lokalną. W roku szkolnym 2023/2024 uczyło się 98 uczniów oraz pracowało 17 nauczycieli. Imię Tadeusza Kościuszki jako patrona szkoły wiąże się z promowaniem wartości patriotycznych i historycznych.

Szkoła Podstawowa im. gen. Franciszka Kleeberga w Woli Żelechowskiej, w roku szkolnym 2023/2024, liczyła 55 uczniów i 16 nauczycieli. Jest to placówka, która kładzie duży nacisk na wszechstronny rozwój uczniów oraz kultywowanie wartości patriotycznych.

Szkoły średnie zapewniają młodzieży różnorodne możliwości kształcenia na wielu kierunkach. Ich oferta edukacyjna jest dostosowywana do zmieniającej się sytuacji na rynku pracy, aby sprostać potrzebom związanym z tworzeniem nowych specjalności oraz kształceniem w nowych zawodach.

W roku szkolnym 2024/2025 Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela oferuje dwie klasy:

- Prawno-psychologiczną - z przedmiotami rozszerzonymi: język polski, język angielski, wiedza o społeczeństwie
- Matematyczno-przyrodniczą – z przedmiotami rozszerzonymi: matematyka, chemia, biologia, geografia

W roku szkolnym 2024/2025 w Zespole Szkół Ponadpodstawowych, im. Ignacego Wysogoty Zakrzewskiego funkcjonują następujące oddziały:

- Technikum:
 - Technikum Geodezyjne: z rozszerzonym programem matematyki, geografii lub fizyki;
 - Technikum Hotelarstwa: z rozszerzonym programem geografii, j. angielskiego;
 - Technikum Informatyczne: z rozszerzonym programem matematyki, informatyki;
 - Technikum Rachunkowości: z rozszerzonym programem matematyki, geografii;
 - Technikum Spawalnictwa: z rozszerzonym programem geografii, fizyki;
 - Technikum Żywnienia i Usług Gastronomicznych: z rozszerzonym programem j. angielskiego, biologii;
- Szkoła Branżowa I Stopnia, a w nim kształcenie na:
 - Mechanika Pojazdów Samochodowych: Zajęcia praktyczne - Pracownia Szkolenia Praktycznego przy ZSP w Żelechowie;
 - Kucharza: Zajęcia praktyczne - Pracownia Szkolenia Praktycznego przy ZSP w Żelechowie.

Liczba uczniów, nauczycieli i etatów w placówkach oświatowych została przedstawiona w Tabeli 12.

Tabela 12. Liczba uczniów, nauczycieli oraz etatów w przedszkolach i szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Żelechów w roku szkolnym 2022/2023 oraz 2023/2024.

Nazwa Placówki Oświatowej	Liczba Uczniów		Liczba Nauczycieli		Liczba Etatów	
	2022/2023	2023/2024	2022/2023	2023/2024	2022/2023	2023/2024
Publiczne Przedszkole w Żelechowie	195	190	21	23	17,86	20,93
Szkoła Podstawowa w Starym Goniwilku	105	109	18	20	13,32	13,68
Szkoła Podstawowa w Starym Kębłowie	89	78	20	23	15,89	17,75
Szkoła Podstawowa w Stefanowie	100	98	16	17	14,36	14,53
Szkoła Podstawowa w Woli Żelechowskiej	52	55	15	16	9,93	10,6
Szkoła Podstawowa w Żelechowie	509	509	60	56	57,62	52,55
Razem	1050	1039	150	155	128,98	130,04

Źródło: Raport o stanie Gminy 2023

W latach szkolnych 2022/2023, 2023/2024 zauważalny jest spadek liczby uczniów. Największy spadek odnotowano w Szkole Podstawowej w Starym Kębłowie (spadek o 11 uczniów). Natomiast liczba nauczycieli w większości placówek stale wzrastała. Spadek odnotowano jedynie w Szkole Podstawowej w Żelechowie (4 nauczycieli). W większości placówek oświatowych, odnotowano wzrost liczby etatów dla nauczycieli. Największy zauważalny jest w Publicznym Przedszkolu w Żelechowie (3,07). Spadek nastąpił w Szkole Podstawowej w Żelechowie.

Ogólna liczba uczniów oraz nauczycieli w Gminie Żelechów w latach szkolnych 2017/2018 do 2023/2024 została przedstawiona w Tabeli 13.

Tabela 13. Liczba uczniów i nauczycieli w placówkach oświatowych prowadzonych przez Gminę Żelechów w latach szkolnych 2017/2018- 2023/2024.

Rok Szkolny	Liczba Uczniów	Liczba Nauczycieli
2018/2019	1045	141
2019/2020	979	148
2020/2021	1014	141
2021/2022	1039	141
2022/2023	1050	150
2023/2024	1039	155

Źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018.

W celu przedstawienia jakości edukacji w szkołach, dokonano analizy wyników egzaminów ósmoklasisty, korzystając z danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie (Tabela 14.).

Tabela 14. Średnie wyniki egzaminów ósmoklasisty w szkołach podstawowych Gminie Żelechów oraz powiecie garwolińskim w latach 2019-2024.

Rok	Szkoła / Jednostka	Liczba zdających	Średnie wyniki					
			język polski	relacja rok do roku	matematyka	relacja rok do roku	język angielski	relacja rok do roku
2024	Żelechów	28	64%	0%	49%	3%	28%	-25%
	Stary Goniwilk	6	72%	-11%	59%	-15%	70%	4%
	Stary Kęblów	4	42%	-19%	15%	-26%	20%	-29%
	Stefanów	5	63%	-5%	54%	0%	77%	25%
	Wola Żelechowska	1	-	-	-	-	-	-
	Powiat Garwoliński	790	63%	-2%	53%	3%	61%	10%
2023	Żelechów	66	64%	8%	46%	15%	53%	-2%
	Stary Goniwilk	6	83%	18%	74%	10%	66%	9%
	Stary Kęblów	10	61%	-	41%	-	49%	-
	Stefanów	8	68%	2%	54%	0%	52%	-29%
	Wola Żelechowska	5	78%	-	58%	-	53%	-
	Powiat Garwoliński	790	65%	7%	50%	-8%	51%	-9%
2022	Żelechów	66	56%	1%	31%	-11%	55%	1%
	Stary Goniwilk	9	65%	-	64%	-	57%	-
	Stary Kęblów	4	-	-	-	-	-	-
	Stefanów	10	66%	-	54%	-	81%	-
	Wola Żelechowska	4	-	-	-	-	-	-
	Powiat Garwoliński	1638	58%	-2%	58%	11%	60%	2%
2021	Żelechów	62	55%	-4%	42%	5%	54%	11%
	Stary Goniwilk	6	-	-	-	-	-	-
	Stary Kęblów	11	69%	13%	42%	10%	58%	29%
	Stefanów	9	-	-	-	-	-	-
	Wola Żelechowska	3	-	-	-	-	-	-
	Powiat Garwoliński	1132	60%	0%	47%	2%	58%	11%
2020	Żelechów	46	59%	2%	37%	-8%	43%	-2%
	Stary Goniwilk	5	63%	-13%	53%	-2%	39%	-12%
	Stary Kęblów	7	56%	-9%	32%	-10%	29%	-10%
	Stefanów	8	61%	-3%	52%	3%	49%	-8%
	Wola Żelechowska	3	63%	-3%	56%	-4%	40%	-10%
	Powiat Garwoliński	1180	60%	-1%	45%	0%	47%	-3%
2019	Żelechów	68	57%	-	45%	-	45%	-
	Stary Goniwilk	8	76%	-	55%	-	51%	-
	Stary Kęblów	7	65%	-	42%	-	39%	-
	Stefanów	10	64%	-	49%	-	57%	-

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Wola Żelechowska	5	66%	-	60%	-	50%	-
Powiat Garwoliński	-	61%	-	45%	-	50%	-

Źródło: OKE.

Gmina Żelechów wykazuje zmienne wyniki w różnych latach, z wyraźnym spadkiem wyników w języku angielskim w 2024 roku. W porównaniu do powiatu garwolińskiego, wyniki w Gminie Żelechów są zbliżone, ale z nieco gorszymi rezultatami w języku angielskim. Poszczególne szkoły w Gminie Żelechów mają różnorodne wyniki, z najlepszymi wynikami w Starym Goniwilku (wysokie wyniki w matematyce i języku angielskim) oraz Stefanowie (wysoki wynik w języku angielskim).

W Tabeli 15. dokonano analizy wyników egzaminów maturalnych w latach 2019-2024 w szkołach ponadpodstawowych w Gminie Żelechów na tle powiatu garwolińskiego.

Tabela 15. Średnie wyniki egzaminów maturalnych w szkołach ponadpodstawowych w Gminie Żelechów oraz powiecie garwolińskim w latach 2019-2024.

Rok	Szkoła / Jednostka	Liczba zdających	Średnie wyniki									
			język polski - pisemny	relacja rok do roku	język polski - ustny	relacja rok do roku	matematyka	relacja rok do roku	język angielski - pisemny	relacja rok do roku	język angielski - ustny	relacja rok do roku
2024	Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela w Żelechowie	31	66%	9%	62%	-2%	54%	-5%	51%	-9%	62%	-17%
	Technikum w Żelechowie	70	60%	1%	66%	-1%	56%	3%	61%	-4%	58%	-4%
	Powiat Garwoliński	526	69%	4%	70%	0%	68%	0%	78%	0%	84%	5%
2023	Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela w Żelechowie	48	58%	6%	64%	-	58%	2%	60%	-3%	79%	-
	Technikum w Żelechowie	66	59%	9%	67%	-	53%	1%	65%	7%	62%	-
	Powiat Garwoliński	531	65%	14%	70%	-	68%	12%	78%	7%	79%	-
2022	Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela w Żelechowie	50	52%	-12%	-	-	56%	0%	63%	-14%	-	-
	Technikum w Żelechowie	75	50%	-5%	-	-	52%	-3%	59%	1%	-	-
	Powiat Garwoliński	988	51%	-5%	-	-	57%	-2%	71%	-3%	-	-
2021	Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela w Żelechowie	37	65%	5%	-	-	56%	17%	77%	22%	-	-
	Technikum w Żelechowie	89	54%	3%	-	-	56%	4%	58%	1%	-	-
	Powiat Garwoliński	1008	55%	2%	-	-	59%	7%	73%	8%	-	-
2020	Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela w Żelechowie	45	59%	2%	-	-	39%	-17%	56%	-6%	-	-
	Technikum w Żelechowie	79	51%	4%	-	-	51%	-5%	57%	-1%	-	-
	Powiat Garwoliński	921	54%	4%	-	-	52%	-7%	65%	65%	-	-

2019	Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela w Żelechowie	48	57%	-	-	-	55%	-	61%	-	-	-
	Technikum w Żelechowie	116	47%	-	-	-	56%	-	58%	-	-	-
	Powiat Garwoliński	941	50%	-	-	-	59%	-	-	-	-	-

Źródło: OKE.

W wyniku pandemii COVID-19 i wprowadzonych obostrzeń, w latach 2020-2022 matura ustna z języka polskiego oraz angielskiego nie była obowiązkowa. W związku z sytuacją epidemiologiczną, Ministerstwo Edukacji Narodowej podjęło decyzję o odwołaniu obowiązkowych egzaminów ustnych z tych przedmiotów, co miało na celu zminimalizowanie ryzyka zakażenia i ograniczenie kontaktów międzyludzkich w szkołach. Brak danych dla matur ustnych w latach 2020-2022 wynika właśnie z tej decyzji.

W Liceum Ogólnokształcącym im. Joachima Lelewela w Żelechowie wyniki maturalne w 2024 roku wykazują poprawę wyników w języku polskim pisemnym i ustnym, jednak wyniki z matematyki oraz języka angielskiego, szczególnie pisemnego, wciąż są niższe w porównaniu do średnich wyników powiatu garwolińskiego.

Technikum w Żelechowie wykazuje stabilność wyników, z niewielkimi wzrostami w matematyce i języku polskim, ale wciąż pozostaje poniżej średniej wyników powiatu garwolińskiego. Należy zauważyć, że pomimo wzrostów w kilku kategoriach, zarówno Liceum Ogólnokształcące im. Joachima Lelewela, jak i Technikum w Żelechowie nadal osiągają wyniki poniżej średnich wyników powiatowych, co może wskazywać na potrzebę dalszej poprawy technik nauczania, zwłaszcza w języku angielskim i matematyce.

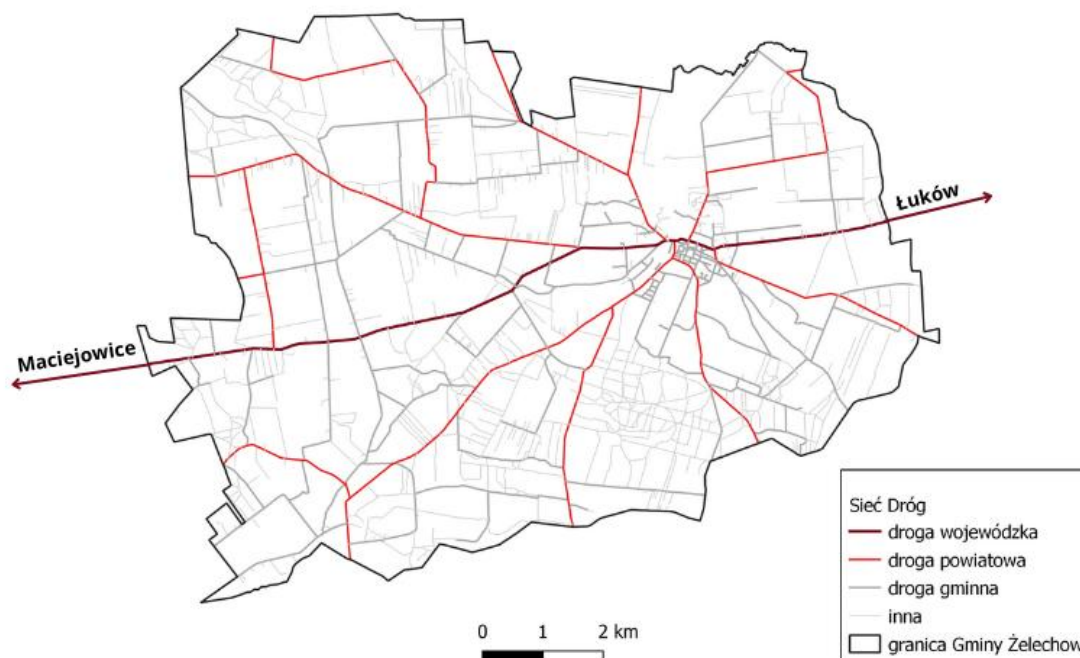
2. Transport oraz infrastruktura sieciowa

2.1. Komunikacja

Jednym z kluczowych zadań samorządu gminnego, mających na celu zaspokajanie potrzeb wspólnoty mieszkańców, jest utrzymanie dróg gminnych, ulic i mostów, a także organizacja ruchu drogowego oraz lokalnego transportu. Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć powiązań komunikacyjnych. Z Żelechowa rozchodzą się drogi w kierunku Garwolina, Stoczek Łukowski, Łukowa i Ryk.

Drogi gminne wyprowadzają ruch na drogi wyższych kategorii i uzupełniają powiązania o znaczeniu lokalnym. Obecnie w granicach administracyjnych miasta i gminy istnieje 122,29 km dróg zarządzanych przez Gminę Żelechów. W granicach administracyjnych miasta Żelechowa sieć dróg ma długość 35,09 km, zaś w obszarze wiejskim długość wynosi 87,2 km. W gminie występują również ciągi dróg powiatowych o łącznej długości 49,43 km oraz ciąg drogi wojewódzkiej o długości 12,8 km (Rysunek 3.).

Rysunek 3. Sieć dróg na terenie Gminy Żelechów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDT010k.

Żelechów położony jest w odległości 12 km od drogi krajowej nr 17, łączącej Lublin z Warszawą. Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka:

- ✓ Nr 807 Łuków-Maciejowice

Drogi powiatowe:

- ✓ 1328W Garwolin - Reducin – Górzno- Samorządki – Żelechów.
- ✓ 1330W Garwolin – Oziemkówka - Miastków Kościelny - Zwola Poduchowna – Żelechów – Dudki – Trojanów.
- ✓ 1336W Żelechów - Huta Żelechowska – Bród.
- ✓ 1337W Miastków Kościelny – Ryczyska – Gózddek.
- ✓ 1338W Brzegi – Kalinów – Goniwilk.
- ✓ 1342W - droga przez wieś Piastów.
- ✓ 1343W Gończyce – Chotynia - Wólka Ostrożeńska – Piastów.
- ✓ 1364W Anielów – Stefanów.
- ✓ 1365W Żelechów – Mroków.
- ✓ 1366W (Ryki) - Kłoczew – granica województwa -Żelechów.
- ✓ 1369W Żelechów - Huta Zadybska – Okrzeja.

Szczegółowe informacje o długościach i parametrach dróg gminnych przedstawiono w Tabeli 16. poniżej.

Tabela 16. Nawierzchnie dróg gminnych w granicach administracyjnych gminy Żelechów w 2023 roku.

Długość ogółem [km]	Jezdnia o nawierzchni bitumicznej [km]	Jezdnia o nawierzchni betonowej [km]	Jezdnia o nawierzchni z kostki brukowej [km]	Jezdnia o nawierzchni brukowcowej [km]	Jezdnia o nawierzchni z kruszywa drogowego [km]	Drogi gruntowe [km]
Sieć dróg publicznych w granicach administracyjnych miasta Żelechów, których zarządcą jest Gmina Żelechów						
35,09	19,045	0	0,6	0,152	0,2	15,093
Sieć dróg publicznych w granicach administracyjnych obszaru wiejskiego Gminy Żelechów, których zarządcą jest Gmina Żelechów						
87,2	42,581	0,508	0	0	14,027	30,084

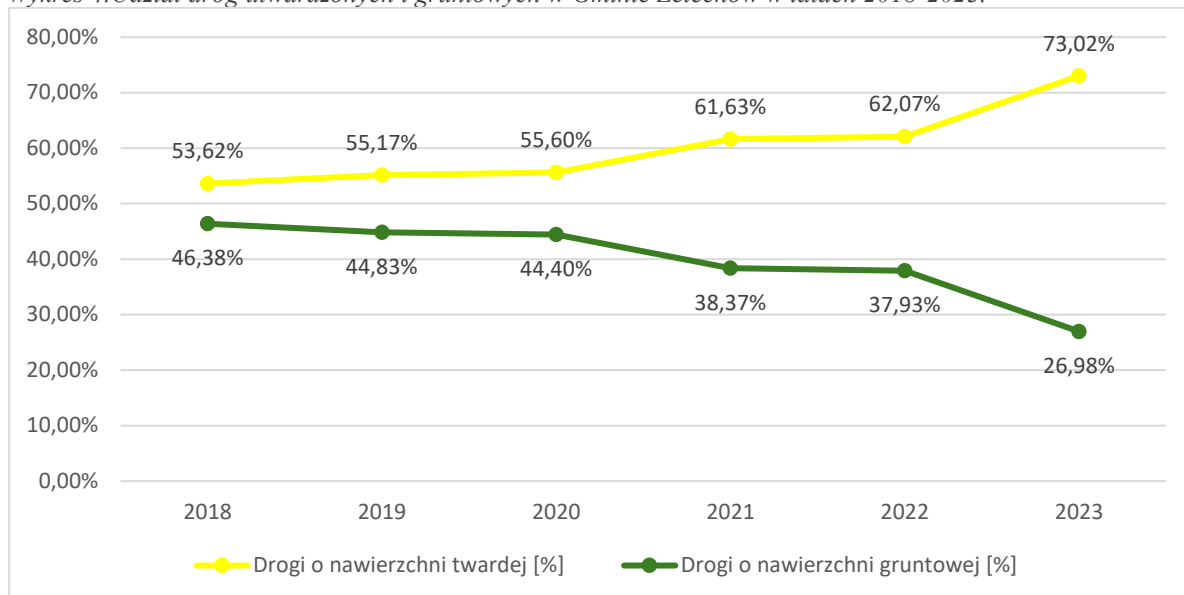
Źródło: Raport o stanie Gminy 2023.

Udział dróg o nawierzchni twardej oraz gruntowej, w ogólnej długości dróg dla lat 2018-2023, został przedstawiony na wykresie poniżej.

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Wykres 4. Udział dróg utwardzonych i gruntowych w Gminie Żelechów w latach 2018-2023.

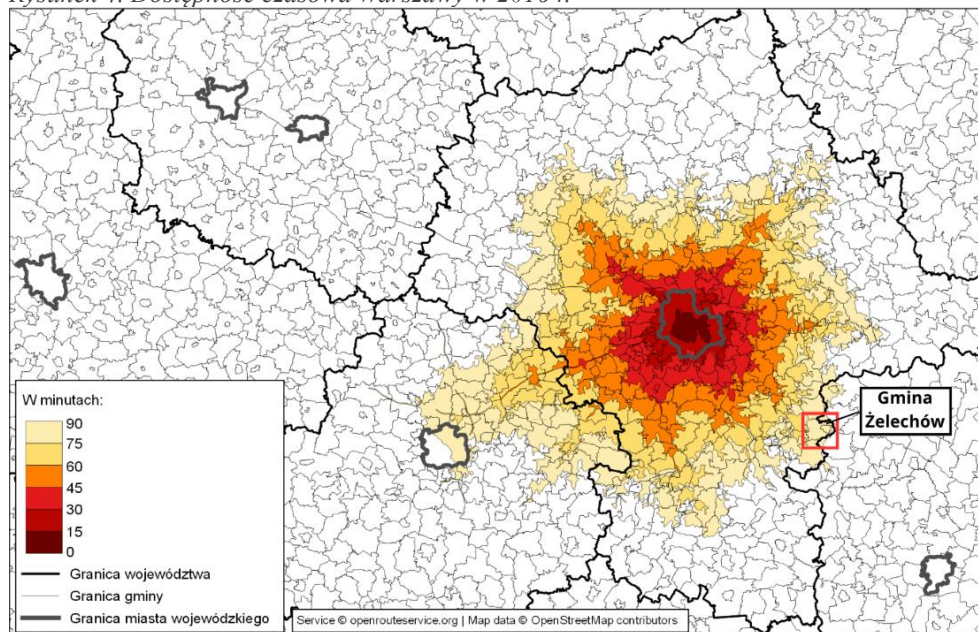

Źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018.

Od roku 2018 zauważalny jest trend wzrostu udziału dróg o nawierzchni twardej oraz kilometrów dróg utwardzonych, co może wskazywać na poprawę jakości infrastruktury komunikacyjnej. Udział dróg o nawierzchni gruntowej systematycznie maleje. Wzrost liczby dróg utwardzonych i spadek dróg gruntowych ma istotne znaczenie dla poprawy warunków transportowych oraz jakości życia mieszkańców, zwłaszcza w obszarach wiejskich.

Na podstawie map opracowanych przez GUS na cel badania przepływu ludności związanej z zatrudnieniem w 2016 roku można zauważyć dostępność czasową miast wojewódzkich (Rysunek 4.).

Rysunek 4. Dostępność czasowa Warszawy w 2016 r.

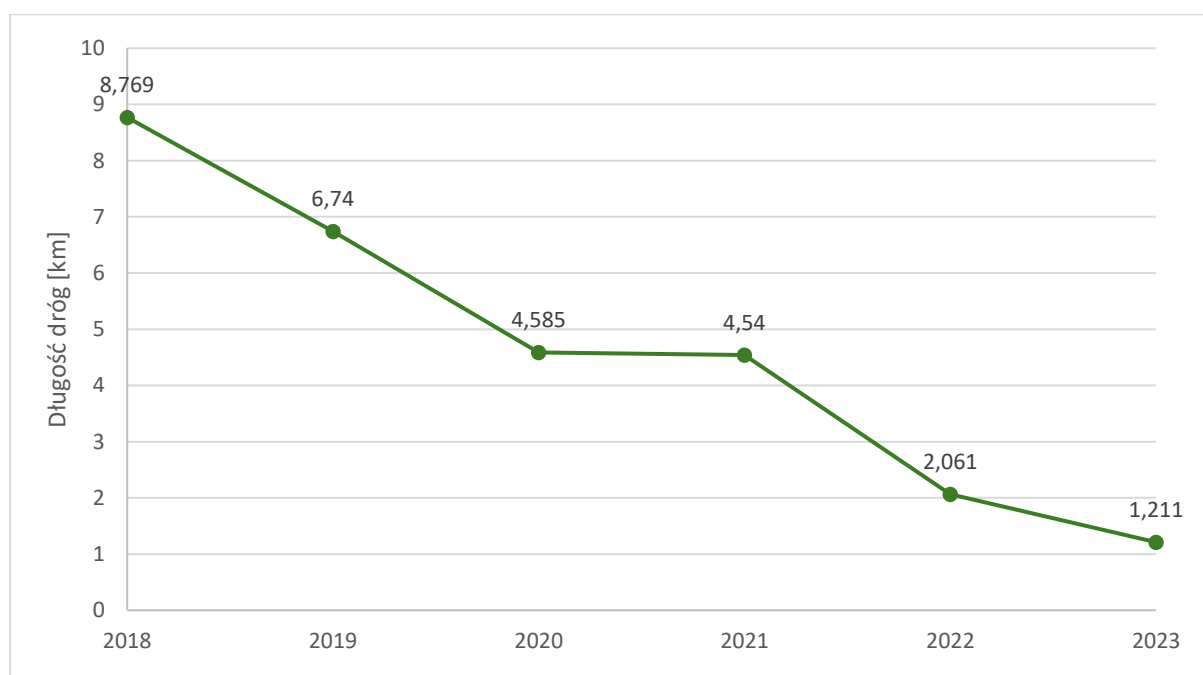
Źródło: GUS, *Izochrony dostępności czasowej miast wojewódzkich*, <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/obszary-funkcjonalne-oraz-dostepnosc-terytorialna/oszacowanie-odleglosci-i-czasu-przejazdu-pomiedzy-wybranymi-gminami-w-polsce-w-2016-roku,11,1.html>

W 2016 roku Gmina Żelechów znajdowała się w zasięgu przyjętych izochronów należących do Warszawy. Według opracowanych analiz do Gminy Żelechów z Warszawy można było dojechać w 90 minut. Oznaczało to, że gmina była stosunkowo dobrze skomunikowana z miastem wojewódzkim umożliwiając mieszkańcom stosunkowo szybką podróż. W 2021 roku do użytku została oddana droga ekspresowa, Południowa Obwodnica Warszawy, umożliwiającą szybszą komunikację. Od tego momentu dojazd z Gminy Żelechów do Warszawy jest krótszy o ok. 20 min.

Najczęstszym powodem zmartwień mieszkańców, a co za tym idzie również pism i wizyt w urzędzie, jest stan infrastruktury drogowej. Długość dróg gminnych, na których w latach 2018-2023 były prowadzone działania inwestycyjne w zakresie drogownictwa, stale maleje (Wykres 5).

Wykres 5. Łączna długość dróg, na których zostały przeprowadzone zadania inwestycyjne z zakresu drogownictwa w Gminie Żelechów w latach 2018-2023

Źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018.

We wrześniu 2024 roku władze Gminy Żelechów przedstawiły w piśmie władzom Zarządu Powiatu Garwolińskiego stanowisko, w którym zostały zawarte priorytety inwestycyjne, w zakresie infrastruktury drogowej, niezbędne do przeprowadzenia na terenie Gminy Żelechów i mające, przede wszystkim, wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu drogowego. Zgodnie z informacjami zawartymi w dokumencie, mieszkańcy Żelechowa muszą mierzyć się ze znacznym wyeksploatowaniem ciągów komunikacyjnych będących w zarządzie powiatu. Przykładem takim są ulice gen. Józefa Chłopickiego (1330W)

oraz Romualda Traugutta (1366W), należące do głównych ciągów komunikacyjnych w mieście Żelechów, które charakteryzują się złym stanem nawierzchni, chodników oraz brakiem poboczy na części odcinków (Fot. 1.).

Fot. 1 ul. R. Traugutta w Żelechowie.

Źródło: Informacja Przewodniczącego Rady Miejskiej w Żelechowie z dnia 2 września 2024 roku.

Kolejnym przykładem jest stan nawierzchni drogi w Starym Kębłowie (1365W) tzw. „Gościniec” – droga posiada nawierzchnie gruntową o bardzo naruszonej strukturze. Mieszkańcy zwracają uwagę na zagrożenia związane z brakiem chodnika wzdłuż drogi powiatowej nr 1328W w terenie gęsto zabudowanym miejscowości Nowy Goniwilk. Ich obawy dodatkowo potęgują fakt, że na początku 2024 roku na tym odcinku miał miejsce wypadek ze skutkiem śmiertelnym.

Inwestycje drogowe przeprowadzone w Gminie Żelechów w latach 2018-2023 przedstawiono w Tabeli 17.

Tabela 17. Inwestycje drogowe w Gminie Żelechów w latach 2018-2023 r.

Rok	Rodzaj inwestycji	Działania inwestycyjne	Koszt i finansowanie
2023	Przebudowa drogi gminnej nr 131434W w Hucie Żelechowskiej	Wykonanie nawierzchni z mieszanki mineralno-bitumicznej na podbudowie z kruszywa łamanego w km 0+614 – 1+149 na drodze gminnej NR131434W w Hucie Żelechowskiej.	<u>515.439,94 zł</u> Zadanie współfinansowane ze środków z budżetu województwa mazowieckiego na zadania związane z ochroną gruntów rolnych 150.000,00 zł brutto
	Przebudowa drogi gminnej Nr 131445W w Starym Kębłowie	wykonano regulacji regulację pasa drogowego na odcinku o długości 0,146 km oraz wykonano nawierzchnię z kruszywa drogowego.	<u>18 326,52 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej Nr 131414W w Janówku	W ramach zadania wykonano nawierzchnię z kruszywa drogowego na odcinku 0,140 m.	<u>18 032,00 zł</u>

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

2022	Budowa drogi dojazdowej do budynku komunalnego przy ul. Aleja Wojska Polskiego 7a	została wykonana droga dojazdowa do budynku komunalnego wraz z wykonaniem kolektora deszczowego ze studnią chłonną, zjazdu z ul. Aleja Wojska Polskiego oraz bramy wjazdowej	<u>75.000,00 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej NR131441W w Stefanowie	wykonanie nawierzchni z kruszywa łamanego na długości 220 mb.	<u>529.515,00 zł</u> Środki z Budżetu województwa mazowieckiego na zadania związane z ochroną gruntów rolnych w kwocie 114.000,00 zł.
	Przebudowa drogi gminnej NR 131424W na odcinku Władysławów I – Władysławów II	wykonano nawierzchnię z kruszywa betonowego na długości 142,00 mb	<u>16.693,60 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej działki nr 390 i 357 w Starym Goniwilku	zostało wybudowane nawierzchnia z masy bitumicznej na podbudowie z kruszywa łamanego w ilości 416 m ²	<u>153.037,28 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej NR131421W w Woli Żelechowskiej	wykonanie nawierzchni z mieszanki mineralno bitumicznej na podbudowie z kruszywa łamanego w ilości 726 m ² .	<u>119.512,21 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej NR131447W w Stefanowie	wykonanie nawierzchni bitumicznej na podbudowie z kruszywa łamanego wraz z odmulaniem rowów na odcinku 540,00 mb	<u>529.515,00 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej działki nr 99/2 i 159 w Woli Żelechowskiej	wykonanie nawierzchni bitumicznej na podbudowie z kruszywa łamanego na odcinku 392 mb.	<u>242.154,05 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej NR131441W w Stefanowie	wykonanie nawierzchni bitumicznej na podbudowie z kruszywa łamanego na odcinku 207 mb.	<u>133.074,75 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej nr131445W w Starym Kębłowie	została wykonana nawierzchnia z kruszywa łamanego na długości 134 mb.	<u>19.365,68 zł</u>
2021	Przebudowa drogi gminnej Nr 131428W w Łomnicy	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,565k m	<u>168.689,18 zł</u> Zadanie dofinansowano ze środków Funduszu sołeckiego sołectwa Łomnica w kwocie 21.667,69 zł
	Przebudowa ulicy Pałacowej w Żelechowie	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,195 km	<u>218.687,99 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej Nr 131551W ul. Kołtąja	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,105 km	<u>218.687,99 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej Nr 131416W w miejscowości Nowy Goniwilk	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 1,383 km	<u>459.745,12 zł</u> Dofinansowano ze środków Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 w wysokości 300.000,00 zł
	Przebudowa drogi gminnej w Stefanowie (łącznik dróg Nr 131423W i Nr 131417W)	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,627 km	<u>322.136,61 zł</u> Dofinansowano ze środków Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg w kwocie 254.919,64
	Przebudowa drogi gminnej Nr 131428W w Starym Goniwilku	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,5 km	<u>203.216,72 zł</u> Dofinansowano ze środków Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych w kwocie 50.000,00 zł
	Przebudowa drogi gminnej Nr 131441W w Stefanowie	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,360 km	<u>62.456,07 zł</u> Zadanie sfinansowano ze środków Funduszu Sołeckiego sołectwa Stefanów w kwocie 33.456,07 zł
	Przebudowa drogi gminnej dz. Nr 123 w Woli Żelechowskiej	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,360 km.	<u>38.916,72 zł</u> Zadanie sfinansowano ze środków Funduszu sołeckiego sołectwa Wola Żelechowska w kwocie 25.729,16 zł
	Przebudowa drogi gminnej Nr 131441W na odcinku Władysławów II Stefanów	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,180 km	<u>19.824,60 zł</u> Zadanie sfinansowano ze środków Funduszu Sołeckiego sołectwa Władysławów II w kwocie 15.955,60 zł

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

	Przebudowa drogi gminnej Nr 131445W w Starym Kęblowie	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,200 km	<u>18.708,67 zł</u> Zadanie sfinansowano ze środków Funduszu Sołeckiego sołectwa Stary Kęblów w kwocie 18.708,67 zł
	Przebudowa drogi gminnej Nr 131451W w Woli Żelechowskiej	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,377 km	<u>9.349,60 zł</u> Zadanie sfinansowano ze środków Funduszu Sołeckiego sołectwa Wola Żelechowska w kwocie 9.349,60 zł
	Przebudowa drogi gminnej Nr 131438W w Starym Goniwilku	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,150 km	<u>59.838,24 zł</u> Zadanie sfinansowano ze środków Funduszu Sołeckiego sołectwa Stary Goniwilk w kwocie 20.713,17 zł
	Przebudowa drogi gminnej dz. 64 w Sokolnikach	W ramach zadania wykonano przebudowę drogi gminnej na odcinku długości 0,180 km	<u>14.926,56 zł</u> Zadanie sfinansowano ze środków Funduszu Sołeckiego sołectwa Sokolniki w kwocie 14.926,56 zł
2020	Przebudowa ulicy Marszałka Józefa Piłsudskiego w Żelechowie na długości 378 mb	-	<u>338.003,50 zł</u>
	przebudowa ulicy Stanisława Staszica na odcinku 543 mb	-	<u>420.443,58 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131511W ul. Sikorskiego	przebudowa na długości 398 mb. poprzez wykonanie nawierzchni bitumicznej oraz chodników	<u>340.966,20 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131428W w Nowym Goniwilku	przebudowa na długości 840 mb poprzez wykonanie nawierzchni bitumicznej oraz poboczy	<u>194.237,71 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131412W w Sokolnikach	przebudowa na długości 482 mb poprzez wykonanie nawierzchni bitumicznej oraz poboczy	<u>173.989,47 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131412W w Stefanowie	przebudowa na długości 318 mb poprzez wykonanie nawierzchni bitumicznej oraz poboczy	<u>110.045,09 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131416W w Piastowie	przebudowa na długości 844 mb poprzez wzmocnienie nawierzchni kruszywem	<u>27.742,60 zł</u>
	przebudowa chodnika w ulicy Kościuszki w Żelechowie na długości 138 mb	-	<u>24.957,75 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131401W w Hucie Żelechowskiej	na długości 184 mb. poprzez wykonanie nawierzchni z tłucznia	<u>21.292,48 zł</u>
	przebudowa chodnika w ulicy Krótkiej w Żelechowie na długości 52 mb	-	<u>16.514,00 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131451W w Woli Żelechowskiej	przebudowa na długości 192 mb poprzez wykonanie nawierzchni z tłucznia	<u>15.680,61 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej dz. nr 123 w Woli Żelechowskiej na długości 148 mb	wykonanie podbudowy z tłucznia	<u>15.045,20 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131441W Władysławów II - Stefanów na długości 142 mb	wykonanie podbudowy z kruszywa drogowego	<u>14.458,92 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131446W w Kalinowie	przebudowa na długości 122 mb poprzez wykonanie nawierzchni z kruszywa drogowego	<u>14.254,40 zł</u>
2019	przebudowa drogi gminnej nr 131419W w Łomnicy na długości 998 mb	wykonanie nawierzchni bitumicznej	<u>213.419,34 zł</u>

	przebudowa drogi gminnej nr 131421W w Woli Żelechowskiej na długości 863 mb	wykonanie nawierzchni bitumicznej	<u>274.261,60 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131441W w Władysławowie II na długości 884 mb	wykonanie nawierzchni bitumicznej	<u>184.440,22 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131423W we Władysławowie I na długości 508 mb	wykonanie nawierzchni z kruszywa łamanego	<u>70.993,28 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131414W w Janówku na długości 790 mb	wykonanie nawierzchni bitumicznej	<u>271.469,38 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131401 w Hucie Żelechowskiej na długości 940 mb	wykonanie nawierzchni z kruszywa łamanego	<u>130.181,00 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131427W w Starym Goniwilku na długości 557 mb	wykonanie nawierzchni bitumicznej	<u>208.832,73 zł</u>
	przebudowa ulicy Pułaskiego w Żelechowie na długości 320 mb	wykonanie nawierzchni bitumicznej i chodnika	<u>309.818,24 zł</u>
	przebudowa ul. Letnisko w Żelechowie na długości 545 mb	wykonanie nawierzchni bitumicznej	<u>214.980,09 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131412W Stefanów – Janówek na długości 800 mb	wykonanie podbudowy z destruktu budowlanego	<u>127.737,20 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131412W Stefanów – Janówek na długości 800 mb	wykonanie podbudowy z destruktu budowlanego	<u>127.737,20 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131413W w Sokolnikach na długości 606 mb	wykonanie podbudowy z kruszywa drogowego	<u>42.382, 62 zł</u>
	przebudowa drogi gminnej nr 131448W w Piastowie na długości 335 mb	wykonanie nawierzchni z kruszywa łamanego	<u>14.219,00 zł</u>
	utwardzenie terenu przy budynku MGOK w Żelechowie	-	<u>120.000,00 zł</u>
2018	Przebudowa drogi gminnej nr 131428W w Łomnicy	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>259.677,78 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej nr 131424W we Władysławowie II	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>245.849,80 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej nr 131439W w Woli Żelechowskiej	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>245.719,29 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej nr 131415W w Janówku	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>133.784,49 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej nr 131417W w Piastowie	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>109.023,10 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej nr 131426W we Władysławowie I	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>230.225,72 zł</u>
	Przebudowa drogi gminnej nr 131419W w Łomnicy	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>277.139,22 zł</u>

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Przebudowa drogi gminnej nr 131412W w Nowym Kębłowie	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>131.133,38 zł</u>
Przebudowa drogi gminnej nr 131445W w Starym Kębłowie	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>163.412,46 zł</u>
Przebudowa ul. Pudły w Żelechowie	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>506.726,04 zł</u>
Przebudowa ul. Jatkowej w Żelechowie	Wykonano nawierzchnię z kostki	<u>157.462,96 zł</u>
Odbudowa drogi gminnej nr 131412W w Stefanowie	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>433.981,82 zł</u>
Odbudowa drogi gminnej nr 131410W w Nowym i Starym Kębłowie	Wykonano nawierzchnię bitumiczną	<u>539.630,48 zł</u>
Przebudowa drogi wewnętrznej zlokalizowanej na działkach 1455/3 i 1455/13 w Żelechowie	Wykonano nawierzchnię tłuczniovą	<u>116.430,00 zł</u>

Źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów na rok 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018.

W 2023 utworzono związek powiatowo – gminny pod nazwą „Garwolińskie Przewozy Gminno-Powiatowe”, w którego skład obecnie wchodzi 9 gmin z powiatu garwolińskiego. Związek jest organizatorem publicznego transportu zbiorowego w powiatowo-gminnych przewozach pasażerskich na obszarze powiatu i gmin będących jego uczestnikami. W zakresie publicznego transportu zbiorowego o charakterze użyteczności publicznej na terenie Gminy Żelechów organizowane są przewozy autobusowe na sześciu liniach komunikacji publicznej:

LINIA Z11: Żelechów – Piastów – Goniwilk – Żelechów,,

LINIA Z12: Żelechów – Huta Żelechowska – Żelechów,

LINIA Z13: Żelechów – Kębłów – Stefanów – Żelechów;

LINIA Z14: Żelechów – Zakrzówek – Żelechów;

LINIA Z15: Żelechów – Letnisko – Żelechów;

LINIA Z16: Żelechów – Stefanów – Władysławów – Żelechów.

Przez teren gminy nie przebiega system kolejowy, a najbliższe stacje kolejowe położone są w Sobolewie i Stoczku Łukowskim (brak ruchu pasażerskiego).

Długość ścieżek rowerowych, w Gminie Żelechów w latach 2018-2023, nie zwiększyła się i wynosi 600 m (Tabela 18.). Podobna sytuacja miała miejsce w Gminie Mikstat. Dla gmin - Frampol, Kamionka, Pruchnik – brak danych dotyczących długości dróg rowerowych w GUS-BDL.

Tabela 18. Długość dróg rowerowych w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2018-2023.

Nazwa gminy	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mikstat	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Żelechów	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6

Źródło: GUS

Wraz z postępującym rozwojem miast i wzrostem liczby pojazdów mechanicznych, kwestia zapewnienia adekwatnej liczby miejsc parkingowych staje się problemem o rosnącym znaczeniu. W przypadku Żelechowa, gdzie przestrzeń w centrum miasta jest ograniczona, konieczność zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc parkingowych staje się wyzwaniem. Obecnie na terenie miasta głównym parkingiem jest płyta rynku. W związku z rosnącym zapotrzebowaniem na miejsca do parkowania, konieczne jest poszukiwanie alternatywnych rozwiązań, które nie tylko poprawią komfort mieszkańców, ale także wpłyną na płynność ruchu w centrum miasta. Optymalne rozmieszczenie nowych miejsc parkingowych, z uwzględnieniem potrzeb różnych grup użytkowników, jest kluczowe dla zapewnienia sprawnej i bezpiecznej komunikacji w Żelechowie.¹

2.2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Infrastruktura sieciowa jest kluczowym elementem rozwoju jednostek samorządu terytorialnego i stanowi fundament poprawy jakości życia ich mieszkańców. Ważne jest, aby mieć świadomość, że rozwój tej infrastruktury wymaga znacznych nakładów finansowych. Budowa, utrzymanie oraz efektywne zarządzanie infrastrukturą sieciową zajmują istotną część lokalnych budżetów samorządowych. To władze lokalne odpowiadają za decyzje dotyczące alokacji środków na nowe projekty, modernizacje oraz utrzymanie istniejących struktur.

2.2.1. Wodociągi

W latach 2018-2022 w mieście Żelechów z instalacji wodociągowej korzystało 99,3% mieszkańców (Tabela 19.). W 2023 roku nastąpił wzrost o 0,1%. Na terenach wiejskich ilość ta zwiększała się corocznie. W 2023 roku z instalacji wodociągowej korzystało 87,3% mieszkańców.

¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Żelechów 2023.

Tabela 19. Korzystający z instalacji wodociągowej w % ogółu ludności w Gminie Żelechów w latach 2018-2023.

Obszar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
w miastach	99,3	99,3	99,3	99,3	99,3	99,4
na wsi	86,1	86,4	86,6	86,8	87,1	87,3
ogółem	92,5	92,5	92,7	92,9	93	93,1

Źródło: GUS.

Zaopatrzenie w wodę mieszkańców Gminy Żelechów w 2023 roku odbywało się z 4 ujęć wód podziemnych tj.:

- SUW w Starym Goniwilku ze średnim poborem wody 499 m³/dobę,
- SUW w Piastowie ze średnim poborem wody 143 m³/dobę,
- SUW na ul. Ogrodowej w Żelechowie ze średnim poborem wody 62 m³/dobę,
- SUW PGR w Żelechowie ze średnim poborem wody 267 m³/dobę.

Miejscowość Władysławów zaopatrywano z ujęcia wody znajdującego się w miejscowości Gończyce w Gminie Sobolew.

Długość sieci wodociągowej w gminach z grupy analizy porównawczej została przedstawiona w Tabeli 20. Największą dynamiką zmian w latach 2020-2023 odznaczała się Gmina Pruchnik. Natomiast najdłuższą długość eksploatowanej sieci wodociągowej w 2023 roku miała Gmina Mikstat – 201,8 km. W Gminie Żelechów długość sieci wodociągowej w latach 2020-2023 była stała, wynosiła 129,7 km.

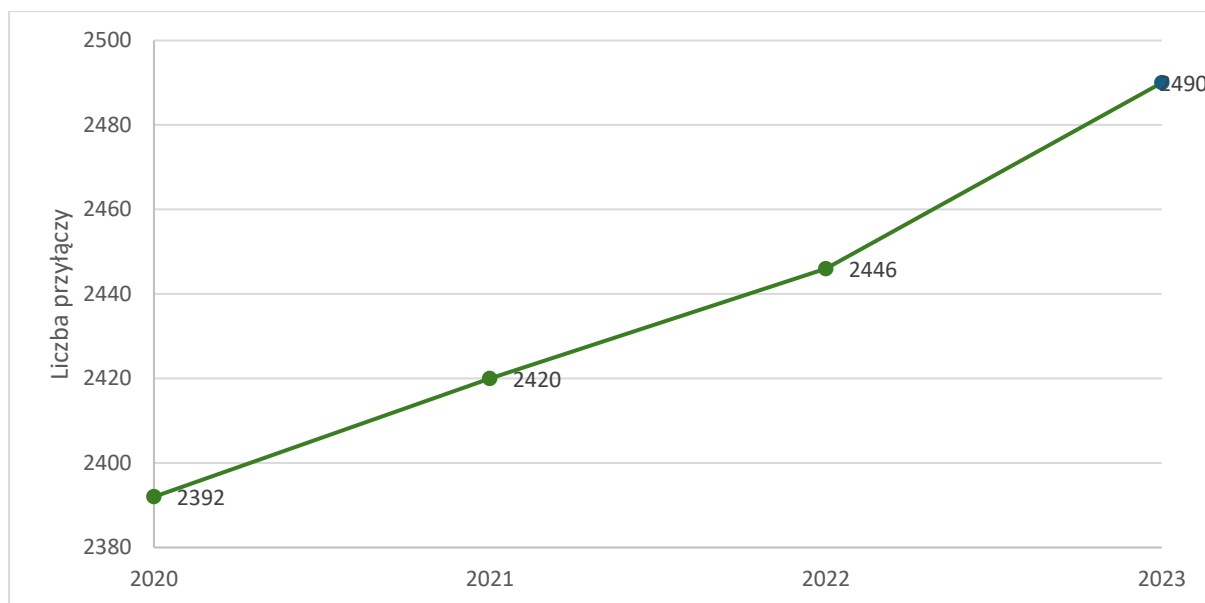
Tabela 20. Długość eksploatowanej sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) w km w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2020-2023.

Gmina	2020	2021	2022	2023
Mikstat	201,3	201,3	201,3	201,8
Kamionka	-	152,2	152,4	153
Pruchnik	136	136	136	137,6
Żelechów	129,7	129,7	129,7	129,7
Frampol	109	109,7	109,7	109,7

Źródło: Raport o stanie Gminy 2023,2022,2021,2020,2019,2018.

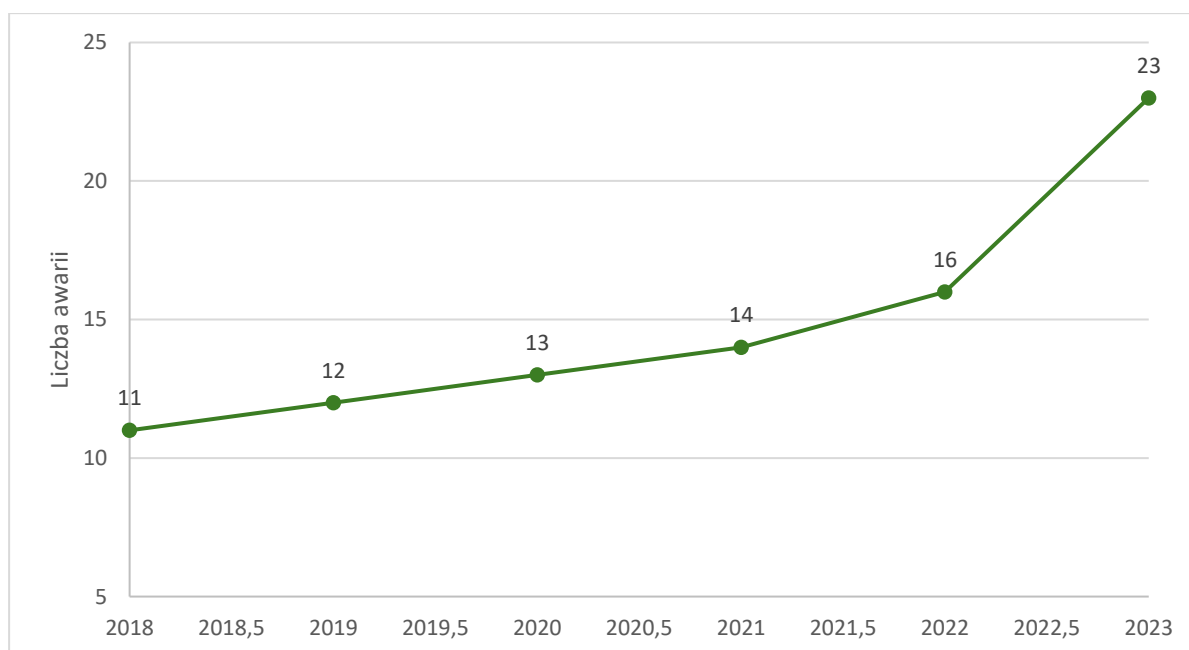
Wykres 6. Liczba przyłączy budynków mieszkalnych i niemieszkalnych do sieci wodociągowej w Gminie Żelechów w latach 2020-2023.

Źródło: Raport o stanie gminy 2023, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018.

Liczba przyłączy do sieci wodociągowej w Gminie Żelechów stale wzrasta (Wykres 6.). Największy wzrost odnotowano w roku 2023 – wzrost o 44 przyłącza w porównaniu do roku poprzedniego. W latach 2018-2023 w Gminie Żelechów liczba awarii sieci wodociągowej stale wzrastała (Wykres 7.). W 2023 wystąpiło ich 23, co w porównaniu do roku 2018 oznacza wzrost o 12 incydentów.

Wykres 7. Liczba awarii sieci wodociągowej w Gminie Żelechów w latach 2020-2023.

Źródło: GUS.

2.2.2. Kanalizacja

W Gminie Żelechów w latach 2018-2023 odsetek osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej różnił się w zależności od miejsca zamieszkania (Tabela 21.). W mieście odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji w badanych latach wynosił ponad 96%, podczas gdy na wsi jest to zaledwie 7% (sołectwa Huta Żelechowska i Gózek). Jest to problem strukturalny związany z rozwojem infrastruktury na terenach wiejskich.

Tabela 21. Korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności w Gminie Żelechów w latach 2018-2023.

obszar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
w miastach	95,9	96	96	96,1	96,1	96,2
na wsi	6,6	6,8	7	7	7	7,1
ogółem	49,3	49,1	49,5	50	49,8	49,7

Źródło: GUS.

Na terenie Gminy Żelechów w 2024 roku funkcjonowała jedna miejska oczyszczalnia ścieków, do której dostarczane są ścieki z sieci kanalizacyjnej i zbiorników bezodpływowych. W latach 2022 - 2024 oczyszczalnia ścieków poddana była przebudowie oraz wybudowano nowe obiekty. Koszty tej bardzo ważnej dla Żelechowa inwestycji to 18 270 495,53 zł, gdzie największy udział miały środki z Rządowego Programu Polski Ład - Program Inwestycji Strategicznych – kwota 12 350 000,00 zł. Rozbudowa oraz przebudowa składała się z następujących etapów:

- Etap I – budowa kanalizacji sanitarnej z przyłączami w miejscowości Żelechów,
- Etap II – budowa kanalizacji sanitarnej z przyłączami w miejscowości Huta Żelechowska.

Zadanie było współfinansowane w ramach Rządowego Programu Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych w kwocie 4 704 000,00 zł brutto. Natomiast kwota całego przedsięwzięcia wynosiła 4 772 400,00 zł.

Gmina Żelechów w latach 2018-2023 na tle gmin z analizy porównawczej wykazywała się małą dynamiką zmian pod względem długości czynnej sieci kanalizacyjnej (Tabela 22.). Największą dynamikę zmian w badanych latach miała Gmina Frampol. Natomiast najdłuższą długość czynnej sieci kanalizacyjnej w 2023 roku miała Gmina Pruchnik – 115,8 km.

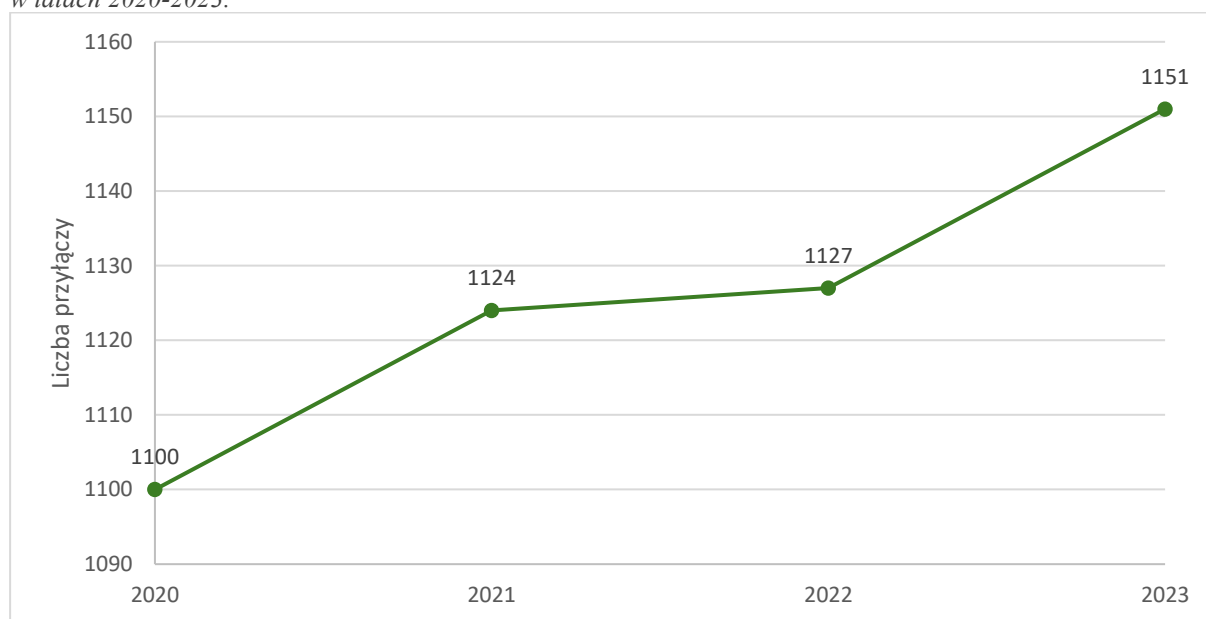

Tabela 22. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km w Gminie Żelechów na tle Gmin z analizy porównawczej w latach 2018-2023.

Gmina	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Pruchnik	91	91	91	91	93,4	115,8
Mikstat	54,5	54,8	54,8	54,8	54,8	54,8
Żelechów	b.d.	b.d.	23,3	23,3	24	24
Kamionka	b.d.	b.d.	b.d.	18,7	18,7	18,7
Frampol	14,5	14,7	14,7	14,7	14,7	23,9

Źródło: Raport o stanie gminy 2023,2022,2021,2020,2019,2018.

Wykres 8. Liczba przyłączy budynków mieszkalnych i niemieszkalnych do sieci kanalizacyjnej w Gminie Żelechów w latach 2020-2023.

Źródło: Raport o stanie gminy 2023,2022,2021,2020.

Zgodnie z ewidencją przeprowadzoną przez Urząd Miejski w Żelechowie na dzień 31 grudnia 2023 roku, na terenie Gminy Żelechów zarejestrowano 1 115 zbiorników (Wykres 8.) bezodpływowych oraz 97 przydomowych oczyszczalni ścieków na obszarze wiejskim. W tym samym czasie na terenie miejskim Gminy Żelechów odnotowano 307 zbiorników bezodpływowych, z czego w 2023 roku zgłoszono jeden nowy zbiornik do rejestru.

W 2023 roku w ramach realizacji działań mających na celu poprawę infrastruktury komunalnej oraz podniesienie jakości życia mieszkańców, przeprowadzono dwie inwestycje w zakresie rozwoju sieci kanalizacyjnej. Modernizacja infrastruktury sanitarnej stanowi kluczowy element w poprawie warunków higienicznych oraz ochronie środowiska, a także w zwiększeniu komfortu mieszkańców. Wśród zrealizowanych przedsięwzięć znalazły się zarówno prace modernizacyjne, jak i budowa nowych odcinków kanalizacji.

W ramach zadania „Modernizacja świetlicy wiejskiej przy OSP Gózdek” została wyremontowana kanalizacja sanitarna przy budynku OSP w Gózdku. Kolejną inwestycją w zakresie kanalizacji w 2023 roku była budowa kanalizacji sanitarnej w ul. Aleja Wojska Polskiego w Żelechowie. Koszt inwestycji - 60.000,00 zł.

2.3. Sieć gazowa

Zaopatrzenie Gminy Żelechów w ciepło oparte jest głównie na indywidualnych źródłach ciepła. Jedyny zbiorczy system zaopatrzenia w ciepło należy do Spółdzielni Mieszkaniowej w Żelechowie i jest zasilany paliwem gazowym. Na terenie gminy występują potrzeby ciepłe w zakresie ogrzewania pomieszczeń mieszkalnych, przemysłowych, przygotowania ciepłej wody, wentylacji oraz potrzeb technologicznych, które zaspokajane są poprzez spalanie paliw stałych, gazowych i ciekłych oraz w niewielkim stopniu z wykorzystaniem energii elektrycznej. Urządzenia zainstalowane w kotłowniach, opalanych węglem emitują do atmosfery SO_2 , NO_x , CO, w ilościach, które dla pojedynczego źródła ciepła są małe, ale uwzględniając ich ilość i parametry emisji są bardzo uciążliwe przy oddziaływaniu skumulowanym.

Gmina Żelechów jest zgazyfikowana gazem ziemnym, którego źródłem jest gazociąg wysokiego ciśnienia DN200 Gończyce-Łuków-Siedlce. W południowej części miasta znajduje się stacja redukcyjno-pomiarowa gazu I stopnia o wydajności $Q_{nom} = 1500 \text{ m}^3/\text{godz}$.

Tabela 23. Korzystający z instalacji gazowej w % ogółu ludności w Gminie Żelechów w latach 2018-2023.

Obszar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
w mieście	68,2	69,1	75,7	76,5	77,4	79,6
na wsi	4,5	4,8	6,4	6,9	7,1	7,5
ogółem	34,9	35,3	39,5	40,5	40,9	42

Źródło: GUS.

Od 2018 roku, procent mieszkańców miasta korzystających z instalacji gazowej wzrósł o 11,4 punktu procentowego, z 68,2% do 79,6% w 2023 roku (Tabela 23.). To wyraźny wzrost, wskazujący na rozbudowę infrastruktury gazowej, w tym nowych inwestycji i podłączeń nowych odbiorców do sieci gazowej, również właścicieli obiektów, którzy dokonują zmiany źródła ogrzewania z systemów tradycyjnych (opartych na paliwach stałych). Na terenach wiejskich Gminy Żelechów odsetek ten wzrósł 3 punkty procentowe, w ciągu analizowanych 6 lat, co sugeruje stopniowe rozszerzanie sieci gazowej również na obszarach wiejskich.

W latach 2018-2023 długość czynnej sieci gazowej w Gminie Żelechów wzrosła o 3,6 km (Tabela 24.). W kontekście analizy porównawczej największą dynamiką zmian, w badanych latach, wykazała się Gmina Mikstat, gdzie długość sieci wzrosła o 24,5 km. Natomiast najdłuższą długość czynnej sieci gazowej w 2023 roku miała Gmina Pruchnik – 131,1 km.

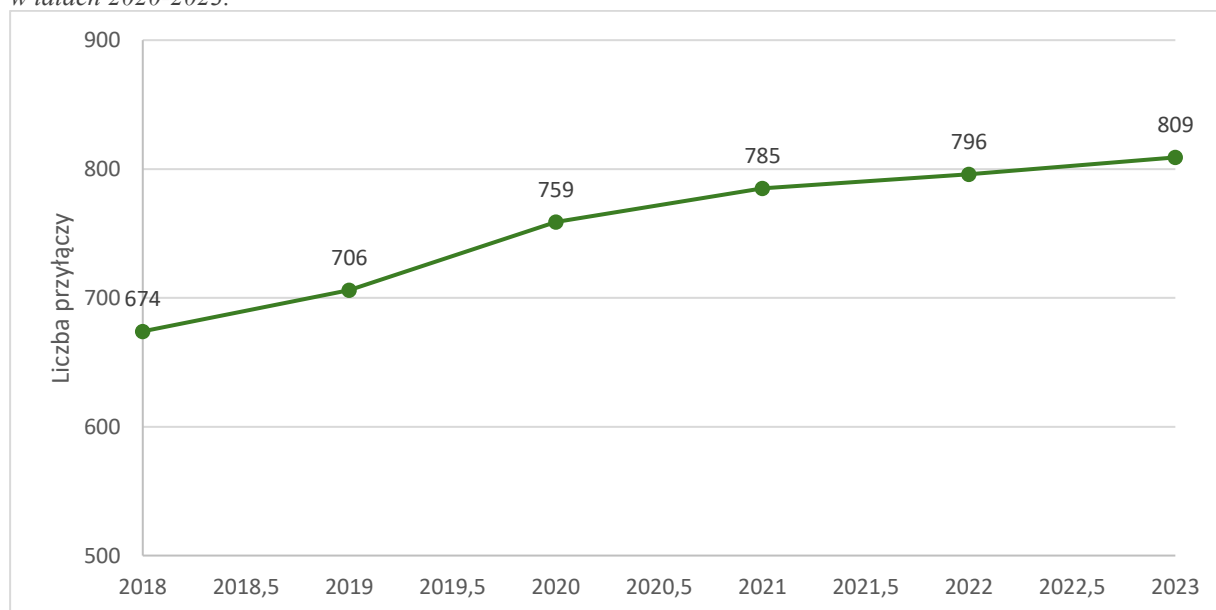
Tabela 24. Długość czynnej sieci gazowej w km w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2018-2023.

Gmina	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Pruchnik	123,4	123,9	125,7	128,6	130,2	131,1
Mikstat	86,8	86,6	87,1	87,3	87,8	111,3
Żelechów	32,7	33,2	35,4	36,0	36,0	36,3
Frampol	26	26,1	26,3	26,3	26,9	26,9
Kamionka	-	-	-	16,2	16,2	16,2

Źródło: GUS.

Liczba przyłączy gazowych budynków mieszkalnych oraz niemieszkalnych w Gminie Żelechów w latach 2018-2023 stale wzrastała (Wykres 9.). W ciągu 5 lat liczba przyłączy wzrosła z 674 do 809, co oznacza wzrost o 135 przyłączy (wzrost o około 20%).

Wykres 9. Liczba przyłączy budynków mieszkalnych i niemieszkalnych do sieci gazowej w Gminie Żelechów w latach 2020-2023.

Źródło: GUS.

Decyzja o rozbudowie sieci gazowej nie zależy bezpośrednio od gminy, lecz od Polskiej Spółki Gazownictwa (PSG), która jest operatorem systemu dystrybucyjnego gazu w Polsce. PSG kieruje się przede wszystkim opłacalnością inwestycji oraz możliwościami technicznymi.

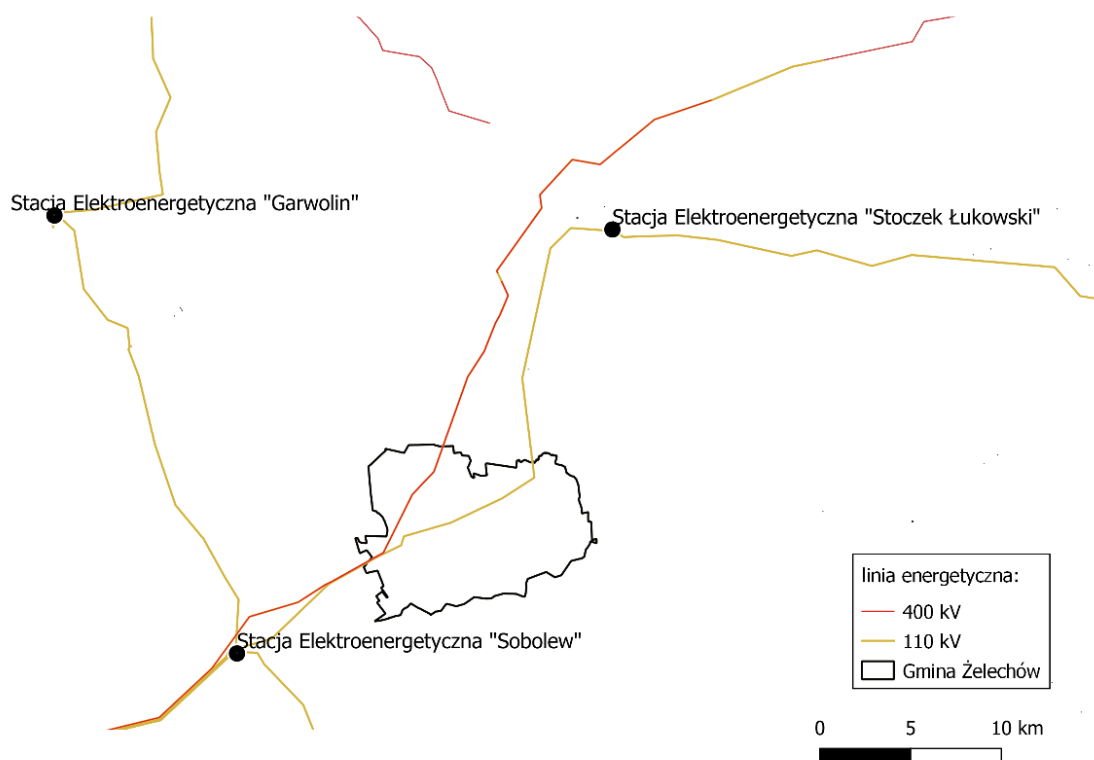
2.4. Energia elektryczna

Obszar Gminy Żelechów, z południowego-zachodu na północny-wschód, przecinają linie elektroenergetyczne wysokiego i najwyższego napięcia:

- dwutorowa linia elektroenergetyczna o napięciu 400 kV relacji Kozienice-Siedlce Ujrzanów, Kozienice-Stanisławów,
- 110 kV Kozienice – Stoczek Łukowski – Łuków;

Linia 400kV przebiega przez miejscowości: Piastów, Nowy Goniwilk, Stary Goniwilk oraz Kalinów. Linia 110kV przebiega przez teren Stefanowa, Piastowa, Woli Żelechowskiej, miasta Żelechów oraz Huty Żelechowskiej. Gmina jest zasilana ze stacji 110/15 kV za pomocą magistralnych linii przesyłowych w Sobolewie, Garwolinie oraz Stoczku Łukowskim (Rysunek 5.).

Rysunek 5. Przebieg linii najwyższego i wysokiego napięcia energetycznego na terenie Gminy Żelechów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDOT10k i SI2PEM

Linie są usytuowane w sposób mało kolizyjny, niestwarzający zagrożenia dla mieszkańców. Mogą one wpływać na organizmy żywe poprzez oddziaływanie dwóch niezależnych składowych pola elektroenergetycznego – elektrycznej i magnetycznej. Przyczyną powstawania pola elektrycznego jest napięcie istniejące pomiędzy poszczególnymi

jej przewodami fazowymi, a ziemią. Z kolei prąd płynący tymi przewodami jest przyczyną powstawania pola magnetycznego. Poziomy pól elektrycznych i magnetycznych wytwarzanych przez linie i stacje elektroenergetyczne podlegają ograniczeniom w miejscach przebywania i zamieszkania ludzi zgodnie z przepisami odrębnymi.

Zgodnie z przepisami dla pola elektrycznego o częstotliwości 50 Hz dopuszczalna wartość natężenia wynosi 10 kV/m. Dodatkowo na terenach przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową, natężenie pola elektrycznego nie może przekraczać wartości 1kV/m. Poniżej tej wartości przebywanie ludności, w tych obszarach, nie podlega ograniczeniom. Natężenie pola magnetycznego o częstotliwości 50 Hz, nie powinno przekraczać 60 A/m.

Linie elektroenergetyczne o napięciu 110 kV i 400 kV na terenie gminy przebiegają w bezpiecznych odległościach od zwartej zabudowy mieszkalnej. Podobnie przedstawia się lokalizacja podstacji elektroenergetycznych i stacji telefonii komórkowej.

Zgodnie z Oceną poziomów pól elektromagnetycznych na terenie województwa mazowieckiego, która została wykonana na podstawie pomiarów wykonanych w 2022 roku przez Centralne Laboratorium Badawcze GIOŚ w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, został wykonany pomiar w punkcie pomiarowym znajdującym się na Rynku w Żelechowie. Wynik z 0,5 godz. pomiaru wyniósł <0,28 V/m, co oznacza, że średnia ze 180 pomiarów chwilowych wyniosła mniej, niż próg oznaczalności sondy pomiarowej, którą wykonywano pomiary. Nie stwierdzono przekroczeń wartości dopuszczalnych pól elektromagnetycznych w środowisku.

2.5. Energia pochodząca z odnawialnych źródeł energii.

W obliczu globalnych wyzwań związanych ze zmianami klimatycznymi, rosnącymi kosztami energii oraz koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, inwestowanie w odnawialne źródła energii (OZE) staje się nie tylko ekologicznym, ale również ekonomicznym priorytetem dla samorządów oraz mieszkańców. W wyniku wykorzystania dostępnych technologii oraz uwarunkowań środowiskowo-prawnych najłatwiejsze jest uzyskiwanie dwóch rodzajów: energii elektrycznej (panele fotowoltaiczne) oraz energii cieplnej (kolektory słoneczne). Pozostałe typy energii – wiatrowa, wodna, geotermalna, biomasy ma swoje specyficzne zastosowania oraz różne możliwości wykorzystania w zależności od lokalnych warunków.

Na terenie Gminy Żelechów nie występują instalacje do wytwarzania energii z wiatru oraz wielkopowierzchniowe instalacje fotowoltaiczne. Uchwała Sejmiku Województwa Mazowieckiego dokumentu „Program Możliwości Wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Mazowieckiego” określa korzystne warunki dla rozwoju energetyki zarówno wiatrowej jak i słonecznej. Gmina Żelechów zgodnie z „Planem Zagospodarowania Województwa Mazowieckiego” położna jest w obszarze najlepszym w województwie pod względem energii słonecznej – 10,1-10,25 (MJ/m²) oraz w korzystnej strefie energetycznej wiatru. Samorząd jest obecnie właścicielem i użytkownikiem 4 instalacji fotowoltaicznych wykorzystywanych do produkcji energii elektrycznej – budynek Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury, Stacja Uzdatniania Wody w Starym Goniwilku, Stacja Uzdatniania Wody w Piastowie oraz na terenie Oczyszczalni ścieków w Żelechowie. Właściciele posesji na terenie gminy powszechnie użytkują zarówno instalacje solarne do wytwarzania energii cieplnej, jak i instalacje fotowoltaiczne do produkcji energii elektrycznej.

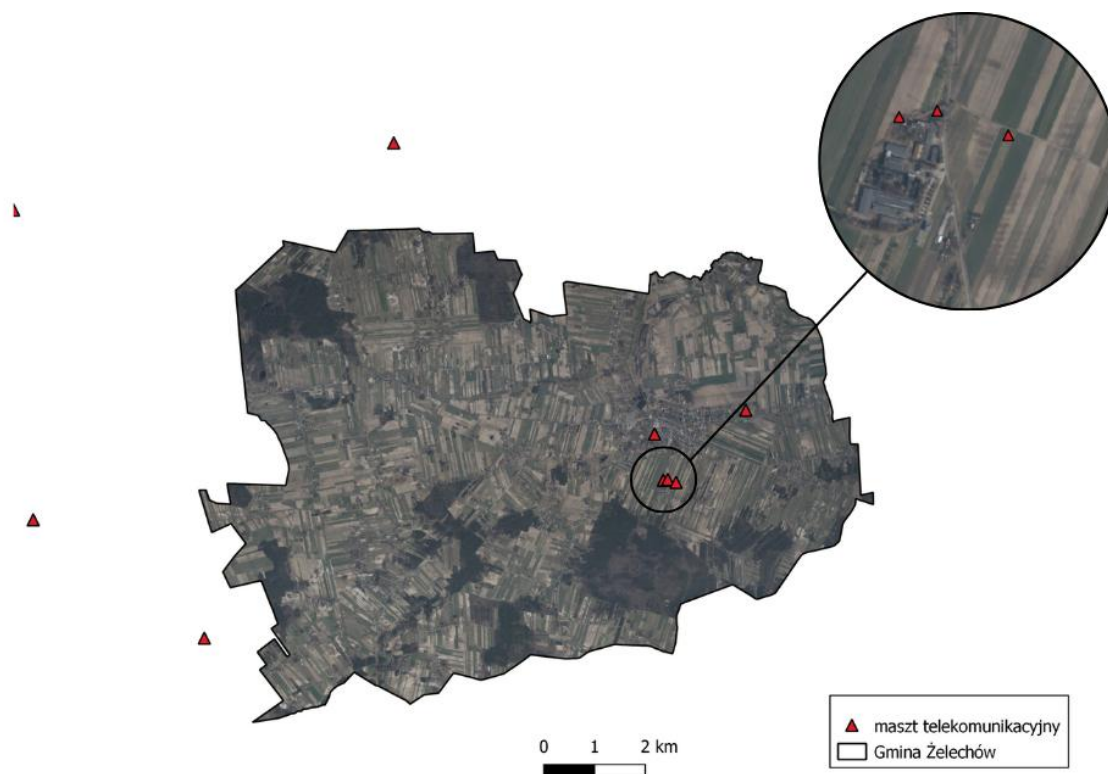
Wykorzystanie energii geotermalnej determinowane jest odpowiednim położeniem na obszarze tzw. Niżu Polskiego – zbiornika kredy dolnej i jury dolnej. To na jego obszarze występują najkorzystniejsze warunki do eksploatacji wód geotermalnych, jednak cały obszar powiatu garwolińskiego znajduje się poza korzystnym obszarem pozwalającym na wykorzystanie tego rozwiązania.

2.6. Sieć telekomunikacyjna

Na terenie Gminy Żelechów dostępność do telekomunikacji jest powszechna. Dostęp do usług telekomunikacyjnych w zakresie telefonii stacjonarnej zapewnia Orange Polska oraz prywatni operatorzy, natomiast telefonia komórkowa obsługiwana jest przez wielu prywatnych operatorów.

Gmina znajduje się w zasięgu wszystkich działających na rynku operatorów telefonii komórkowej. Na terenie Gminy Żelechów znajduje się 5 stacji bazowych telefonii komórkowej. Jedna zlokalizowana we wschodniej części gminy, druga obok Urzędu Pocztowego, a pozostałe 3, w pobliżu zakładu „Waryński Origin” Sp. z o.o., na terenie miasta Żelechów (Rysunek 6.).

Rysunek 6. Rozmieszczenie bazowych stacji sieci telefonii komórkowej w Gminie Żelechów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDOT10k i SI2PEM

Duża część mieszkańców korzysta z oferty internetowej operatorów stacjonarnych. Ponadto na terenie Gminy Żelechów działa dwóch lokalnych dostawców bezprzewodowego Internetu: Golden Arts Studio i Net-Komp.

Wszystkie szkoły i obiekty użyteczności publicznej mają stały dostęp do Internetu. W Miejsko-Gminnej Bibliotece Publicznej w Żelechowie funkcjonuje czytelnia internetowa, w której mieszkańcy mogą bezpłatnie skorzystać z sieci. W 2010 r. Urząd Miejski w Żelechowie uruchomił nieodpłatną sieć dostępową do Internetu w postaci tzw. Internetu socjalnego. Usługa adresowana jest do mieszkańców, którzy znajdują w zasięgu nadajników umieszczonych na wieży TP EmiTel zlokalizowanej w Żelechowie przy ul. Traugutta 3A (obok Urzędu Poczтового).

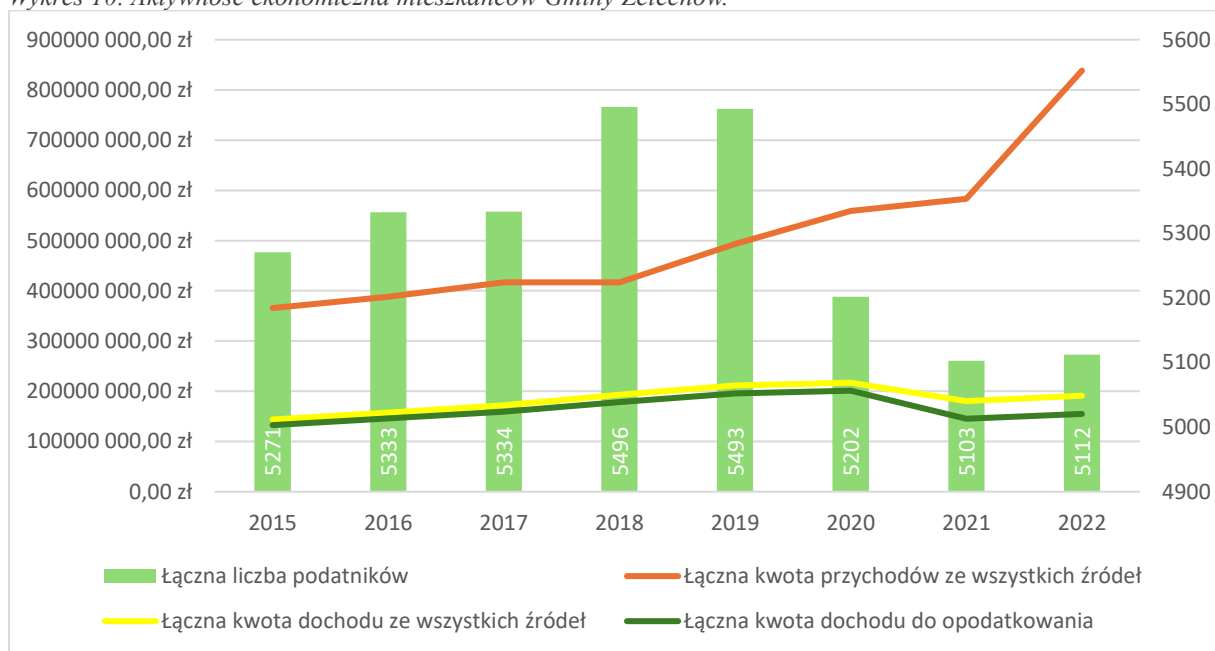

3. Gospodarka i rynek pracy

Gmina Żelechów ma charakter typowo rolniczy. W 2023 roku użytki rolne zajmowały powierzchnię 5 922 ha i stanowiły 67,1% powierzchni ogólnej. Około 25% gospodarstw rolnych znajdowało się na terenie miasta. Indywidualne gospodarstwa w Gminie Żelechów charakteryzują się dość dużym rozdrobieniem i przeważają gospodarstwa rolne do 5 ha. Średnia wielkość indywidualna gospodarstwa rolnego wynosi 5,64 ha. W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż i kukurydzy. W hodowli zwierząt przeważa hodowla bydła i trzody chlewnej.

Działające na terenie Gminy Żelechów podmioty gospodarcze to przede wszystkim małe zakłady usługowe, rzemieślnicze i handlowe. W rejestrowaniu działalności gospodarczej występuje duża rotacja. W celu zobrazowania potencjału ekonomicznego Gminy Żelechów przeanalizowano aktywność ekonomiczną mieszkańców gminy. Dane te zobrazowano na Wykresie 10. na podstawie analizy danych dostępnych w Monitorze Rozwoju Lokalnego z lat 2015-2022, które pozwalają na kompleksowe zrozumienie dynamicznych zmian w rozwoju gminy.

Wykres 10. Aktywność ekonomiczna mieszkańców Gminy Żelechów.

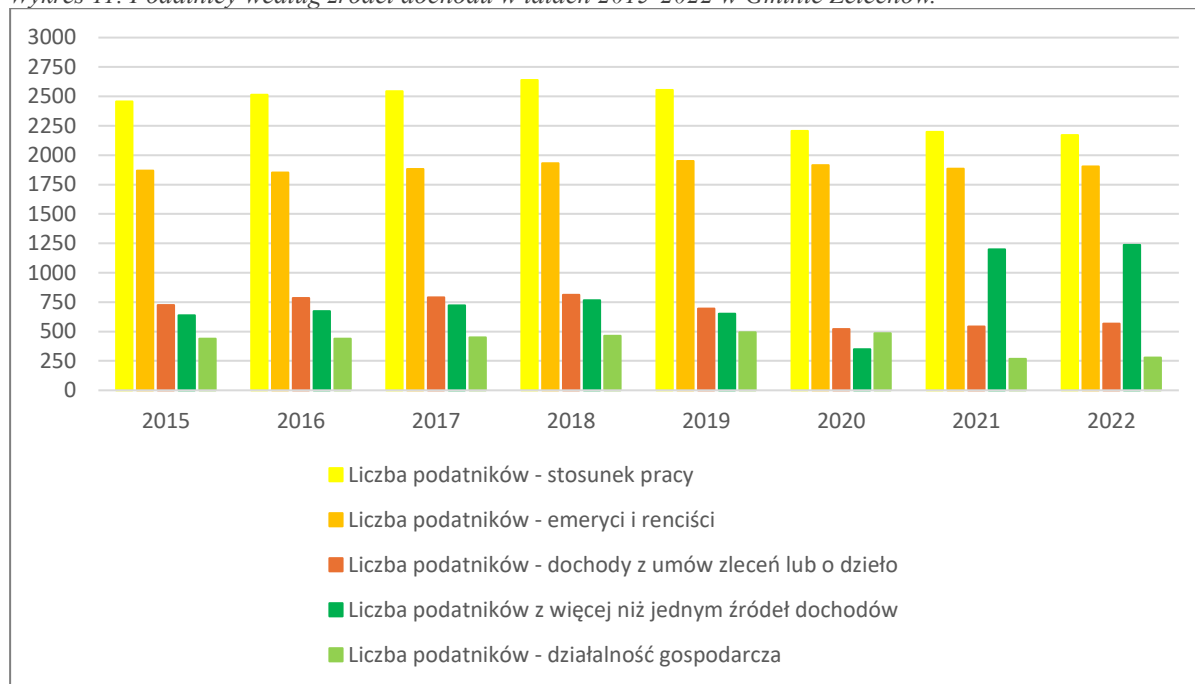
Źródło: Przedsiębiorczość Monitor Rozwoju Lokalnego

W początkowych latach analizowanego okresu można dostrzec wyraźne tendencje rozwojowe. Kluczowy wpływ na dynamikę rozwoju miała pandemia COVID-19, która wpłynęła na znaczne zahamowanie wzrostu liczby podatników. Pandemia, która miała miejsce w 2020 roku, doprowadziła do wprowadzenia licznych lockdownów i ograniczeń, co negatywnie wpłynęło na wiele sektorów gospodarki. Skutkiem tego było zmniejszenie

liczby osób zatrudnionych, a w konsekwencji także liczby podatników. Od tego czasu do 2022 roku liczba podatników utrzymuje się poniżej 5 203 osób, jednakże łączna kwota dochodu jest na poziomie podobnym do okresu sprzed pandemii. Zarówno w przypadku przychodu, dochodu, jak i łącznej kwoty dochodu po opodatkowaniu, widoczna jest tendencja wzrostowa. Wykres 11. poniżej przedstawia podział liczby podatników ze względu na źródło dochodu.

Wykres 11. Podatnicy według źródeł dochodu w latach 2015-2022 w Gminie Żelechów.

Źródło: Przedsiębiorczość Monitor Rozwoju Lokalnego

W analizowanym okresie rozpatrując źródła dochodów mieszkańców można przedstawić następujące wnioski:

- Mieszkańcy osiągający dochody z stosunku pracy oraz emeryci i renciści stanowią największą grupę podatników;
- Największą dynamikę zmian zaobserwowano w roku 2021, gdzie gwałtownie zwiększyła się liczba podatników uzyskujących dochody z więcej niż jednego źródła i wzrosła liczba podatników pozyskująca dochody z innych źródeł, tj. najem, papiery wartościowe i prawa autorskie.

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Tabela 25. Dochody podatników Gminy Żelechów w latach 2015-2022 według źródeł dochodów.

Źródło dochodu	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Dynamika
Łączna kwota dochodów ogółem z tytułu stosunku pracy	71 718 046,23 zł	76 896 081,30 zł	83 087 658,65 zł	92 340 619,76 zł	92 544 251,75 zł	88 629 023,51 zł	98 281 699,49 zł	107 417 416,67 zł	49,78% ↑
Łączna kwota dochodów ogółem z tytułu emerytury i renty	28 719 139,01 zł	29 267 462,76 zł	30 333 366,72 zł	33 583 821,74 zł	38 341 805,64 zł	40 624 894,99 zł	45 853 966,59 zł	45 775 706,91 zł	59,39% ↑
Łączna kwota dochodów ogółem z tytułu działalności gospodarczej	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Łączna kwota dochodów z tytułu umów zleceń lub o dzieło	5 084 098,46 zł	5 758 403,10 zł	6 545 004,75 zł	7 093 555,34 zł	5 719 819,93 zł	4 718 943,48 zł	5 340 643,25 zł	6 604 130,66 zł	29,9% ↑
Łączna liczba podatników uzyskujących dochody z tytułu praw autorskich	158 735,23 zł	208 794,78 zł	213 881,41 zł	124 297,25 zł	218 187,76 zł	141 784,06 zł	176 328,95 zł	277 766,10 zł	74,99% ↑
Łączna kwota dochodów ogółem z tytułu najmu	672 336,21 zł	827 501,07 zł	912 749,92 zł	1 138 460,16 zł	1 245 292,64 zł	24 669,89 zł	1 732 691,06 zł	2 020 463,30 zł	200,51% ↑
Łączna kwota dochodów ogółem z innych źródeł	2 699 944,73 zł	2 559 046,91 zł	2 314 318,48 zł	2 349 427,95 zł	4 486 308,94 zł	5 382 572,07 zł	5 771 433,93 zł	6 558 037,22 zł	142,9% ↑

Źródło: Przedsiębiorczość Monitor Rozwoju Lokalnego

Tabela 25. przedstawia dochody podatników według źródła z wyszczególnieniem kwot. We wszystkich kategoriach źródeł dochodu dynamika jest wzrostowa. Ponadto z przedstawionych powyżej wartości wynika:

- Największe dochody na podatnika generują dochody z tytułu stosunku pracy;
- Spostrzeżono znaczący spadek kwoty dochodu z tytułu najmu w 2020 roku, a następnie w 2021 roku, gwałtowny wzrost.

Osoby w wieku produkcyjnym do 24 roku życia są osobami, które w ciągu najbliższych 5 lat będą wchodziły na rynek pracy, za to osoby w wieku 60-64 i 65-69 są osobami, które w ciągu najbliższych kilku lat będą z niego schodziły.

Tabela 26. Dochody podatników Gminy Żelechów według grup wiekowych w latach 2015-2022.

WIEK	Miernik	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	DYNAMIK A
do 26 lat	Liczba podatników	791	800	779	791	747	489	398	417	-374%
	Kwota [zł]	13 941 892,81	15 505 926,10	16 404 535,47	18 791 788,93	14 399 318,74	5 740 845,88	2 943 149,17	4 273 482,96	-69,35%
od 27 do 44 lat	Liczba podatników	1 655	1 691	1 693	1 753	1 750	1 715	1 704	1 690	35%
	Kwota [zł]	54 039 142,49	59 863 798,90	67 865 309,73	76 904 439,71	83 139 922,06	80 029 051,43	71 244 786,60	75 834 655,47	40,33%
od 45 do 54 lat	Liczba podatników	829	808	779	795	785	790	782	798	-31%
	Kwota [zł]	29 522 745,86	29 810 516,51	30 362 431,13	28 894 259,93	32 648 674,18	33 339 660,72	34 671 659,06	38 522 090,01	30,48%
od 55 do 64 lat	Liczba podatników	907	928	938	941	957	945	960	911	4%
	Kwota [zł]	26 891 623,59	31 694 479,26	34 970 250,37	41 368 321,67	49 060 965,32	64 107 388,30	57 585 906,07	58 317 923,00	116,86%
od 65 lat i więcej	Liczba podatników	1 089	1 106	1 145	1 216	1 254	1 263	1 239	1 293	204%
	Kwota [zł]	19 433 083,64	20 777 546,41	22 765 549,89	27 405 008,91	32 120 308,60	33 864 964,19	37 446 746,68	38 927 239,02	100,31%

Źródło: Przedsiębiorczość Monitor Rozwoju Lokalnego

Zgodnie z danymi z Tabeli 26. zaobserwowano następujące zjawiska:

- Zmniejsza się udział wartościowy dochodów najmłodszej grupy wiekowej (do 26 lat), na który wpływ ma także program 0% podatków dla osób do 26 roku życia;
- Rośnie udział najstarszej grupy wiekowej (65 lat i więcej), która cechuje się drugą co do wielkości dynamiką wzrostu (100,31%);
- Najwyższą dynamikę wzrostu dochodów (116,86%) charakteryzuje się grupa od 55 lat do 64 lat, przy jednoczesnym spadku liczby podatników;
- Największy udział w strukturze dochodów ma grupa produkcyjna mobilna (od 27 do 44 lat). Dochody z tej grupy stanowią 35% dochodów ze wszystkich grup wiekowych.

W 2023 roku w Gminie Żelechów zarejestrowanych było 630 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wg sekcji PKD 2007 (Tabela 27.). Najwięcej w sekcji F - 211 podmioty, następnie w Sekcji G - 130 podmioty oraz Sekcja C - 84 podmiotów. Zarejestrowanych działalności mających osobowość prawną oraz jednostki niemające osobowości prawnej było 93, przy czym 74 z nich jest własnością prywatną, zaś 19 to jednostki publiczne. Najwięcej w Sekcji S, T, U- 15 podmiotów, następnymi w kolei z najwyższymi wskaźnikami są Sekcja O oraz Sekcja P - 13 podmiotów.

Tabela 27. Podmioty Gospodarki Narodowej wpisane do rejestru REGON - Gmina Żelechów (2023 r.)

Nazwa sekcji wg PKD	Osoby fizyczne	Osoby prawne i jednostki bez osobowości prawnej (sektor prywatny]	Osoby prawne i jednostki bez osobowości prawnej (sektor publiczny]
A. Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	3	-	-
B. Górnictwo i wydobywanie	3	1	-
C. Przetwórstwo przemysłowe	84	5	-
E. Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	-	1
F. Budownictwo	211	6	-
G. Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	130	12	-
H. Transport, gospodarka magazynowa	34	7	-
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	11	-	1
J. Informacja i komunikacja	16	1	-
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	10	3	-
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2	1	-
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	35	2	-
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	13	-	-
O. Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	-	11	2
P. Edukacja	12	2	11
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	22	3	2
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	7	5	1
S. Pozostała działalność usługowa	36	15	-
T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby			
U. Organizacje i zespoły eksterytorialne			
SUMA	630	74	18

Źródło: BDL, GUS

Obrazem przedsiębiorczości mieszkańców Gminy Żelechów jest ilość nowo rejestrowanych podmiotów (Tabela 28.). Branże w jakich najczęściej otwierana jest nowa działalność to rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo, przemysł i budownictwo. Po zestawieniu danych ilościowych, nowych działalności z liczbą podmiotów wyrejestrowanych, okazuje się, że działalności, które najczęściej się zamykają to sekcja F- budownictwo, C- przetwórstwo przemysłowe oraz G- handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych. W Gminie Żelechów w latach 2019-2020 zauważalny jest spadek nowo zarejestrowanych podmiotów. Następnie w latach 2021-2023 liczba ta wzrasta.

Tabela 28. Nowo zarejestrowane podmioty w Gminie Żelechów w porównaniu do wyrejestrowanych w latach 2019-2023 na tle gmin z analizy porównawczej.

Nowo zarejestrowane podmioty					
Nazwa Gminy	2019	2020	2021	2022	2023
Żelechów	81	51	61	65	78
Frampol	33	32	25	41	44
Kamionka	b.d.	b.d.	35	55	59
Mikstat	51	41	49	50	39
Pruchnik	52	57	52	54	42
Wyrejestrowane podmioty					
Żelechów	29	30	27	44	42
Frampol	16	14	16	24	19
Kamionka	b.d.	b.d.	30	24	24
Mikstat	29	27	18	24	26
Pruchnik	27	22	26	33	31
Bilans					
Żelechów	52	21	34	21	36
Frampol	17	18	9	17	25
Kamionka	b.d.	b.d.	5	31	35
Mikstat	22	14	31	26	13
Pruchnik	25	35	26	21	11

Źródło: BDL, GUS

Rozpatrując nowo zarejestrowane podmioty i wyrejestrowane podmioty, w pozostałych gminach z analizy porównawczej, zauważono tendencję spadkową w Gminie Mikstat i Gminie Pruchnik. Gmina Frampol i Gmina Kamionka charakteryzują się wzrastającym na przestrzeni lat bilansem podmiotów.

Różnice w liczbie podmiotów gospodarczych w gminach o podobnym profilu mogą wynikać z kilku kluczowych czynników. Przede wszystkim, dostępność infrastruktury (takiej jak drogi, sieci energetyczne, wodociągowe czy internetowe) może przyciągać inwestycje w niektórych gminach, podczas gdy inne mogą mieć problemy z ich rozwojem. Wsparcie dla

przedsiębiorców, takie jak ulgi podatkowe, dotacje czy doradztwo, ma duży wpływ na dynamikę zakładania firm. Demografia – młodsze, bardziej aktywne zawodowo społeczeństwo w gminie sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości, a czynniki makroekonomiczne (np. kryzys gospodarczy czy zmiany w przepisach) mogą powodować spadek liczby firm, w niektórych regionach.

Przechodząc do kolejnego istotnego zagadnienia, jakim jest problematyka bezrobocia, warto zwrócić uwagę na sytuację na rynku pracy. Bezrobocie w Gminie Żelechów pozostaje jednym z kluczowych wyzwań, które wymaga podjęcia skutecznych działań. Problem bezrobocia wciąż ma znaczący wpływ na sytuację społeczną i gospodarczą.

Zgodnie z danymi na koniec roku 2023 sporządzonymi przez Powiatowy Urząd Pracy w Garwolinie w Gminie Żelechów liczba bezrobotnych ogółem wyniosła 281 osób (Tabela 29.). Przy zestawieniu liczby bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym (wiek zdolności do pracy, tj. dla mężczyzn grupa wieku 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat), odsetek osób wyniósł 6,41% i jest to drugi co do wielkości wynik dla wszystkich gmin powiatu garwolińskiego. Najmniejszy odsetek bezrobotnych został odnotowany w Gminie Trojanów – 3,62%, a największy w Mieście Łaskarzew – 7,03%. Wszystkie jednostki samorządu terytorialnego, na terenie powiatu garwolińskiego, posiadają wysoki procent udziału osób długotrwale bezrobotnych, wynoszący ponad 50% wszystkich osób pozostających bez pracy.

Tabela 29. Zestawienie zbiorcze bezrobocia w poszczególnych gminach w powiecie garwolińskim.

Nazwa Gminy	Liczba osób bezrobotnych stan na 31.12.2021 r.	Liczba osób bezrobotnych stan na 31.12.2022 r.	Liczba osób bezrobotnych stan na 31.12.2023 r.
Gmina Borowie	185	220	166
Miasto Garwolin	659	663	564
Gmina Garwolin	474	455	428
Gmina Górzno	230	198	193
Miasto Łaskarzew	213	223	184
Gmina Łaskarzew	197	195	191
Gmina Maciejowice	264	268	216
Gmina Miastków Kościelny	147	154	145
Gmina Parysów	158	126	121
Miasto i Gmina Pilawa	416	369	343
Gmina Sobolew	216	232	228
Gmina Trojanów	180	167	147
Gmina Wilga	169	176	169
Gmina Żelechów	334	341	281

źródło: Raport o stanie Powiatu Garwolińskiego za rok 2023.

Biorąc pod uwagę osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, stanowią oni dominującą większość osób bezrobotnych w całym powiecie garwolińskim (Tabela 30.). Osoby te definiowane są zgodnie z art. 49 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy jako:

- bezrobotni do 30. roku życia,
- bezrobotni długotrwale,
- bezrobotni powyżej 50. roku życia,
- bezrobotni korzystający ze świadczeń pomocy społecznej,
- bezrobotni posiadający co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18. roku życia,
- bezrobotni niepełnosprawni,
- poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu lub niewykonujący innej pracy zarobkowej opiekuni osób niepełnosprawnych, z wyłączeniem opiekunów pobierających świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, lub zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów.

Tabela 30. Bezrobotni według gmin powiatu garwolińskiego - stan na koniec 2023 roku.

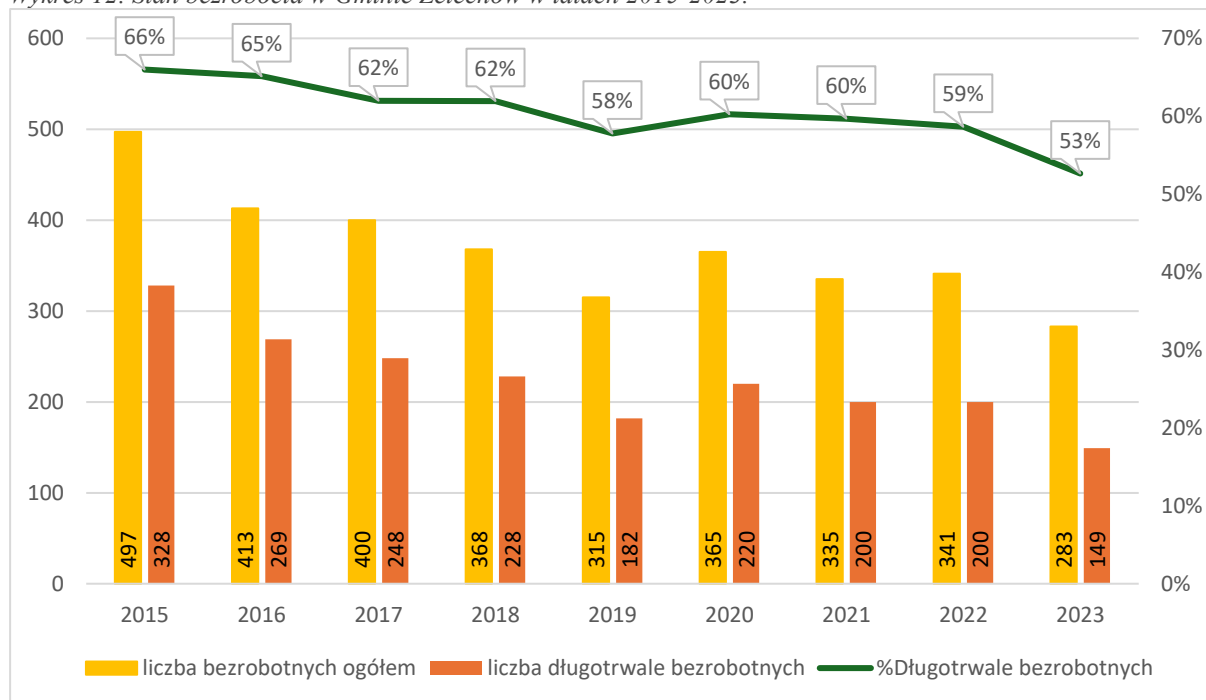
Nazwa Gminy	Liczba osób w wieku produkcyjnym – tzw. wiek zdolności do pracy	Zarejestrowani bezrobotni						Będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy
		liczba osób bezrobotnych (razem)	Odsetek bezrobotnych (%)	liczba osób długotrwale bezrobotnych	Do 30 roku życia	Powyżej 50 roku życia	Kobiety	
Garwolin (miasto)	9 539	572	5,99	340	119	122	299	479
Garwolin	7 903	429	5,43	241	117	111	167	375
Piława	6 125	343	5,6	214	88	95	84	299
Żelechów	4 417	281	6,41	149	74	78	134	236
Sobolew	4 425	228	5,15	118	64	62	89	198
Maciejowice	3 742	217	5,8	135	70	51	105	191
Górzno	3 856	193	5,0	104	69	41	66	167
Łaskarzew	3 131	187	5,97	101	52	42	92	160
Łaskarzew (miasto)	2 630	185	7,03	103	51	45	79	153
Wilga	2 967	169	5,69	88	46	43	66	139
Borowie	2 905	163	5,61	109	46	29	75	144
Trojanów	4 064	147	3,62	78	53	31	64	131
Miastków Kościelny	2 628	146	5,55	83	41	26	50	122
Parysów	2 373	121	5,1	64	33	34	52	106

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Załącznik nr 3 do sprawozdania dla Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – Powiatowy Urząd Pracy w Garwolinie oraz BDL-GUS.

Od 2015 roku, w Gminie Żelechów, zauważalny był spadek udziału osób długotrwale bezrobotnych, w ogólnej liczbie bezrobotnych (Wykres 12.). W 2020 roku nastąpił lekki wzrost, który był następstwem pandemii COVID-19. Następnie w 2023 roku można zauważyć gwałtowny spadek udziału osób długotrwale bezrobotnych o 7%, w porównaniu do roku 2022.

Wykres 12. Stan bezrobocia w Gminie Żelechów w latach 2015-2023.

Źródło: BDL, GUS

3.1. Mieszkalnictwo

Rozwój gminy nieodłącznie wiąże się z kwestią mieszkalnictwa. Odpowiednie zasoby mieszkaniowe są niezbędne do utrzymania lub zwiększenia potencjału ludnościowego danego obszaru. Tworzenie tych zasobów opiera się na studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, uchwalanych przez gminę. Jednym z fundamentalnych zadań samorządu jest skuteczne zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych lokalnej społeczności, zwłaszcza osób o niskich dochodach. Decyzje dotyczące alokacji zasobów mieszkaniowych powinny koncentrować się na zapewnieniu dostępu do godnego i bezpiecznego mieszkania dla wszystkich grup społecznych. Wprowadzanie odpowiednich programów mieszkaniowych oraz rozwój infrastruktury powinny zapewniać eliminację problemów związanych z niedostatecznym dostępem do mieszkań dla osób z niższymi dochodami. Gospodarowanie mieszkaniowym zasobem Gminy Żelechów realizowane było w 2023 r. w oparciu o „Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Żelechów na lata 2021 – 2025” przyjęty Uchwałą Nr XXIX/206/2021 Rady Miejskiej w Żelechowie z dnia

22 kwietnia 2021 r. Gmina Żelechów na koniec 2023 r. dysponowała 62 lokalami mieszkalnymi, z czego 3 mieszkania stanowiły lokale socjalne. Mieszkania zlokalizowane są w różnych częściach miasta w 13 budynkach.

Stan techniczny wielu budynków, wchodzących w zasób mieszkaniowy Gminy Żelechów, jest zły. Budynki komunalne oraz mieszkania wymagają przeprowadzenia wielu remontów co wiąże się z koniecznością poniesienia dużych nakładów finansowych. Zły stan techniczny budynków bez przeprowadzenia koniecznych remontów może być w najbliższych latach przyczyną wyłączenia ich z użytkowania.²

Gmina Żelechów zarządza nieruchomościami o powierzchni 81,5358 ha, w tym:

- 49,7364 ha - gruntów bez jakichkolwiek praw rzeczowych (bez użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, dzierżawy, najmu, użytkowania, użyczenia);
- 6,4754 ha – grunty oddane w trwały zarząd;
- 8,0773 ha - grunty oddane w użytkowanie wieczyste;
- 17,2467 ha – grunty oddane w dzierżawę, najem, użytkowanie, użyczenie.

Do nieruchomości oddanych w trwały zarząd należą:

- Szkoła Podstawowa w Żelechowie o powierzchni 1,5333 ha;
- Publiczne Przedszkole w Żelechowie o powierzchni 0,6289 ha;
- Szkoła Podstawowa w Starym Goniwilku o powierzchni 0,6800 ha;
- Szkoła Podstawowa w Stefanowie o powierzchni 1,2800 ha;
- Szkoła Podstawowa w Woli Żelechowskiej o powierzchni 0,5700 ha;
- Szkoła Podstawowa w Starym Kębłowie o powierzchni 1,7832 ha.

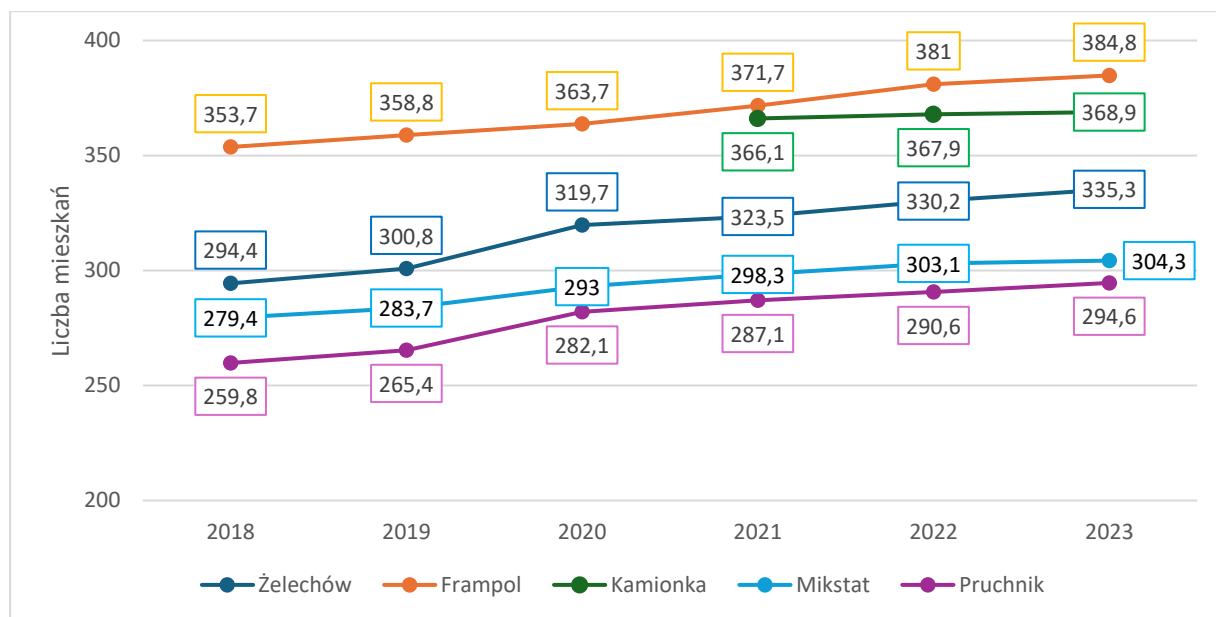
W latach 2018-2023, w każdej z gmin przyjętych do analizy porównawczej, zauważalny jest wzrost ilości mieszkań na 1000 mieszkańców (Wykres 13). Gmina Żelechów znajduje się na trzecim miejscu pod względem ilości mieszkań na 1000 mieszkańców. W badanym okresie, w Gminie Żelechów można zauważyć również wzrost o 40,9 mieszkań na 1000 mieszkańców. Największą ilością mieszkań, w latach 2018-2023, charakteryzowała się Gmina Frampol, a najmniejszą Gmina Pruchnik.

² Raport o stanie gminy 2023

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Wykres 13. Ilość mieszkań na 1000 mieszkańców w Gminie Żelechów w latach 2018-2023 na tle gmin z analizy porównawczej.

Źródło: GUS

W przypadku liczby oddanych mieszkań³ do użytkowania na 1000 ludności, w Gminie Żelechów można zauważyć umiarkowane wahania w liczbie mieszkań na przestrzeni lat 2018-2023 (Wykres 13). W 2023 roku liczba oddanych mieszkań w Gminie Żelechów wyniosła 3,2. Największą ilość można zauważyć w 2019 roku, gdzie wyniosła 3,8. Największy wskaźnik zauważalny jest w Gminie Kamionka, który w latach 2021-2023 utrzymywał się na poziomie powyżej 5,5. Natomiast, największą dynamiką zmian charakteryzuje się Gmina Frampol, w której w między rokiem 2022, a 2023 liczba mieszkań spadła z 4,6 na 1,4.

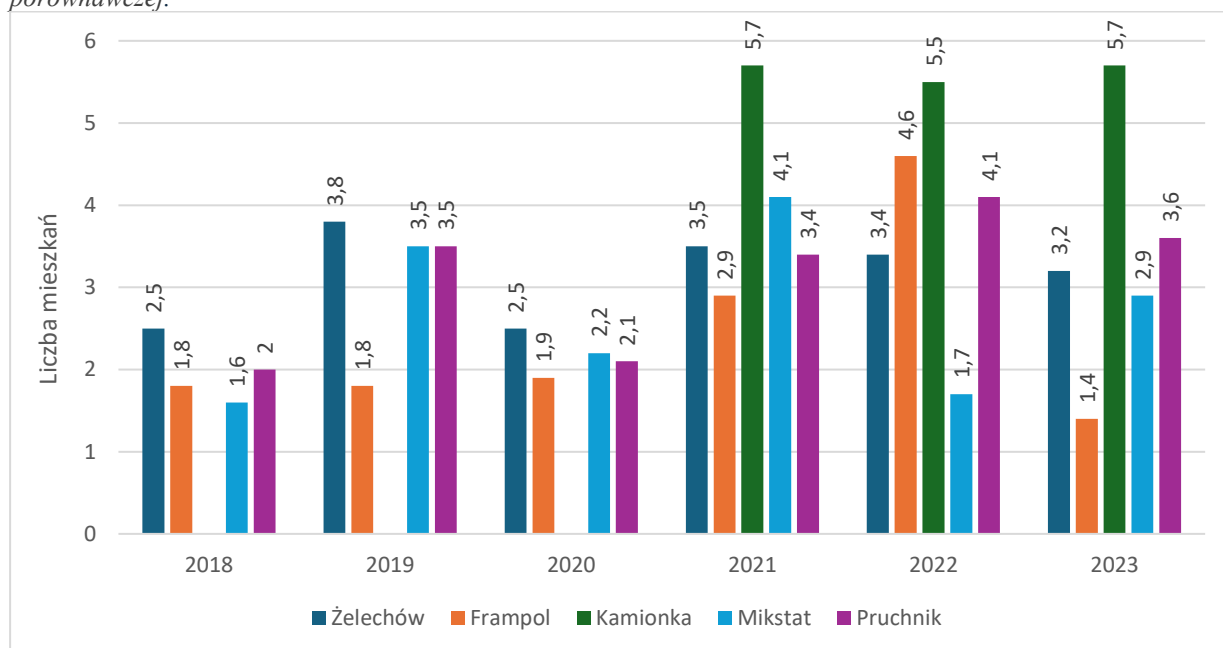
³ Lokal składający się z jednej lub kilku izb i pomieszczeń pomocniczych, przeznaczony na stały pobyt osób - wybudowany lub przebudowany do celów mieszkalnych; konstrukcyjnie wydzielony trwałymi ścianami w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Źródło definicji:

ustawa z dnia 2 grudnia 1999 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2002 r. (Dz. U. z 2000 r. poz. 1, z późn. zm.)

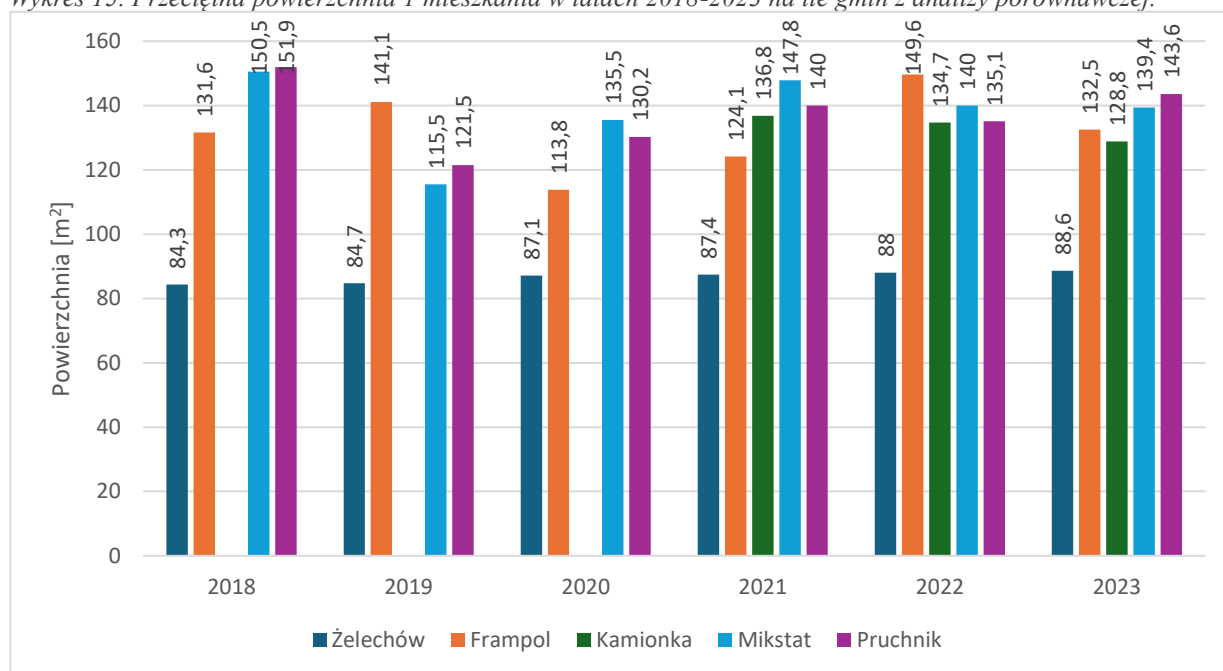
Wykres 14. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w latach 2018-2023 na tle gmin z analizy porównawczej.

Źródło: GUS

Analizując przeciętna powierzchnie użytkową 1 mieszkania w latach 2018-2023 (Wykres 14.) zauważono stały wzrost powierzchni mieszkań w Gminie Żelechów. Wśród gmin z analizy porównawczej, Gmina Żelechów odznacza się najmniejszą powierzchnią 1 mieszkania oraz najmniejszą dynamiką zmian. W 2023 roku w Gminie Żelechów powierzchnia 1 mieszkania wynosiła 88,6 m². Największą powierzchnią w tym roku odznaczała się Gmina Pruchnik – 143,6 m².

Wykres 15. Przeciętna powierzchnia 1 mieszkania w latach 2018-2023 na tle gmin z analizy porównawczej.

Źródło: GUS.

Rozpatrując wielkość mieszkań wzięto również pod uwagę ilość izb w 1 mieszkaniu (Tabela 31.). W 2023 roku Gmina Żelechów charakteryzowała się najmniejszą ilością izb – 4,33, jednakże w latach 2018-2023 ich ilość stale wzrastała. Największą ilością izb odznacza się Gmina Frampol.

Tabela 31. Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w Gminie Żelechów na tle gmin z analizy porównawczej w latach 2018-2023.

Gmina	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mikstat	6,6	5,8	6,1	5,8	5,9	5,1
Frampol	5,9	5,6	5,2	5,6	5,8	5,5
Pruchnik	5,8	5,3	5,6	5,8	5,8	5,2
Kamionka	b.d.	b.d.	b.d.	5,4	5,5	5,1
Żelechów	4,18	4,19	4,29	4,29	4,31	4,33

Źródło: GUS.

3.2. Finanse Gminy

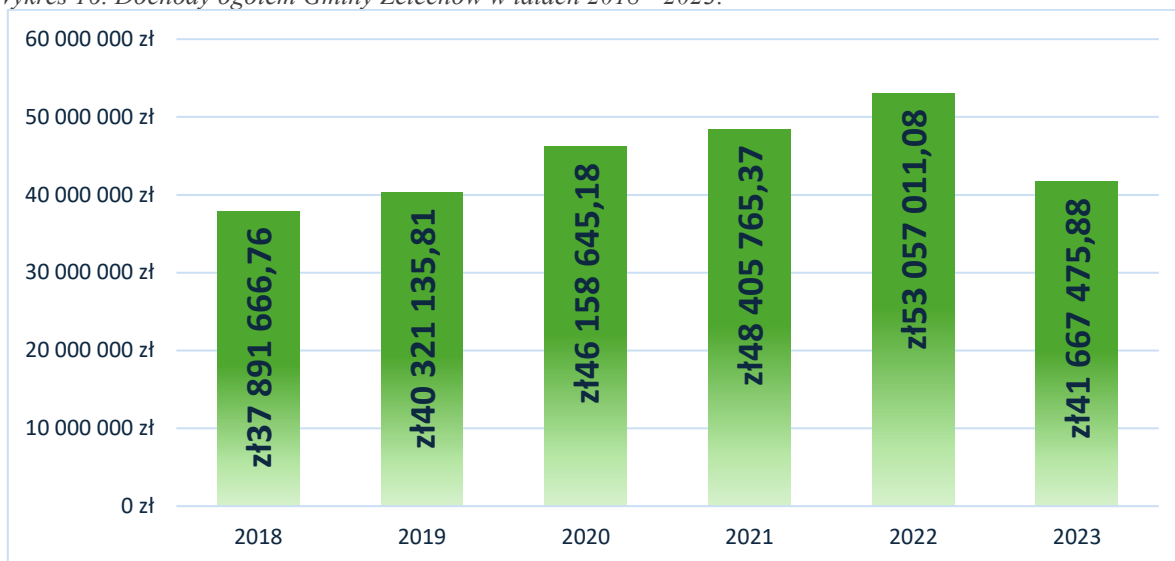
Głównym zadaniem samorządu gminnego jest tworzenie optymalnych warunków dla życia i rozwoju lokalnej społeczności. Aby to osiągnąć, konieczne jest zapewnienie stabilnych źródeł finansowania, które umożliwią dostarczanie wysokiej jakości dóbr i usług publicznych, a także realizację inicjatyw sprzyjających rozwojowi gminy. Kluczowym aspektem, w planowaniu rozwoju jednostki administracyjnej, jest budżet gminy, który stanowi podstawowe źródło finansowania zadań publicznych oraz inwestycji związanych z infrastrukturą i realizacją działań strategicznych.

DOCHODY

W latach 2018-2023 dochody ogółem Gminy Żelechów corocznie zwiększały się z poziomu 37,89 mln zł - w roku 2018 - do 41,67 mln zł w roku 2023. Odnotowano wzrost o około 10 % (Wykres 16.). Przekłada się to również na wskaźnik dochodów na jednego mieszkańca, wzrasta on od kwoty 4 440 zł w 2018 roku do 5 103 zł w 2023 roku. Budżet samorządu, w kategorii dochodu ogółem na 1 mieszkańca, prezentuje się poniżej średniej dla powiatu (Wykres 17.).

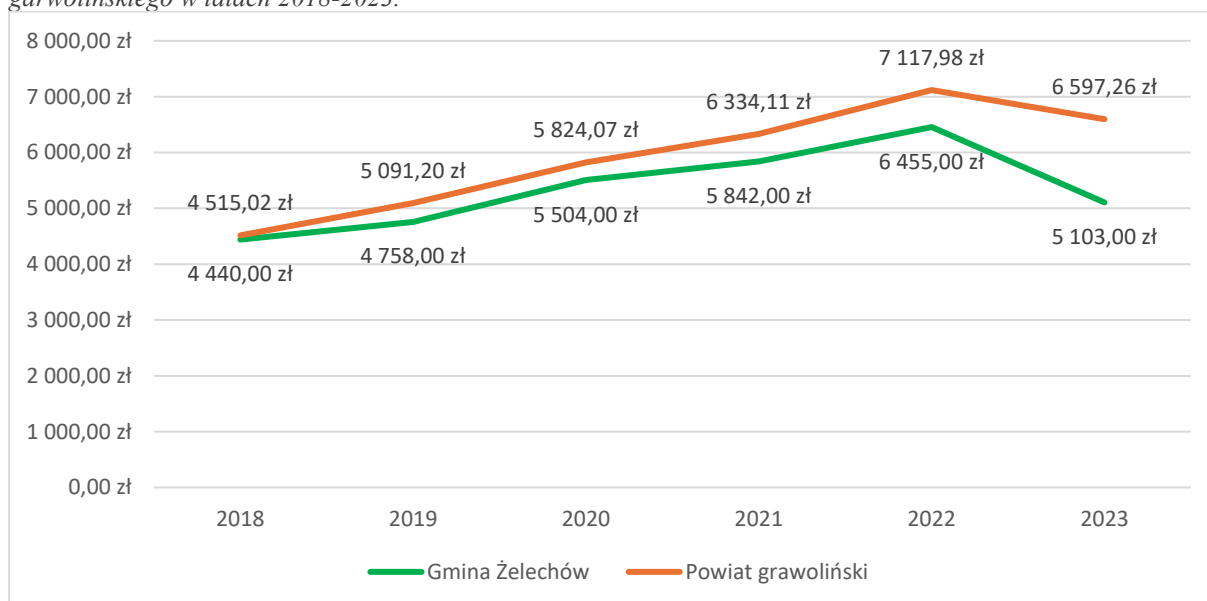

Wykres 16. Dochody ogółem Gminy Żelechów w latach 2018 - 2023.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – GUS, Raport o stanie Gminy Żelechów 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023.

Wykres 17. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Żelechów na tle dochodu ogółem wszystkich gmin powiatu gawolińskiego w latach 2018-2023.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – GUS, Raport o stanie Gminy Żelechów 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023.

Na podstawie obserwowanych wieloletnich wyników finansowych można prognozować, że roczny dochód ogółem w kolejnych latach będzie wzrastać. Należy zwrócić uwagę, iż przedstawione zostały wartości pieniężne nominalne. Nabywcza wartość pieniądza, w perspektywie wieloletniej, podlega wielu czynnikom gospodarczym, w tym zjawisku inflacji.

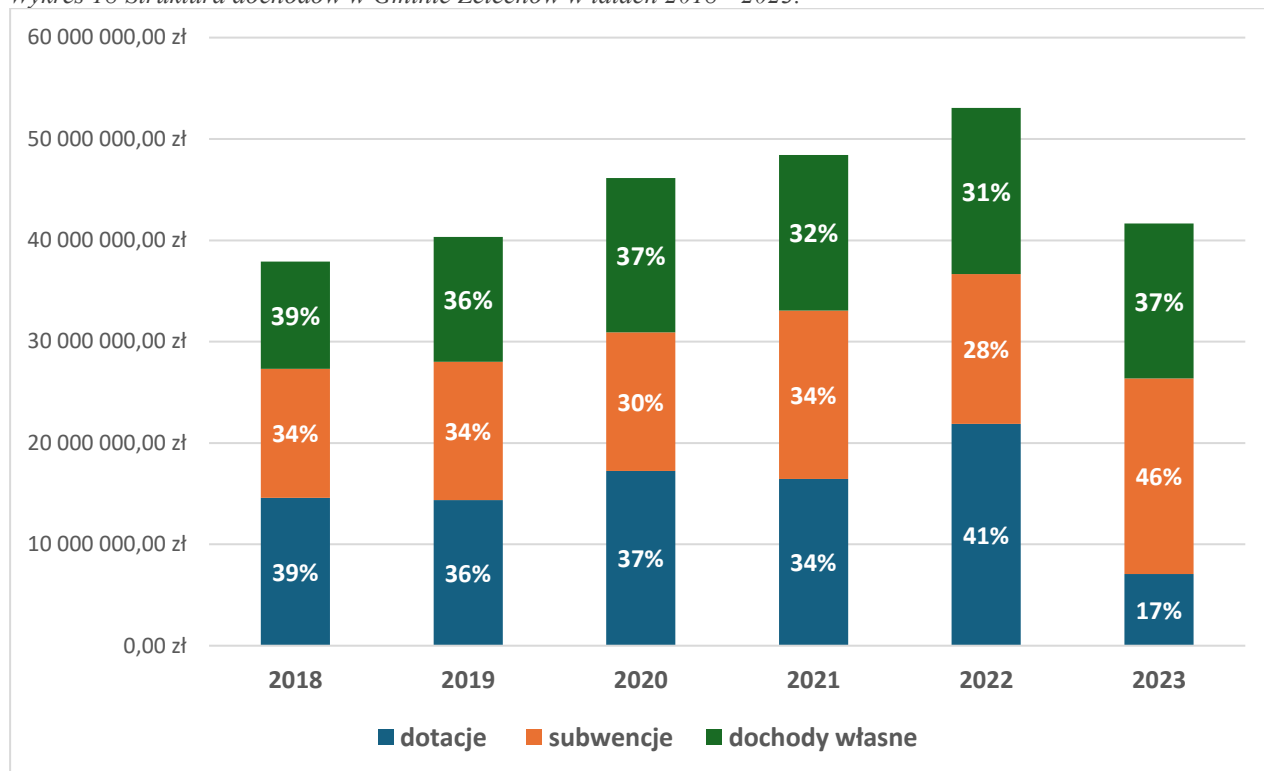
Strukturę dochodów Gminy Żelechów tworzą: dochody własne, subwencje ogólne oraz dotacje. W latach 2018 – 2021 rozkład udziałów poszczególnych dochodów był bardzo zbliżony. Z kolei w roku 2022 pojawia się rekordowy udział dotacji (aż 41% całości dochodów, prawdopodobnie związany z inwestycją w oczyszczalnię ścieków).

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Następnie rok 2023 odznacza się przewagą udziału subwencji ogólnej, stanowiącej blisko połowę dochodów – 46,3%.

Wykres 18 Struktura dochodów w Gminie Żelechów w latach 2018 - 2023.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – GUS, Sprawozdania roczne w wykonaniu budżetu Gminy Żelechów.

Dochody własne gminy pochodzą ze źródeł finansowania, gdzie swój udział największy mają:

- podatek od osób fizycznych (PIT),
- podatek od nieruchomości,
- wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw.

Tabela 32. Dochody własne Gminy Żelechów według źródeł w latach 2018-2022.

Źródło	2018	2019	2020	2021	2022	2023
PIT, CIT	5 291 782,00	5 738 714,00	5 710 370,00	6 707 650,00	8 480 534,57	5 469 379,00
wpływy z podatku od działalności gospodarczej osób fizycznych opłacanego w formie karty podatkowej	35 683,87	37 008,65	37 500,06	59 575,66	68 475,92	73 150,46
podatek rolny	483 110,32	483 164,56	494 931,32	493 931,67	493 733,65	572 264,95
podatek leśny	52 125,86	52 034,71	52 692,57	52 139,66	53 643,10	59 660,45
podatek od nieruchomości	2 064 937,85	2 064 952,13	2 020 794,08	2 120 742,58	2 274 312,33	2 345 020,62
podatek od spadków i darowizn	40 972,00	47 149,56	30 658,51	54 947,64	35 003,00	51 396,98

podatek od środków transportowych	128 652,50	134 278,50	137 524,00	161 557,00	162 239,00	206 855,00
zezwolenie na sprzedaż alkoholu	126 009,49	140 945,19	164 740,94	172 946,05	195 129,58	207 355,65
wpływy z części opłaty za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w obrocie hurtowym	-	-	-	56 827,00	75 541,10	57 261,92
podatek od czynności cywilnoprawnych	182 071,09	227 577,04	204 293,61	324 638,92	244 384,55	288 793,73
wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jst na podstawie odrębnych ustaw	595 955,51	1 505 257,00	1 958 329,52	2 182 943,68	1 964 528,77	2 023 413,40
opłata targowa	65 915,00	56 827,00	40 286,00	35,00 (za 2020 r.)	48 583,00	57 365,00
opłata skarbową	26 649,00	32 276,00	45 983,00	33 494,00	26 899,00	28 262,00
dochody z najmu i dzierżawy oraz innych umów o podobnym charakterze	226 031,06	287 391,73	249 541,44	253 525,56	274 964,81	297 802,44
pozostałe dochody - wpływy z usług	225 186,51	219 212,02	202 792,26	288 255,68	349 667,11	441 070,25

Źródło: Bank Danych Lokalnych – GUS, Sprawozdania roczne w wykonaniu budżetu Gminy Żelechów.

Analizując dochody własne Gminy Żelechów (Tabela 32.) największe znaczenie w budżecie, mają wpływy pochodzące z udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych. W badanym okresie zwiększały się one corocznie, osiągając w 2022 roku wynik 8 603 832,57 zł. Mając na uwadze typowo rolniczy charakter Żelechowa, samorząd co roku otrzymuje wpływy do budżetu z tytułu podatku rolnego, którego wartość w 2023 roku wyniosła 572 264,95 zł.

W przypadku podatków i opłat lokalnych, Rada Miejska w drodze uchwały, określa co roku wysokość stawek. Wpływy z podatku od nieruchomości, mając na uwadze jego waloryzację, wzrastały. Tendencja wzrostowa, przy zachowaniu stałej stawki podatku, występuje w zakresie podatku od środków transportowych, gdzie w badanym okresie nastąpił wzrost o prawie 61%.

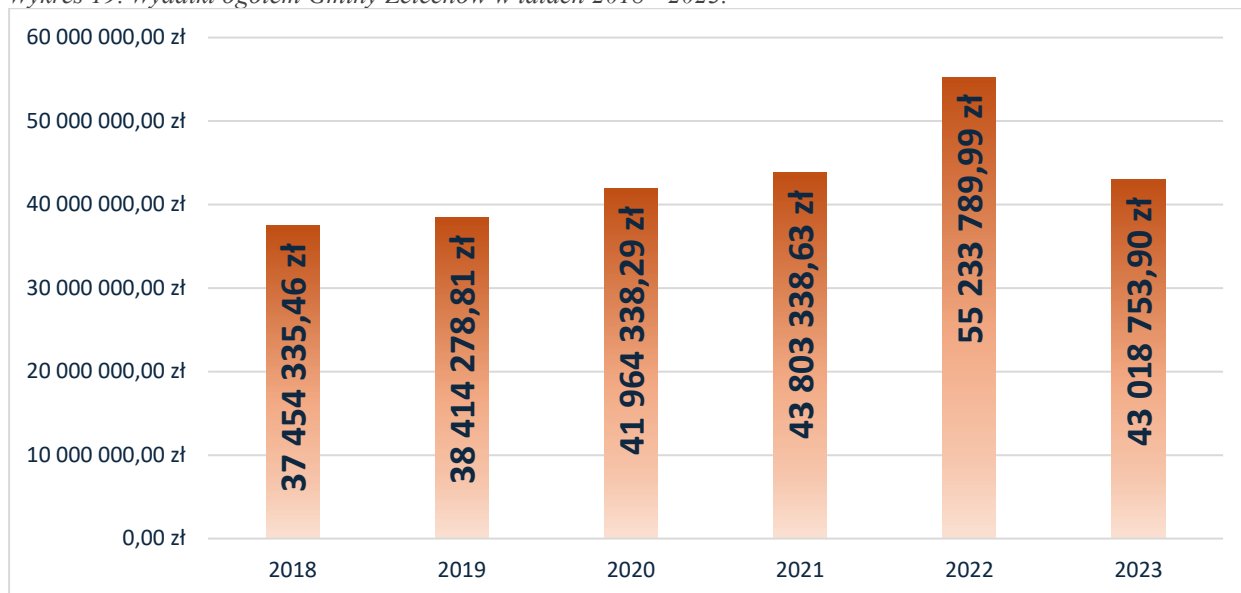
Rosnące corocznie wpływy do budżetu Gminy Żelechów, z tytułu zezwolenia na sprzedaż alkoholu, są wskaźnikiem rosnących dochodów sklepów i lokali gastronomicznych na terenie gminy, jednak wiążą się również z potencjalnym zagrożeniem zwiększających się kosztów społeczno-ekonomicznych, wynikających z nadużywania alkoholu. Gmina Żelechów, dzięki przyjęciu uchwały o poborze opłaty targowej rokrocznie notowała stałe wpływy, jednakże sytuacja pandemiczna wprowadziła wyraźne zmiany w roku 2020 i spadek wpływów z opłaty targowej oraz w 2021 brak wpływów z tego tytułu (zwolnienie ustawowe z opłat).

WYDATKI

Na przestrzeni analizowanych lat wzrosły również wydatki gminy, z poziomu około 37,4 mln zł w 2018 r. do ok. 55,2 w rekordowym 2022 r. o blisko 47,5 %. Następnie w roku 2023 odnotowano spadek wydatków, związany z mniejszym udziałem dotacji na zadania inwestycyjne.

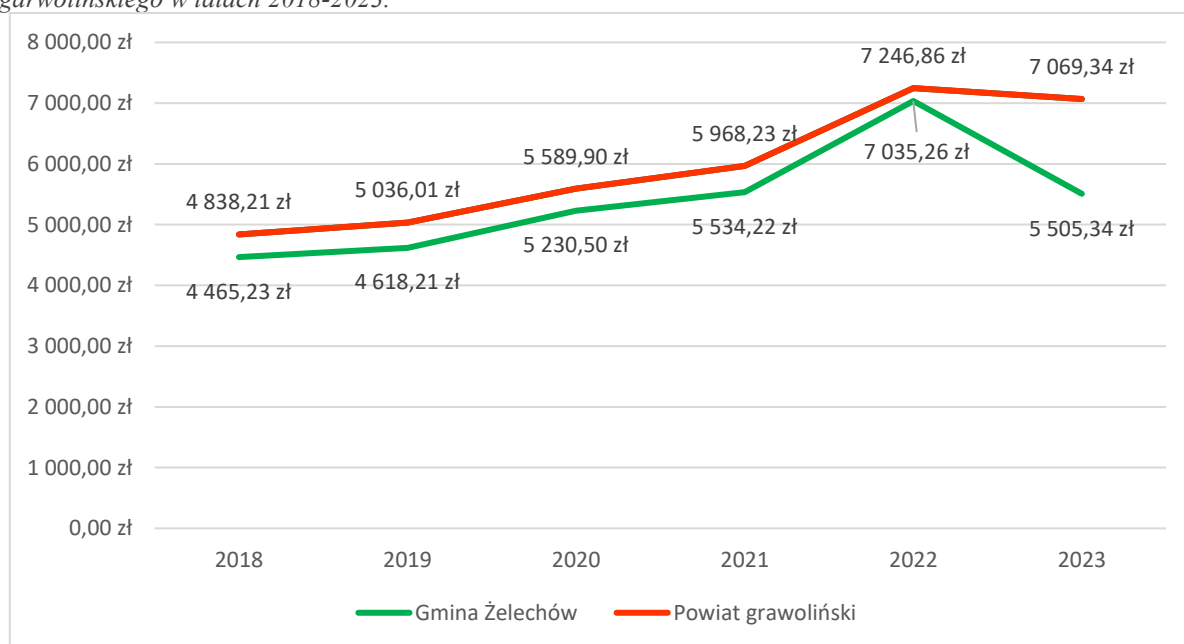
Wykres 19. Wydatki ogółem Gminy Żelechów w latach 2018 - 2023.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – GUS, Raport o stanie Gminy Żelechów 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023

Tendencję wzrostową wydatków można wyraźnie przedstawić poprzez przeliczenie na 1 mieszkańca – wzrost na przestrzeni lat 2018 – 2023 - o 23 punkty procentowe.

Wykres 20. Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w Gminie Żelechów na tle wydatków ogółem wszystkich gmin powiatu garwolińskiego w latach 2018-2023.

Źródło: Bank Danych Lokalnych – GUS, Raport o stanie Gminy Żelechów 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023.

Struktura wydatków budżetowych gminy dzieli się na dwie podstawowe kategorie – wydatki bieżące (związane z codziennym funkcjonowaniem i świadczeniem usług publicznych) oraz wydatki majątkowe (związane z rozwojem i modernizacją infrastruktury, tzw. inwestycyjne). Poniższa Tabela 33. przedstawia udział tych kategorii w analizowanych latach.

Tabela 33. Udział wydatków bieżących i majątkowych Gminy Żelechów w latach 2018-2023.

Rok	Wydatki bieżące ogółem	% wydatków ogółem	Wydatki majątkowe ogółem	% wydatków ogółem
2018	30 671 532,72 zł	81,89%	6 782 802,74 zł	18,11%
2019	34 580 169,15 zł	90,02%	3 834 109,66 zł	9,98%
2020	37 522 726,61 zł	89,42%	4 441 611,68 zł	10,58%
2021	40 286 892,04 zł	91,97%	3 516 446,59 zł	8,03%
2022	42 814 909,89 zł	77,52%	12 418 880,10 zł	22,48%
2023	37 540 901,84 zł	87,27%	5 477 852,06 zł	12,73%

Źródło: Bank Danych Lokalnych – GUS

Realizacja budżetów gminy, w poszczególnych działach klasyfikacji budżetowej, z uwzględnieniem struktury procentowej dla roku 2023, została przedstawiona poniżej w Tabeli 34. Należy wspomnieć, iż analizowany okres czasu, zbiega się z trwającą w latach 2020-2021 ogólnoswiatową pandemią koronawirusa oraz rozpoczęciem działań zbrojnych na terenie Ukrainy. Wydarzenia te miały znaczący wpływ na życie codzienne mieszkańców i wymagały dostosowania budżetu w różnych sektorach Klasyfikacji Budżetowej. Przykładem obrazującym taką sytuację jest ilość środków wydatkowanych w roku 2022 w sektorze „Pomoc społeczna”. Kwota 6 120 000,00 zł została, w tym roku, przeznaczona na dodatek węglowy dla 1694 beneficjentów. Kolejne anomalie budżetowe, widoczne jako spadki wydatków w dziale „Rodzina” dla prezentowanych lat, są wprowadzone zmianą ustawy z dnia 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz niektórych innych ustaw. W wyniku nowelizacji ustawy przeniesiona została obsługa programu „Rodzina 500+” z jednostek samorządu terytorialnego do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W dziale „Gospodarka komunalna i ochrona środowiska”, w roku 2022, zostały zawarte koszty budowy oczyszczalni ścieków – pierwszy etap prac 8 976 944,22 zł, który również później w roku 2023 kontynuowano kosztem - 594 609,73 zł wraz z budową kanalizacji sanitarnej z przyłączami w Nowym Kębłowie 1 331 424,00 zł (dział „Rolnictwo i łowiectwo”).

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Tabela 34 Wydatki ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej w Gminie w latach 2018 - 2023.

Numer działu / Sektor	2018	2019	2020	2021	2022	2023	% 2023
010 - Rolnictwo i łowiectwo	527 962,55 zł	618 284,04 zł	495 064,68 zł	490 290,55 zł	528 853,65 zł	2 154 806,15 zł	5,01%
600 - Transport i łączność	3 828 087,63 zł	2 918 210,48 zł	2 325 674,10 zł	2 336 997,69 zł	2 021 161,60 zł	1 276 055,99 zł	2,97%
700 - Gospodarka mieszkaniowa	1 494 528,93 zł	214 655,11 zł	146 131,92 zł	141 415,69 zł	239 467,66 zł	87 940,84 zł	0,20%
710 - Działalność usługowa	23 761,11 zł	90 794,20 zł	37 423,41 zł	45 135,56 zł	5 050,00 zł	9 552,36 zł	0,02%
750 - Administracja publiczna	2 704 923,71 zł	2 717 249,60 zł	2 710 848,55 zł	3 123 422,97 zł	3 659 596,39 zł	4 550 304,50 zł	10,58%
751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	72 477,18 zł	72 028,00 zł	60 585,00 zł	1 696,00 zł	1 697,00 zł	98 785,14 zł	0,23%
754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	333 584,13 zł	402 334,01 zł	459 922,87 zł	1 085 485,91 zł	788 075,35 zł	913 583,35 zł	2,12%
757 - Obsługa długu publicznego	266 844,10 zł	237 876,35 zł	167 764,04 zł	73 963,30 zł	286 761,94 zł	398 882,15 zł	0,93%
801 - Oświata i wychowanie	11 337 264,20 zł	12 644 137,04 zł	13 241 717,84 zł	15 577 832,20 zł	16 373 819,64 zł	19 256 351,02 zł	44,76%
851- Ochrona zdrowia	104 551,81 zł	139 355,16 zł	163 290,03 zł	224 612,48 zł	278 221,48 zł	246 001,30 zł	0,57%
852 - Pomoc społeczna	1 283 849,01 zł	1 308 429,56 zł	1 256 051,05 zł	1 501 708,35 zł	8 145 762,51 zł	2 232 405,08 zł	5,19%
853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	5 000,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł	262 002,49 zł	6 024,00 zł	0,01%
854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	278 510,91 zł	302 880,43 zł	339 584,33 zł	362 110,35 zł	20 988,74 zł	18 189,46 zł	0,04%
855 - Rodzina	11 992 229,61 zł	13 046 781,69 zł	14 469 303,49 zł	14 271 161,27 zł	8 533 660,56 zł	4 520 331,36 zł	10,51%
900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1 582 779,05 zł	2 404 778,29 zł	3 724 031,88 zł	3 424 609,01 zł	13 079 783,83 zł	5 042 287,45 zł	11,72%
921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 229 878,78 zł	832 587,91 zł	1 766 460,89 zł	698 614,79 zł	635 844,14 zł	1 006 803,63 zł	2,34%
926 - Kultura fizyczna	388 102,75 zł	330 903,10 zł	582 278,05 zł	444 282,51 zł	373 043,01 zł	1 200 450,12 zł	2,79%

Źródło: Bank Danych Lokalnych – GUS

Zdecydowanie największy udział wydatków gminy w 2023 r. przypadł na dział 801 – Oświata i wychowanie (44,76 %) oraz w dalszej kolejności w zbliżonym udziale dział 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska (11,72 %), dział 855 – Rodzina (10,51 %) oraz dział 750 – Administracja publiczna (10,58 %). Wydatki o największym udziale w budżecie Gminy Żelechów związane były przede wszystkim z:

- utrzymaniem 5-ciu szkół podstawowych,
- utrzymaniem 5-ciu ognisk przedszkolnych przy szkołach podstawowych,
- utrzymaniem Publicznego Przedszkola,
- utrzymaniem dwóch punktów przedszkolnych,
- kosztami dowożenia dzieci do szkół podstawowych oraz szkół specjalnych, z których korzystało 82 uczniów,
- opłatami za pobyt dzieci w przedszkolach, dla których organem prowadzącym jest inna gmina,
- wypłatą pomocy zdrowotnej dla nauczycieli.

Należy nadmienić, że otrzymane środki w postaci subwencji oświatowej nie w pełni pokrywają niezbędne wydatki na ten cel. Duża część wydatków jest pokrywana z budżetu jednostki, w roku 2023 wyniosły 5 364 000,00 zł.

Zauważalny i systematyczny, w analizowanym okresie, jest też wzrost wydatków w dziale 750 – Administracja publiczna. Na koszty w tej grupie składają się zarówno wynagrodzenia, wydatki na cyfryzację i modernizację budynków urzędowych, realizacja nowych zadań wynikających z dodatkowych przepisów nakładanych na jednostkę oraz koszty operacyjne w postaci mediów, materiałów i usług. Taka sama tendencja występuje w dziale 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska, podyktowana jest rosnącymi kosztami związanymi z odbiorem odpadów z terenu miasta i gminy.

ZDOLNOŚĆ INWESTYCYJNA

Na potencjał rozwojowy jednostek samorządu terytorialnego, według raportu Związku Miast Polski, składają się trzy elementy:

- potencjał własny (nadwyżka operacyjna),
- wsparcie zewnętrzne (dotacje, zwłaszcza z funduszy UE),
- finansowanie zwrotne, uzależnione od zdolności kredytowej i od możliwości obsługi długu

Występowanie nadwyżki operacyjnej w latach 2018 – 2023 zostało przedstawione na Wykresie 21. poniżej:

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Wykres 21. Wykonanie budżetu Gminy Żelechów w latach 2018-2023 oraz występowanie nadwyżki operacyjnej

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu gminy i planów finansowych instytucji kultury za lata 2018-2023.

Samorząd szeroko korzystał z możliwości pozyskiwania funduszy ze środków regionalnych (Urząd Marszałkowski, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, itp.), krajowych (Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, itp.) oraz unijnych (Krajowy Plan Odbudowy). W niniejszej diagnozie znajdują się szczegółowe informacje o podejmowanych działaniach z udziałem ww. środków finansowych w poszczególnych obszarach tematycznych.

W zakresie obsługi zadłużenia, Gmina Żelechów sukcesywnie reguluje swoje zobowiązania, co wyraża się poprzez wydatki w dziale 757 – Obsługa długu publicznego (Tabela 35.) i zmniejszającą się wartością procentową w wykonanych dochodach wraz z nominalną wartością długu publicznego.

Tabela 35. Stan zadłużenia Gminy Żelechów w latach 2018 - 2023.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
% wykonanych dochodów	25,18%	21,01%	15,90%	12,83%	9,57%	9,53%
kwota zadłużenia	9 542 000 zł	8 470 000 zł	7 340 000 zł	6 210 000 zł	5 080 000 zł	3 970 000 zł

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu gminy i planów finansowych instytucji kultury za lata 2018-2023.

W kontekście rozwoju gminy należy również zestawić, jak wygląda udział wydatków inwestycyjnych w ogólnej kwocie wydatków samorządu.

Tabela 36. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem Gminy Żelechów w latach 2018 - 2023.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
udział %	18,1	10	10,6	8	22,5	12,7

Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu gminy i planów finansowych instytucji kultury za lata 2018-2023.

Udział wydatków inwestycyjnych gminy, w wydatkach ogółem, można opisać jako wskaźnik obrazujący skalę zaangażowania samorządu w rozwój infrastruktury i poprawę warunków życia mieszkańców. Poszczególne wartości w Tabeli 36. można opisać następującymi kryteriami:

- Wysoki udział (np. powyżej 20-30%) – świadczy o dynamicznym rozwoju gminy, dużym zaangażowaniu w modernizację infrastruktury (np. drogi, sieci wodociągowe, oświatę, ochronę środowiska).
- Średni udział (np. 10-20%) – wskazuje na zrównoważoną politykę finansową, gdzie część budżetu jest przeznaczana na inwestycje, ale istotne są także wydatki bieżące.
- Niski udział (poniżej 10%) – może oznaczać trudności finansowe, priorytetowe traktowanie wydatków bieżących lub fazę stagnacji w rozwoju inwestycyjnym.

4. Środowisko

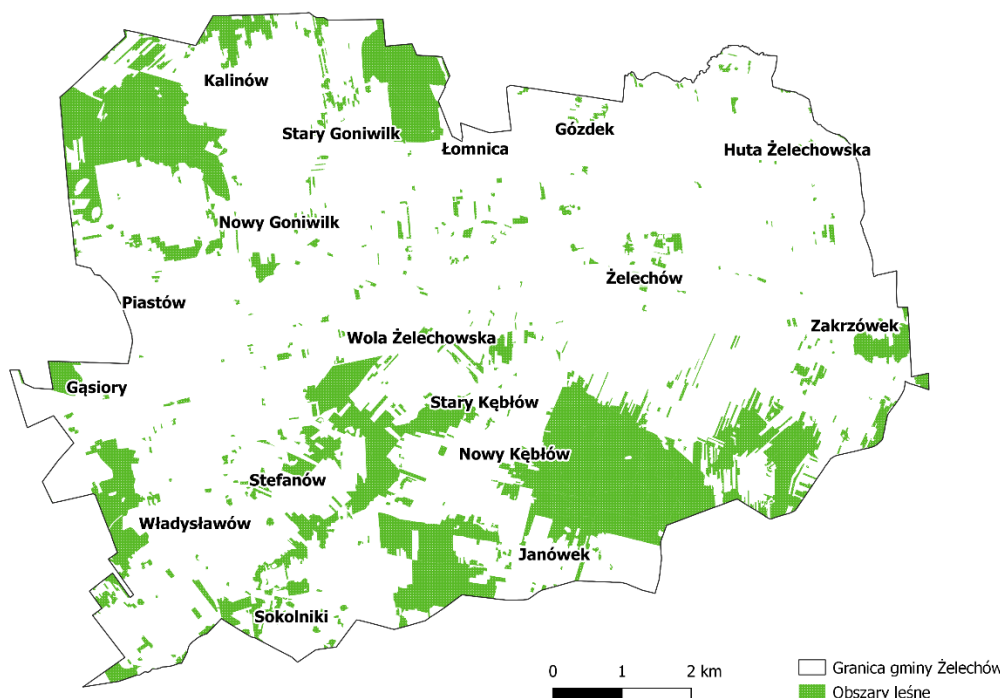
4.1. Środowisko Przyrodnicze

Gmina Żelechów ma charakter typowo rolniczy. Użytki rolne zajmują powierzchnię 5 922 ha i stanowią 67,1% powierzchni ogólnej. Na terenie przeważają gleby bielcowe (centralna i północna część gminy) i w mniejszym stopniu gleby brunatne wyługowane, które należą głównie do IV klasy bonitacyjnej. W dolinach i obniżeniach terenu znajdują się gleby bagienne, czarne ziemie oraz mady rzeczne.

Powierzchnia gruntów leśnych wynosi 1 452 ha. Lesistość gminy jest niska i wynosi około 16,4%, przy średniej krajowej 30,8%. Lasy na terenie gminy i miasta, charakteryzują się dużą różnorodnością. Największą lesistość mają obszary północno-zachodnie oraz południowo-zachodnie gminy. Dużych kompleksów leśnych jest pozbawiona centralna i północno-wschodnia część gminy, występują tam niewielkie fragmenty lasów (Rysunek 7.).

Rysunek 7. Tereny leśne w Gminie Żelechów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDOT10k

Większa część lasów gminy stanowi własność prywatną. Jedynie Uroczysko Wygoda, na południe od Żelechowa, jest lasem państwowym. Lasy publiczne zajmują około 353 ha, co stanowi około 24,57% całkowitej powierzchni leśnej. Lasy prywatne zajmują powierzchnię około 1 084 ha, co stanowi 75,43% powierzchni leśnej. W większości są to bory mieszane, lasy mieszane i bory świeże. Do największych z nich należą:

- ✓ las na północy gminy, koło wsi Gózddek,
- ✓ las, między Łomnicą, a Starym Goniwilkiem,
- ✓ las na zachód od Kalinowa,
- ✓ las na zachód od wsi Władysławów,
- ✓ lasy na południe od Woli Żelechowskiej do przysiółka Podlasie,
- ✓ laski koło Budek Kotłowskich.

Na terenie gminy nie znajdują się obszarowe formy ochrony przyrody. Obecnie ochroną prawną na terenie miasta został objęty park zabytkowy o powierzchni 7,8 ha, który charakteryzuje się klasycznym ogrodem z 2 poł. XVIII wieku.

W obszarze gminy znajdują się cztery pomniki przyrody:

- ✓ aleja drzew, składająca się z 8 drzew z gatunku Lipa drobnolistna - *Tilia cordata*;
- ✓ grupa 9 drzew z gatunku Jałowiec pospolity - *Juniperus communis*;
- ✓ 1 drzewo z gatunku Dąb szypułkowy - *Quercus robur*, o wysokości 23 m; 43

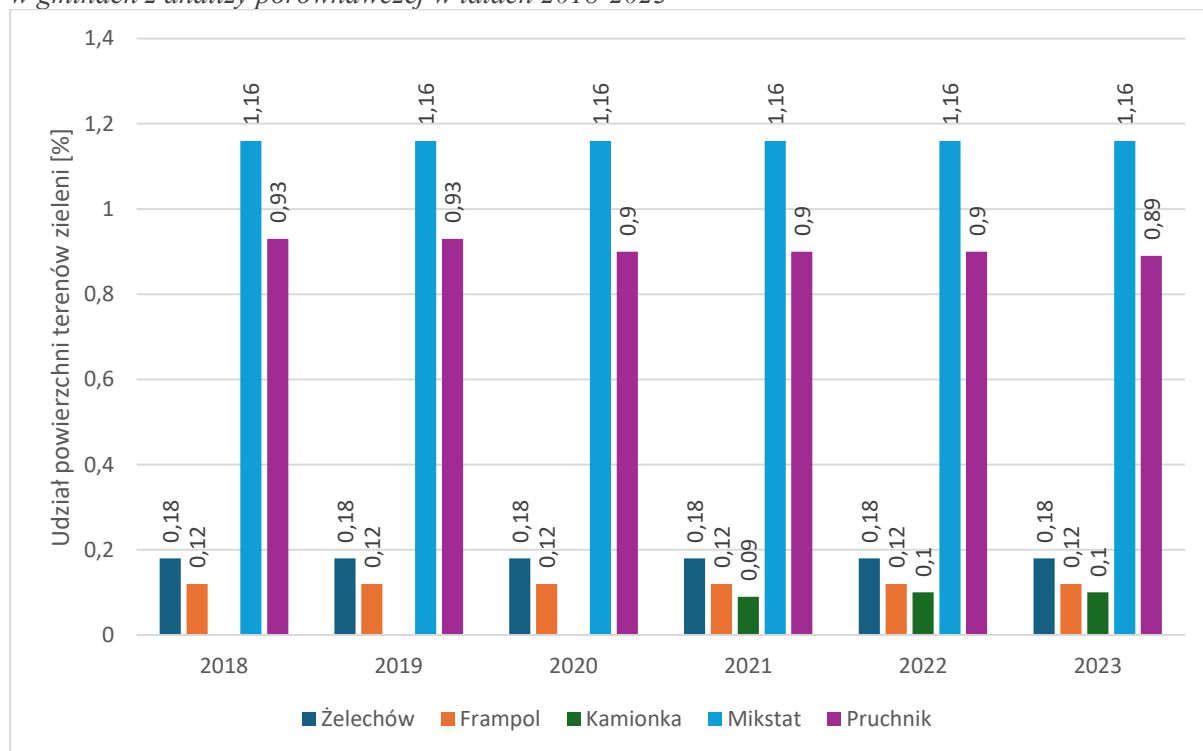

- ✓ grupa 3 drzew składająca się z 2 drzew z gatunku Lipa drobnolistna - *Tilia cordata* i 1 drzewo z gatunku Platan klonolistny - *Platanus xacerifolia* (*Platanus xhispanica*)

Do najcenniejszych obszarów na terenie gminy należy zaliczyć północną część lasu koło wsi Kalinów i południową część uroczyska Wygoda, w których zachowały się najcenniejsze gatunki drzew i powinny zostać objęte ochroną rezerwatową. Do obszarów o randze lokalnej należą: część kompleksu leśnego koło wsi Kalinów, część uroczyska Wygoda, las na zachód od Władysławowa oraz dolina rzeki Żelechówki, na północ od miasta Żelechów.

We wszystkich gminach z analizy porównawczej jest niski udział powierzchni terenów zielonych w stosunku do powierzchni całkowitej. Najniższy w Gminie Kamionka 0,1%, a najwyższy w Gminie Mikstat 1,16%. W większości analizowanych gmin, udział powierzchni zielonych jest stały. W Gminie Żelechów w ciągu ostatnich 6 lat nie odnotowano wzrostu powierzchni terenów zielonych i udział w całkowitej powierzchni wynosi 0,18%. Nieduży wzrost został odnotowany w Gminie Kamionka, w której w latach 2021-2023 udział terenów zieleni wzrósł o 0,1%. Niewielki spadek widoczny jest w Gminie Pruchnik, gdzie udział terenów zielonych, w ciągu ostatnich 6 lat, zmniejszył się o 0,4%.

Wykres 22. Udział procentowy powierzchni terenów zieleni w powierzchni Gminy Żelechów oraz w gminach z analizy porównawczej w latach 2018-2023

Źródło: GUS.

Gmina Żelechów realizuje zadania z zakresu ochrony środowiska naturalnego, w ramach realizacji „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Żelechów na lata 2022-2026 z perspektywą do 2030 r.”, obejmującego wszystkie komponenty środowiska, w tym monitoring i edukację społeczeństwa. Zakład Gospodarki Komunalnej na bieżąco wykonuje prace pielęgnacyjne zieleni publicznej, w tym parku miejskiego i pomników przyrody oraz nowe nasadzenia drzew i krzewów.

4.2. Zasoby wodne

4.2.1. Wody powierzchniowe

Stosunki wodne, ilość i jakość zbiorników oraz cieków wodnych to podstawowe czynniki wpływające na zasoby środowiska naturalnego, a co za tym idzie, warunki życia ludzi. Kształtowanie się zasobów wodny podlega wielu zależnościom takim jak rzeźba terenu czy wielkość opadów, a obecnie także w dużej mierze działalność człowieka.

Gmina Żelechów położona jest w dorzeczu Wisły i posiada dobrze rozwiniętą sieć wodną. Teren gminy odwadniają: rzeka Wilga z dopływami, rzeka Promnik z dopływami oraz dopływy rzeki Okrzejki. Rzeka Wilga jest prawostronnym dopływem Wisły. Przepływa przez północno-wschodnie tereny gminy stanowiąc jej granicę.

Rzeka Żelechówka jest lewostronnym dopływem Wilgi. Wypływa, w południowej części gminy, z podmokłych łąk pomiędzy wsiami Kałuskie i Sokolniki. Płyne w kierunku północnowschodnim do miasta Żelechowa, gdzie zmienia kierunek na północny. Na północ od miasta do rzeki uchodzi jej lewostronny dopływ - Olszanka. Przepływa ona przez północną część gminy w kierunku zachód-wschód.

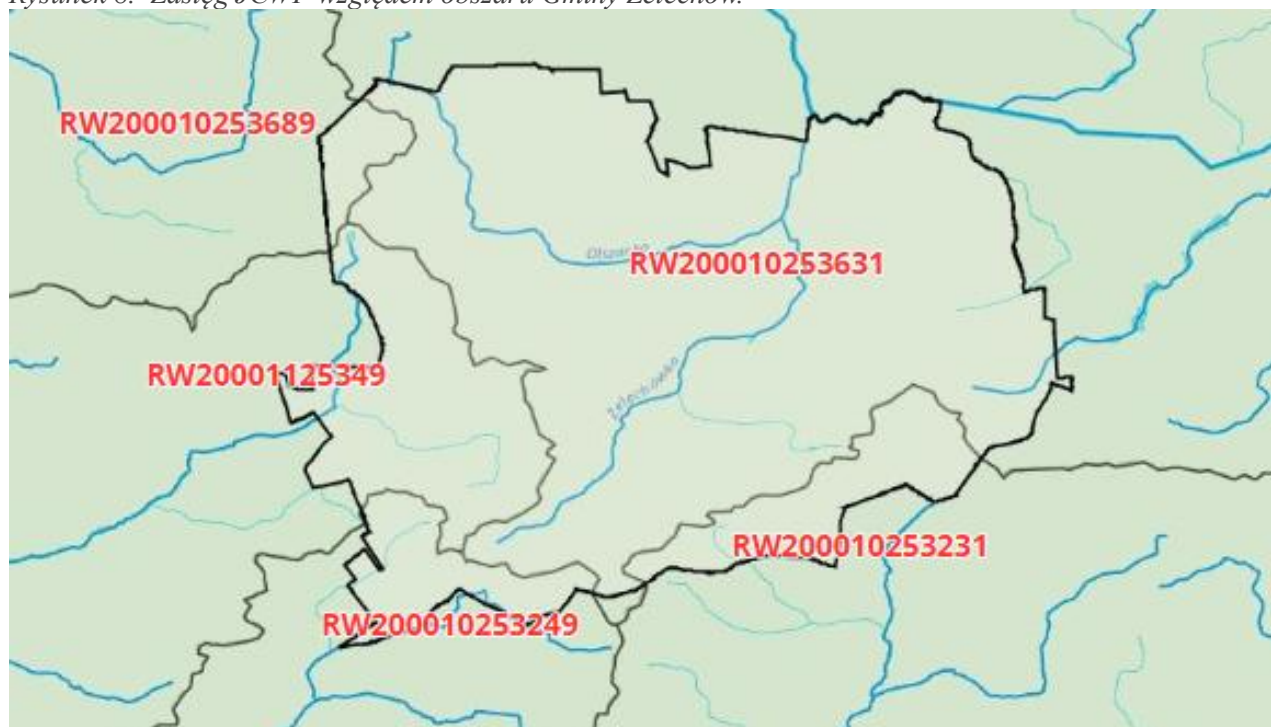
Dział wodny oddzielający zlewnie Wilgi, Promnika i Okrzejki przebiega w rejonie wsi i przysiółków: Piastów, Stefanów, Kałuskie, Sokolniki, Michalin, Kotłówka i Zakrzówek oraz w mieście Żelechów w okolicy ul. Letnisko. Północne, centralne i wschodnie tereny gminy położone są w zlewni Wilgi. Większa część gminy odwadniana jest przez Żelechówkę i jej dopływy. Zachodnia i południowo-zachodnia część gminy należy do zlewni Promnika. Południowo-wschodnie tereny gminy należą do zlewni Okrzejki (rzeka płynie na terenie gminy Kłoczew) i odwadniane są przez górne odcinki jej dopływów. Częściowo południowo-zachodnią granicę Gminy Żelechów stanowi rzeka Korytka.

Gmina Żelechów znajduje się w obszarze 5 jednolitych części wód powierzchniowych: RW200010253689 - Dopływ spod Łąk, RW20001125349 – Promnik, RW200010253249 –

Korytka, RW200010253231 - Okrzejka do Owni, RW200010253631 - Wilga do Dopływu z Brzegów (Rysunek 8.).

Rysunek 8. Zasięg JCWP względem obszaru Gminy Żelechów.

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych z <https://wody.isok.gov.pl>.

Większość JCWP jest objęta monitorowaniem, w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Wyjątek stanowi JCWP RW200010253689 – Dopływ spod Łąk, jednakże nie posiadana ona wód powierzchniowych na obszarze Gminy Żelechów (Tabela 37.).

Tabela 37. Jednolite części wód na obszarze Gminy Żelechów.

Lp.	Nazwa JCWP	Kod JCWP	Status	Monitorowanie	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych
1	Dopływ spod Łąk	RW200010253689	naturalna	nie	zagrożona
2	Promnik	RW20001125349	naturalna	tak	zagrożona
3	Korytka	RW200010253249	naturalna	tak	zagrożona
4	Okrzejka do Owni	RW200010253231	silnie zmieniona	tak	zagrożona
5	Wilga do Dopływu z Brzegów	RW200010253631	naturalna	tak	niezagrożona

Źródło: Karta charakterystyki JCWP

Stan czystości wód powierzchniowych na terenie Gminy Żelechów nie jest zadowalający. Zanieczyszczenia rzek powodowane są głównie przez odprowadzanie do wód powierzchniowych nieoczyszczonych ścieków bytowo-gospodarczych i produkcyjnych, spływu z pól nawozów sztucznych i środków ochrony roślin. Niemal wszystkie JCWP mają status wody naturalnej, jedynie Okrzejka do Owni jest silnie zmieniona. Odnośnie oceny nieosiągnięcia celów środowiskowych, jedynie JCWP Wilga do Dopływu z Brzegów jest niezagrożona.

Raport „Ocena stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2016-2021”, zawiera wyniki monitoringu JCWP. W Tabeli 38. przedstawione są wyniki monitoringu ww. JCWP objętych monitorowaniem. Stan wszystkich jednolitych części wód powierzchniowych w Gminie Żelechów oceniony został jako zły.

Tabela 38. Ocena stanu monitorowanych JCWP na obszarze Gminy Żelechów.

Kod JCWP*	Nazwa JCWP*	Klasa elementów biologicznych	Klasa elementów hydro-morfologicznych	Klasa elementów fizykochemicznych	Stan/potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Ocena stanu JCWP
PLRW200019253659	Wilga od Dopływu z Brzegów do Dopływu z Miętnego	dobry	slaby	poniżej dobrego	umiarkowany	dobry	zły
PLRW20001925349	Promnik	slaby stan	umiarkowany	bardzo dobry	slaby stan	poniżej dobrego	zły
PLRW200017253249	Korytka	dobry	umiarkowany	poniżej dobrego	umiarkowany	b/d	zły
PLRW20001925329	Okrzejka od Owni do ujścia	umiarkowany	dobry	dobry	umiarkowany	poniżej dobrego	zły

Źródło: Ocena stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2016-2021 na podstawie monitoringu – tabela.

4.2.2. Wody podziemne

Zgodnie z podziałem Polski na 174 Jednolite Części Wód Podziemnych Gmina Żelechów znajduje w granicach zbiornika wód podziemnych znajdujących się w Regionie wodnym Środkowej Wisły - JCWPd nr PLGW200066 (Rysunek 9.).

Rysunek 9. Zasięg JCWPd względem obszaru Gminy Żelechów.

Źródło: opracowanie własne, na podstawie danych z <https://wody.isok.gov.pl>.

W JCWPd nr 66 wody podziemne reprezentowane są przez dwa poziomy wodonośne - czwartorzędu i paleogeńsko-neogeńskiego. Obszar należy do warszawskiego regionu hydrogeologicznego. Poziomy użytkowe związane są tu z porowymi osadami czwartorzędu (piaski, piaski pylaste i żwiry), neogenu (piaski) oraz paleogenu (piaski). Ogólna charakterystyka JCWPd, nr 66 znajduje się w Tabeli 39.

Tabela 39. Ogólna charakterystyka JCWPd nr 66.

Jednolita część wód podziemnych (JCWPd)	- Identyfikator UE: PLGW200066 - Numer JCWPd: 66
Lokalizacja	- Dorzecze: Wisły - Region wodny: Środkowej Wisły - RZGW: Warszawa
Powierzchnia	3 233,8 km ²
Charakterystyka geologiczna i hydrogeologiczna	- Stratygrafia : Q – Pg-Ng - Litologia: piaski, piaski pylaste, żwiry - Liczba pięter wodonośnych: 2 - Charakterystyka nadkładu warstwy wodonośnej: głównie utwory przepuszczalne - Rodzaj utworów budujących warstwę wodonośną: porowe - Średnia miąższość utworów wodonośnych: 24 m
Zasoby wód podziemnych dostępne do zagospodarowania [m³/d]	135429.97

Źródło: Karta informacyjna JCWPd 66, PIG-PIB.

System krążenia wód podziemnych na terenie JCWPd nr 66 jest wielostopniowy i ściśle związany z tektoniką obszaru. Położenie omawianego JCWPd w obrębie niecki mazowieckiej przekłada się na niemal pełne wysłodzenie wód podziemnych i obecność aktywnej wymiany wód. Udział zasilania podziemnego w odpływie całkowitym rzek w obrębie JCWPd nr 66 wynosi 52%. Ocenę stanu JCWPd nr 66 przedstawiono w Tabeli 40. poniżej.

Tabela 40. Stan i ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych dla poszczególnych JCWPd na obszarze Gminy Żelechów.

Nazwa JCWPd	Stan ilościowy	Stan chemiczny	Ogólna ocena stanu JCWP	Ocena ryzyka niespełnienia celów środowiskowych
PLGW200066	Dobry	Dobry	Dobry	Niezagrożona

Źródło: Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.

Zagrożenie zanieczyszczeniem wód podziemnych wynika przede wszystkim z infiltracji zanieczyszczeń z wód powierzchniowych (w dolinach rzek) oraz z migracji wgłębnej zanieczyszczeń z obszarów o słabej izolacyjności gruntowej warstw wodonośnych. Cały obszar Gminy Żelechów znajduje się w zasięgu JCWPd nr 66, które na podstawie przeprowadzonej oceny, zostało zakwalifikowane jako niezagrożone niespełnieniem celów środowiskowych.

W zakresie ochrony wód na terenie Gminy Żelechów prowadzony jest stały monitoring zamkniętego składowiska odpadów komunalnych w Kotłowie. Z przeprowadzonego w 2023r. monitoringu wynika, że wody podziemne w rejonie składowiska charakteryzują się złym stanem chemicznym – IV (niezadawalająca) klasa jakości wód.

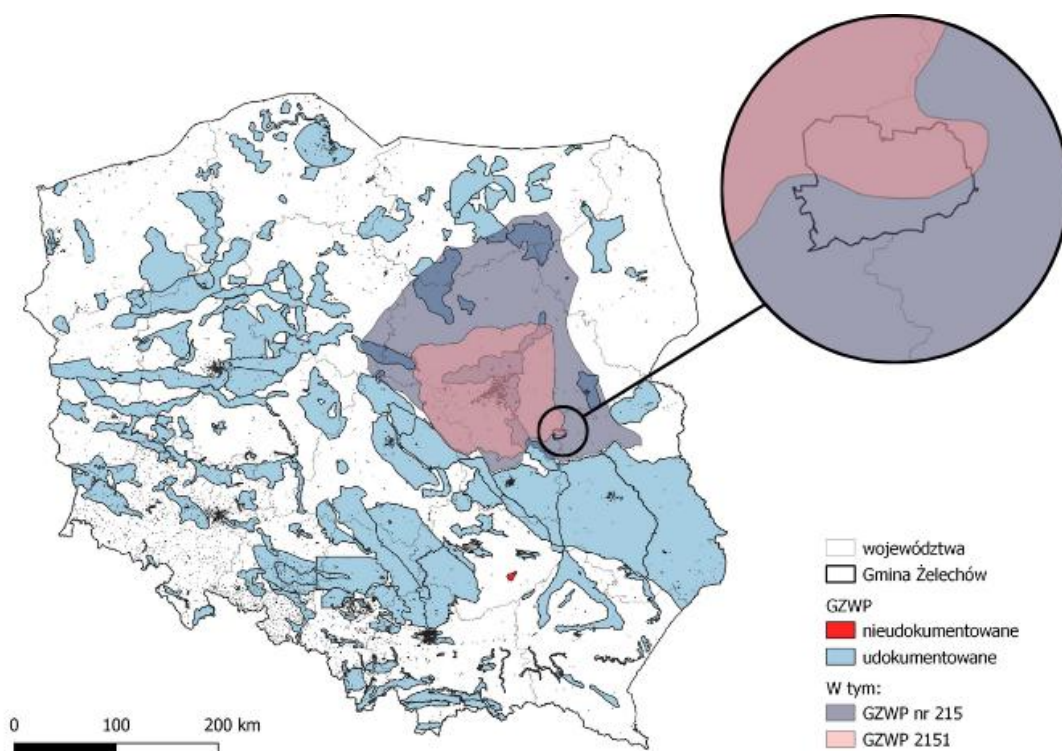
4.2.3. Główne zbiorniki wód podziemnych

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Państwowy Instytut Geologiczny Gmina Żelechów znajduje się w obszarze dwóch zbiorników GZWP;

- ✓ GZWP 215 – Subniecka Warszawska. Utwory pochodzą z okresu trzeciorzędu (podokres paleogen-neogen). Szacunkowe zasoby dyspozycyjne 250 tys. m³/dobę, a średnia głębokość ujęć 160 m. Obejmuje cały obszar gminy.
- ✓ GZWP 2151 - Subniecka Warszawska – część centralna. Utwory pochodzą z okresu trzeciorzędu (podokres paleogen-neogen). Szacunkowe zasoby dyspozycyjne 145 tys. m³/dobę, a średnia głębokość ujęć 180 m. Obejmuje północną część gminy.

Położenie Gminy Żelechów na tle GZWP zobrazowano na Rysunku 10.

Rysunek 10. Położenie Gminy Żelechów na tle GZWP.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: dane.gov.pl.

GZWP stanowią najcenniejsze fragmenty jednostek hydro strukturalnych i systemów wodonośnych, wymagające szczególnej ochrony stanu chemicznego i ilościowego wód podziemnych oraz kontroli zarządzania zasobami, z zachowaniem priorytetu dla zbiorowego zaopatrzenia w wodę do spożycia i zaspokojenia niezbędnych potrzeb gospodarczych. GZWP nr 2151 jest zbiornikiem nieudokumentowanym i słabo rozpoznany, głównie ze względu na wielkość i głębokie zaleganie. Należy do zbiorników w paśmie równinnych. Jest to paleogeńsko- neogeński zbiornik o ośrodku porowym leżący pod osadami czwartorzędowymi. Głębokość występowania sprawia, że jest mało wrażliwy na zanieczyszczenia z powierzchni terenu.

4.3. Zagrożenie powodziami i suszami

Na terenie gminy występują udokumentowane obszary szczególnego zagrożenia powodzią, które zostały wyznaczone zgodnie z obowiązującymi mapami zagrożenia powodziowego (MZP) i mapami ryzyka powodziowego (MRP).

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zostały zdefiniowane w art. 16. ust. pkt. 34 ustawy Prawo wodne (Dz. U. z 2024 r. poz. 1087 t. j.). Zgodnie z tymi definicjami, za obszary szczególnego zagrożenia powodzią uważa się:

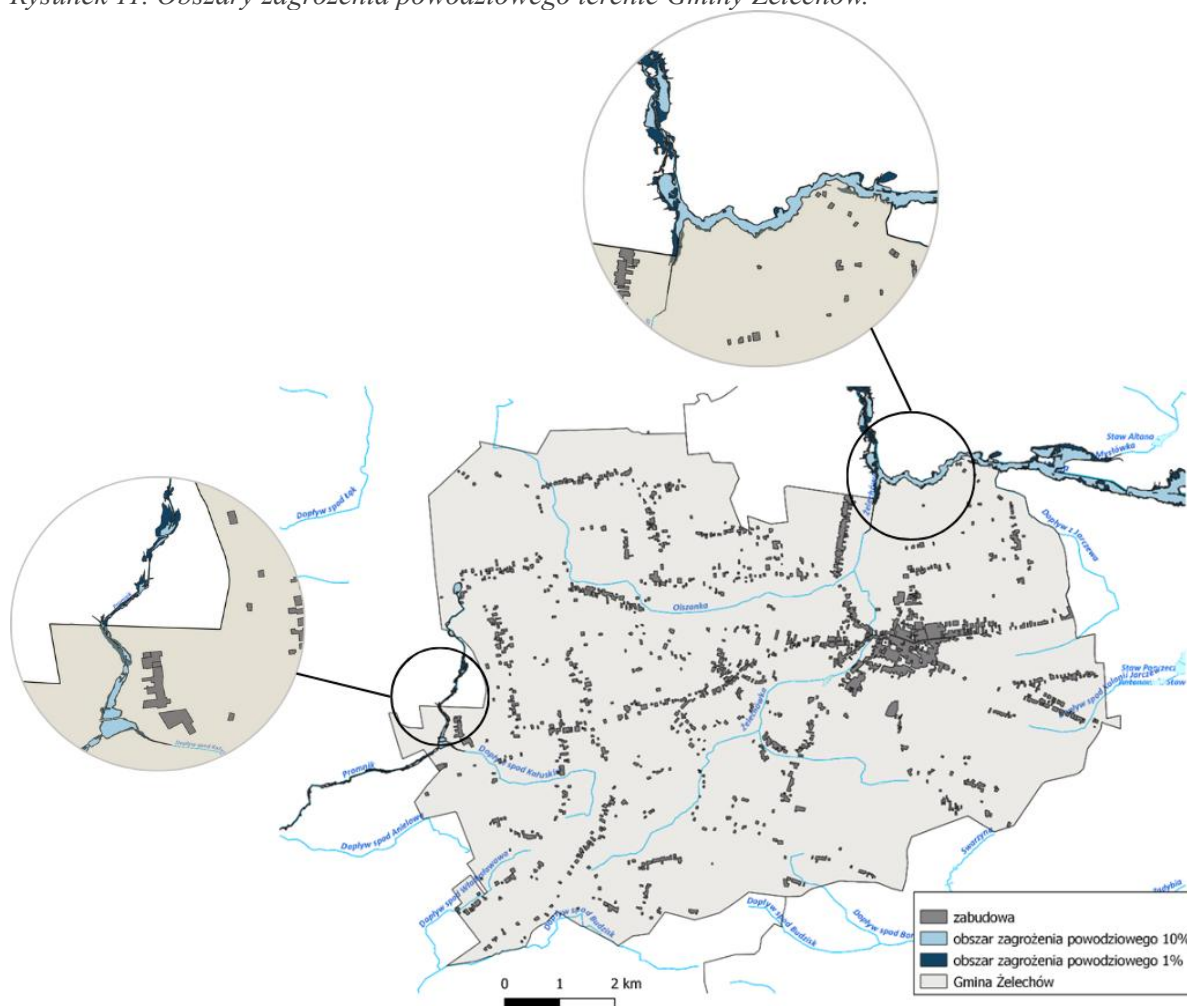
- a) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat;
- b) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysoki i wynosi raz na 10 lat;
- c) obszary między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy, a także wyspy i przymuliska, o których mowa w art. 224, stanowiące działki ewidencyjne;
- d) pas techniczny.

Tereny obszarów szczególnego zagrożenia powodzią podlegają określonemu zagospodarowaniu, gdzie zgodnie z art. 166 pkt. 10 ustawy Prawo wodne, planowanie zagospodarowanie przestrzenne nie może m.in. naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym, stanowić zagrożenia dla ochrony zdrowia ludzi i środowiska oraz utrudniać zarządzanie ryzykiem powodziowym.

W Rozporządzeniu Ministra infrastruktury z dnia 18 października 2022 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły (Dz. U. 2022. poz. 2739), zostały zidentyfikowane główne cele zarządzania ryzykiem powodziowym, w tym cel główne, który obejmuje zapewnienie racjonalnego gospodarowania obszarami zagrożenia powodziowego. Obszarami szczególnego zagrożenia powodzią są tereny wzdłuż rzeki Wilgi i Promnik. Występują dwa obszary zagrożenia wynikającego z okresowego zalewania obszarów Gminy Żelechów wodami powodziowymi. Jeden obszar na zachodzie gminy (miejscowości: Gąsiory i Piastów) oraz drugi na wschodzie (miejscowość Huta Żelechowska). Prawdopodobieństwo powodzi tam jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat). Zagrożenie powodziowe nie występuje dla terenu całych wsi, a jedynie dla zabudowy znajdującej się najbliżej cieków.

Na Rysunku 11. poniżej, przedstawiono mapę ryzyka pojawienia się powodzi z prawdopodobieństwem wystąpienia 1% (raz na 100 lat) oraz 10% (raz na 10 lat). Zagrożenie powodziowe nie występuje dla terenu całych wsi, a jedynie dla zabudowy znajdującej się najbliżej cieków.

Rysunek 11. Obszary zagrożenia powodziowego terenie Gminy Żelechów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych hydroportal ISOK.

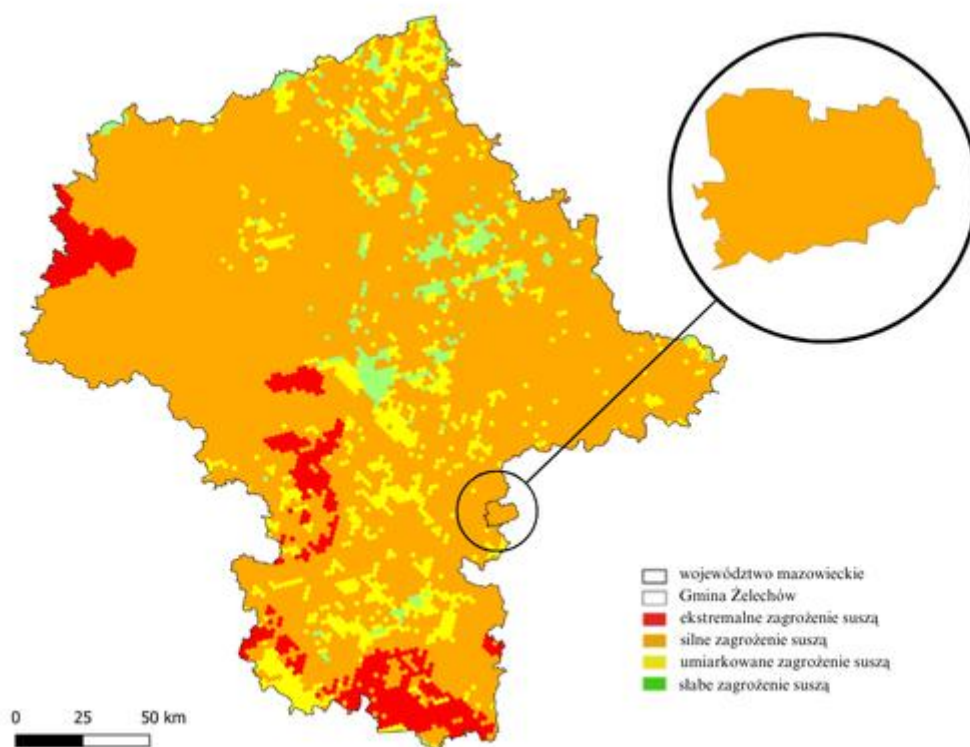
Gmina Żelechów znajduje się również w strefie silnego zagrożenia suszą. Z raportów monitoringu suszy IUNG-PIB w Puławach wynika, że niemal każdego roku bilans wodny, w tym regionie, jest poniżej norm dla różnych gatunków roślin oraz kategorii glebowych.

Wskutek zwiększającego się zagrożenia suszą, w 2021 roku został opracowany Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS) przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie. Cele szczegółowe wyznaczone w PPSS to:

- skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych na obszarach dorzeczy;
- zwiększanie retencji na obszarach dorzeczy;
- edukacja i zarządzanie ryzykiem suszy;
- formalizacja i zaplanowanie finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

Rysunek 12. Ocena zagrożenia suszą na terenie Gminy Żelechów.

Źródło: Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS), Informatyczny System Oslony Kraju.

W 2018 oraz 2019 roku w związku z ogłoszonym przez Instytut Upraw Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach komunikatem dotyczącym wystąpienia, w okresie od kwietnia do czerwca, suszy na obszarze Polski, rolnicy posiadający grunty na terenie Gminy Żelechów, mogli składać wnioski o oszacowanie strat w gospodarstwach rolnych, spowodowanych suszą. W 2019 roku o pomoc mogli się ubiegać również właściciele gospodarstw rolnych, którym zagrażała utrata płynności finansowej wywołana pandemią COVID-19.

4.4. Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami w Gminie Żelechów jest prowadzona w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami prawa oraz standardami ochrony środowiska. System zbierania, transportu i unieszkodliwiania odpadów funkcjonuje w sposób uporządkowany, zapewniając mieszkańcom łatwy dostęp do usług w zakresie odbioru odpadów. W ramach realizowanej polityki gospodarki odpadami, mieszkańcy mają również możliwość korzystania z Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), gdzie mogą oddać odpady problemowe, takie jak m.in. elektrośmieci, odpady wielkogabarytowe czy odpady niebezpieczne.

W 2023 roku gminnym systemem gospodarowania odpadami komunalnymi, na terenie Gminy Żelechów objęte były nieruchomości zamieszkałe. Właściciele nieruchomości niezamieszkałych zobowiązani byli do podpisania indywidualnych umów z podmiotami wpisanymi do Rejestru Działalności Regulowanej prowadzonego przez Burmistrza Żelechowa na świadczenie usług, w zakresie odbioru odpadów komunalnych. Wykaz podmiotów uprawnionych do świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, wpisanych do rejestru działalności regulowanej prowadzonego przez Burmistrza Żelechowa w 2023 roku zawiera Tabela 41.:

Tabela 41. Wykaz podmiotów uprawnionych do świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów na obszarze Gminy Żelechów w 2023 roku.

L. p.	Nr rej.	Nazwa firmy	Adres	NIP
1	1/12	EKOLIDER Jarosław Wyglądała	Lucin 4, 08 – 400 Garwolin	826-001-28-95
2	5/12	CZYSTOPOL Wywóz Nieczystości Płynnych i Stałych Danuta Gendek	ul. Spokojna 20, 08 – 404 Górzno	826-152-08-20
3	1/19	REMONDIS Sp. z o.o.	ul. Zawodzie 18 02-981 Warszawa	728-01-32-515
4	2/19	Zakład Gospodarki Komunalnej w Adamowie Sp. z o.o.	ul. Cmentarna 93 21-412 Adamów	825-18-27-729
5	1/20	ECOGLOBE T. Wyglądała Spółka Komandytowa	ul. Tadeusza Kościuszki 107D, 21-560 Międzyrzec Podlaski	537-265-37-64
6	1/21	MPK PURE HOME Sp. z o.o	ul. Kołobrzeska 5, 07-401 Ostrołęka	758-211-70-04

Źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów 2023

Odbiór odpadów komunalnych, od właścicieli nieruchomości zamieszkałych położonych na terenie Gminy Żelechów, w 2023 roku realizowany był przez firmę EKOLIDER Jarosław Wyglądała, która została wybrana w trybie przetargu nieograniczonego w 2022 r. - umowa została zawarta na okres od 01.01.2023 r. do 31.12.2023 r. W 2023 roku odpady komunalne powstające na terenie gospodarstw domowych odbierane były bezpośrednio z nieruchomości bez ograniczenia ilościowego. Obowiązuje system segregacji „u źródła” tj. w miejscu ich wytwarzania. System gwarantujący odbiór i wywóz odpadów komunalnych niesegregowanych (zmieszanych) i selektywnych od właścicieli nieruchomości jednorodzinnych i wielorodzinnych, w 2023 r. był systemem pojemnikowo-workowym. Pojemniki oraz worki na niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne, zapewniał na własny koszt właściciel nieruchomości. W ramach uiszczanej przez właściciela nieruchomości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi nieruchomości wyposażane były w worki służące

do zbierania segregowanych odpadów komunalnych. Selektywnie zebrane odpady komunalne mieszkańcy gromadzili w workach lub pojemnikach oznaczonych w następujący sposób:

- szkło - kolor zielony, oznaczone napisem „Szkło”,
- papier - kolor niebieski, oznaczone napisem „Papier”,
- tworzywa sztuczne, odpady opakowaniowe wielomateriałowe i metal – kolor żółty, oznaczone napisem „Metale i tworzywa sztuczne”,
- bioodpady - kolor brązowy, oznaczone napisem „Bio”,
- zmieszane odpady komunalne - kolor czarny.

W zabudowie zagrodowej i jednorodzinnej oraz na terenach ogródków działkowych dopuszczone było zagospodarowanie bioodpadów poprzez kompostowanie w przydomowym kompostowniku pod warunkiem niestwarzania uciążliwości dla otoczenia. Na dzień 31.12.2023 r. liczba gospodarstw domowych z terenu Gminy Żelechów kompostujących bioodpady w przydomowych kompostownikach wynosiła 1765, co stanowiło 69,8% wszystkich gospodarstw.

W 2023 r. w Gminie Żelechów funkcjonował Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), który zlokalizowany był na terenie Miejskiej Oczyszczalni Ścieków przy ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 51 w Żelechowie. PSZOK czynny był raz w miesiącu w sobotę w godz. 8:00-15:00. Za obsługę PSZOK-u w 2023 roku odpowiedzialna była Gmina Żelechów wraz z odbiorcą odpadów komunalnych firmą EKOLIDER Jarosław Wyglądała.

Niezależnie od odbioru odpadów komunalnych z terenu nieruchomości mieszkańcy mieli możliwość dostarczenia na PSZOK na własny koszt nieograniczonej ilości selektywnie zebranych niżej wymienionych odpadów:

- Papier,
- Tworzywa sztuczne, odpady opakowaniowe i metal,
- Szkło,
- Bioodpady,
- Odpady niebezpieczne,
- Przetworzone leki i chemikalia,
- Odpady niekwalifikujące się do odpadów medycznych powstałe w gospodarstwie domowym w wyniku przyjmowania produktów leczniczych w formie iniekcji i prowadzenia monitoringu poziomu substancji we krwi, w szczególności igły i strzykawki,

- Zużyte baterie i akumulatory,
- Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- Meble i inne odpady wielkogabarytowe,
- Zużyte opony, z wyłączeniem opon do maszyn rolniczych i aut ciężarowych,
- Odpady budowlane i rozbiórkowe,
- Odpady tekstyliów i odzieży,
- Popiół.

Poza stacjonarnym Punktem Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych na obszarze Gminy Żelechów, funkcjonował również system mobilnej zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz mebli i innych odpadów wielkogabarytowych. W 2023 roku odbiory mobilne były realizowane dwukrotnie.

Na terenie Gminy Żelechów stawki opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi w 2023 r. uzależnione były od liczby osób zamieszkujących na terenie nieruchomości oraz lokalizacji nieruchomości na terenie miejskim lub wiejskim. Ponadto właścicielom nieruchomości zabudowanych budynkami mieszkalnymi jednorodzinnymi, kompostujących bioodpady stanowiące odpady komunalne w kompostowniku przydomowym, przysługiwało zwolnienie z części opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Stawki zostały przedstawione w Tabeli 42. poniżej.

Tabela 42. Stawki opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi na obszarze Gminy Żelechów w 2023 roku (koszt za osobę).

Styczeń-grudzień 2023 r.	Teren miejski	Teren wiejski
Miesięczna stawka opłaty za odpady zbierane i odbierane w sposób selektywny	32,00 zł	29,00 zł
Miesięczna stawka opłaty w przypadku niewypełnienia obowiązku selektywnego zbierania odpadów	64,00 zł	58,00 zł
Wysokość zwolnienia w przypadku kompostowania bioodpadów w kompostowniku przydomowym (tylko dla zabudowy jednorodzinnej)	8,00 zł	8,00 zł

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami na terenie Gminy Żelechów za, 2023 r.;

Na podstawie Analiz stanu gospodarki odpadami na terenie Gminy Żelechów przeanalizowano ilość wytworzonych przez mieszkańców odpadów oraz osiągnięte poziomy recyklingu i ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania (Tabela 43.).

Tabela 43. Informacja o wytworzonych odpadach komunalnych z terenu Gminy Żelechów w latach 2018-2023

Rodzaj odpadów	Masa odebranych odpadów [Mg]					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Łączna masa odpadów komunalnych	1343,23	1395,65	2066,31	1511,39	1559,02	1564,62
Masa niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych	593,4	642,18	771,65	561,42	571,48	617,96
Osiągnięty poziom recyklingu	37,94%	47,55%	57,00%	42,00%	35,08%	41,83%
Wymagany poziom recyklingu	30%	40%	50%	20%	25%	35%
Osiągnięty poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania	11,50%	9%	1,70%	0,48%	0,44%	0,36%
Dopuszczalny poziom masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania	40%	40%	35%	35%	35%	35%

Źródło: Analiza stanu gospodarki odpadami na terenie gminy Żelechów za 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 r.;

Analiza danych dotyczących gospodarki odpadami w gminie w latach 2018–2023 wskazuje na zmienność w osiąganiu wymaganych wskaźników, zarówno w zakresie recyklingu, jak i ograniczenia masy odpadów biodegradowalnych przekazywanych do składowania.

W odniesieniu do recyklingu, w latach 2018–2023 osiągnięto wzrost poziomu odzysku materiałów, osiągając 57% w 2020 roku, co stanowiło wynik przewyższający wymagany poziom (50%). Jednakże, w latach 2021–2023 poziom recyklingu oscylował wokół 40%, co jest zgodne z wymogiem określonym na poziomie 35% w 2023 roku. Ostateczny wynik za 2023 rok wyniósł 41,83%, co oznacza, że gmina spełniła wymagania dotyczące recyklingu, chociaż wartości te w porównaniu do 2020 roku wykazują tendencję spadkową.

W zakresie ograniczenia masy odpadów biodegradowalnych przekazywanych do składowania, w 2023 roku wartość ta wyniosła jedynie 0,36%, co stanowi wynik daleko poniżej dopuszczalnego poziomu 35%. Gmina skutecznie ograniczyła ilość odpadów biodegradowalnych kierowanych na składowiska, spełniając wymagania na poziomie znacznie niższym niż dopuszczalny limit.

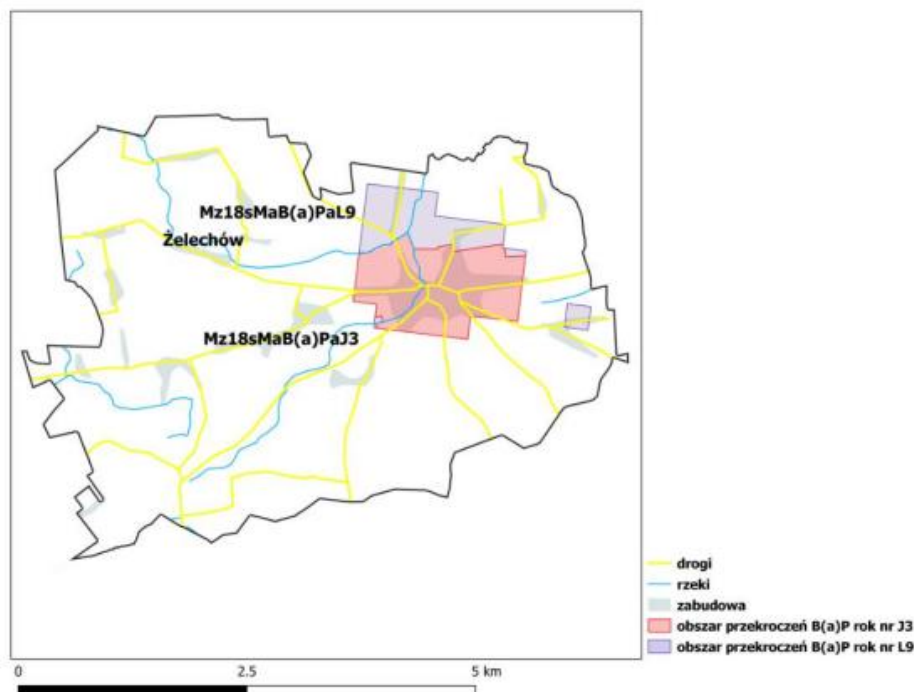

Gmina posiada i realizuje „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Żelechów na lata 2009 – 2032”. Na terenie Gminy Żelechów, w latach 2018-2023, prowadzony był program usuwania z budynków pokryć dachowych i ściennych zawierających azbest. W 2023 roku w ramach realizowanego programu do utylizacji przekazano 280,84 Mg odpadów azbestu pochodzących z 92 nieruchomości położonych na terenie gminy. Ilość odpadów azbestowych pozostałych do unieszkodliwienia z terenu Gminy Żelechów, według stanu na dzień 31.12.2023r., wynosi 2841,110 Mg.

4.5. Powietrze atmosferyczne

Gmina Żelechów znajduje się w strefie województwa mazowieckiego, dla której Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął uchwałę nr 115/20 dnia 8 września 2020 r., w sprawie programu ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu. Przeprowadzone badania na terenie gminy w 2018 roku wykazały, przekroczenie dopuszczalnego poziomu benzo(a)pirenu na całym obszarze miasta Żelechów oraz na obszarze wiejskim na północ od miasta (Rysunek 13.).

Rysunek 13. Obszary przekroczeń benzo(a)pirenu w Gminie Żelechów w 2018 roku.

Źródło: Uchwała 1922/448/23 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 13 listopada 2023 r., Załącznik 2.

W mieście łączna emisja z obszaru wyniosła 18,4 kg na powierzchni 6,1 km², gdzie maksymalna wartość stężenia z obliczeń średniorocznych ng/m³ wynosi 1,8. Na obszarze wiejskim emisja z obszaru wyniosła 1,3 kg na powierzchni 3,3 km², gdzie maksymalna wartość

stężenia z obliczeń średniorocznych ng/m^3 wynosi 1,6. Główną przyczyną przekroczenia poziomu docelowego średniorocznego bezno(a)pirenu było oddziaływanie emisji związanych z indywidualnym ogrzewaniem budynków. Zanieczyszczenie powietrza w mieście oddziaływało negatywnie na znaczną liczbę mieszkańców – 3546 osób, w tym 567 osób powyżej 65. roku życia oraz 177 dzieci poniżej 5. roku życia, które są szczególnie narażone na jego negatywne skutki zdrowotne. Na obszarze wiejskim Gminy Żelechów, zanieczyszczenie wpływało na 402 osoby: grupie wiekowej powyżej 65. roku życia - 64 osoby, w grupie wiekowej poniżej 5. roku życia - 20 osób.

Na obszarze miasta Żelechów do głównych źródeł, które mogą znacząco wpływać na jakość powietrza atmosferycznego, należą zakłady przemysłowe usytuowane na południe od centrum miasta. Na stan sanitarny powietrza w Żelechowie, a także na obszarach objętych opracowaniem, wpływ mają także ruch komunikacyjny, niskie emitery z palenisk domowych oraz emisje zanieczyszczeń pochodzące z terenów sąsiednich. W przyszłości w wyniku istnienia presji urbanizacyjnej należy spodziewać się zwiększenia zanieczyszczeń powstałych wskutek wcześniej zidentyfikowanych źródeł.

Zadania dotyczące poprawy jakości powietrza zawarte są w Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Żelechów na lata 2022-2026 z perspektywą do roku 2030, który uchwalono Uchwałą Rady Miejskiej w Żelechowie nr XLII/299/2022 z dnia 30 czerwca 2022r. Zgodnie z programem działania jakie należy prowadzić w celu zmniejszenia stężeń w powietrzu niebezpiecznych związków to m.in. likwidacja lub wymiana indywidualnych systemów grzewczych na niskoemisyjne, odpowiednie gospodarowanie odpadami komunalnymi, bez ich spalania, używanie paliwa węglowego dobrej i sprawdzonej jakości, ograniczanie wypalania traw oraz rozwój komunikacji zbiorowej.

W zakresie zadań ochrony powietrza Gmina Żelechów w 2023 roku prowadziła działania przedstawione w Tabeli 44. poniżej.

Tabela 44. Zadania Gminy Żelechów w zakresie ochrony powietrza w 2023 roku.

Działanie	Opis	Liczba/kwoty/inne dane
Deklaracje dotyczące źródeł ciepła	Wprowadzenie deklaracji do Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków	łącznie 2510 deklaracji do 31.12.2023
Program „Czyste Powietrze”	Spotkania informacyjne z mieszkańcami w sprawie możliwości uzyskania dofinansowania	Spotkania dotyczące wymiany źródeł ciepła na paliwa stałe i termomodernizacji budynków
	Udzielanie pomocy w przygotowywaniu wniosków o dofinansowanie	Pomoc udzielona mieszkańcom w zakresie wymiany źródeł ciepła i termomodernizacji budynków

Transport publiczny	Usługi transportu publicznego	5 linii komunikacyjnych, 78 km łącznej długości tras
		43 526 pasażerów skorzystało z transportu publicznego, w tym: - 3 530 pasażerów na podstawie biletów jednorazowych - 39 996 pasażerów na podstawie biletów miesięcznych
Oświetlenie drogowe LED	Wymiana opraw oświetleniowych na energooszczędne LED	151 szt. wymienionych opraw w ulicach: Aleja Wojska Polskiego, Chłopskiego, Marszałka Józefa Piłsudskiego, Wilczyńska, Traugutta
Modernizacja oświetlenia w gminie	Wymiana opraw oświetleniowych w miejscowościach	49 szt. wymienionych opraw oświetleniowych w miejscowościach: Wola Żelechowska, Stary Goniwilk, Nowy Goniwilk, Kalinów
		Rozbudowa sieci oświetlenia drogowego w miejscowościach: - Stefanów: 0,243 km - Łomnica: 0,660 km - Kotłówka: 0,685 km - Huta Żelechowska: 0,350 km - Kalinów: 0,100 km Łączna wartość zadań: 534 103,40 zł, dofinansowanie zewnętrzne: 202 376,39 zł
Oczyszczanie ulic miejskich	Oczyszczanie powierzchni ulic miejskich, ograniczanie pylenia wtórnego	-
Edukacja ekologiczna	Organizacja rodzinnego pikniku ekologicznego promującego działania antysmogowe	Stworzenie stanowiska sadzenia roślin antysmogowych, Finansowane przez WFOŚiGW w Warszawie
Kontrole palenisk domowych	Kontrole palenisk domowych na terenie Gminy Żelechów	50 planowanych kontroli, w tym pobranie próbek popiołu i ocena stosowanego materiału opałowego
		Ponad 50% wyników potwierdziło spalanie odpadów w domowych paleniskach

Źródło: Raport o stanie Gminy Żelechów 2023

Gmina Żelechów od 2018 roku bierze udział w programie „Czyste powietrze” w ramach porozumienia zawartego z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

W ramach tego programu mieszkańcy mogą wnioskować o:

- demontaż starego pieca i zakup z montażem pompy ciepła (woda-powietrze lub gruntowej),

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

- demontaż oraz zakup z montażem nowej instalacji centralnego ogrzewania lub urządzenia do ciepłej wody, w tym kolektorów słonecznych,
- zakup i montaż mikroinstalacji fotowoltaicznej,
- zakup i montaż wentylacji mechanicznej z odzyskiem ciepła,
- ocieplenie ścian, stropu, podłogi,
- wymiana okien, drzwi zewnętrznych, drzwi/bram garażowych,
- remont lub budowa nowej kotłowni.

5. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

Struktura funkcjonalno-przestrzenna to układ przestrzenny danego terenu, w którym elementy są powiązane funkcjonalnie i przestrzennie. Kształtuje się ona pod wpływem różnych czynników oddziałujących na przestrzeń, takich jak: procesy naturalne, zmiany polityczne i administracyjne, rozwój społeczny związany z potrzebą nowych miejsc zamieszkania, wzrost gospodarczy oraz nowe miejsca pracy. Również istotne są: rozwój infrastruktury komunikacyjnej, dostępność usług, a także oferta miejsc rekreacyjnych i możliwości spędzania czasu wolnego.

Z analizy funkcjonalno-przestrzennej Gminy Żelechów (Rysunek 14.) wynika, że Gmina Żelechów posiada charakter głównie rolniczy, a przemysł pozostaje słabo rozwinięty. Większa część mieszkańców mieszka na obszarach wiejskich, gdzie głównym źródłem utrzymania jest rolnictwo.

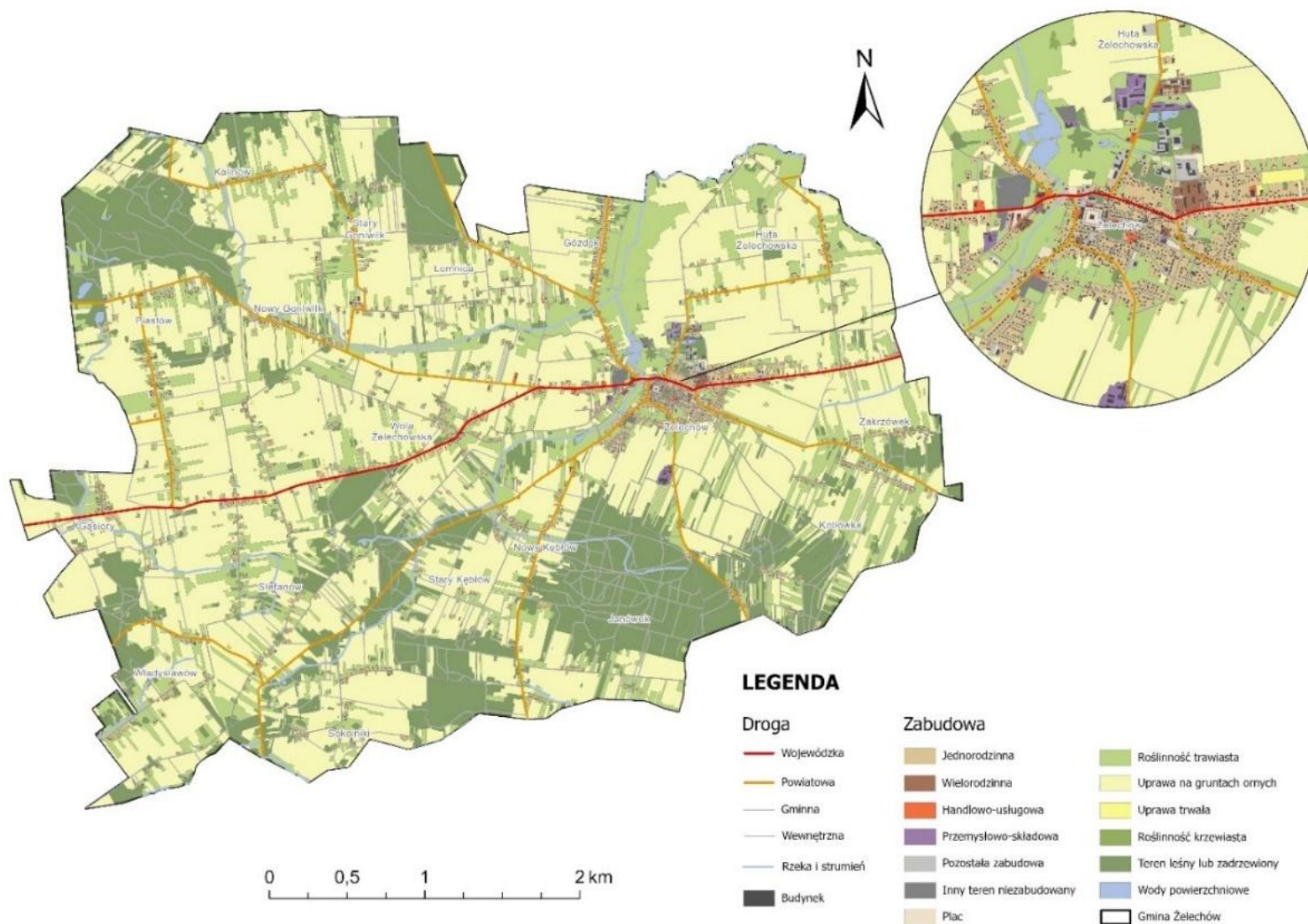
W strukturze przestrzennej gminy wyraźnie wyróżnia się miasto Żelechów, które pełni kluczowe funkcje administracyjne, mieszkaniowe, usługowe oraz oświatowe. Żelechów posiada historyczny układ urbanistyczny, a jego centralnym punktem jest renesansowy Rynek z zabytkowym Ratuszem i sukiennicami. W obrębie centrum miasta zachowano fragment wrzecionowatego układu ulic, który podkreśla pierwotny, średniowieczny charakter rynku oraz obecność kościoła parafialnego. Centralną część miasta otacza głównie zabudowa jednorodzinna, a obszar wielorodzinny w północno-wschodniej części Żelechowa stanowi tylko niewielki fragment miasta, zdominowany przez budynki z prefabrykatów.

Wiejska część gminy charakteryzuje się harmonijnym, lecz miejscami rozproszonym układem przestrzennym, z pasmowym układem zabudowy typowym dla dawnych wsi. Znaczna część zabudowy wiejskiej przybiera formę rozproszoną, często w postaci kolonii oraz siedlisk oddalonych od zwartej zabudowy miejscowości. Wiejskie krajobrazy mają naturalny, tradycyjny charakter, a rozmieszczenie miejscowości jest stosunkowo równomierne. Na wsiach przeważają domy jednorodzinne oraz zabudowa zagrodowa. Obszary rezerwowe, które są dostępne we wsiach, stwarzają potencjał dla rozwoju nowego budownictwa mieszkaniowego i osadnictwa, zgodnie z zasadami i obszarami wskazanymi w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Rysunek 14. Struktura funkcjonalno-przestrzenna Gminy Żelechów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOT10k.

Tabela 45. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Żelechów.

Rodzaj terenu	Miasto (ha)	Obszar wiejski (ha)	Gmina (ha)
Powierzchnia ogólna	1213	7539	8752
Użytki rolne	854	5068	5922
Łąki	98	316	414
Pastwiska	35	503	538
Lasy	35	1417	1452
Drogi	49	147	196
Wody-rowy	13	37	50
Grunty pod budynkami	125	21	146
Nieużytki	4	30	34

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Żelechów 2023.

Powyższa analiza wskazuje na rolniczy charakter Gminy Żelechów, z dominującą powierzchnią użytków rolnych, łąk oraz pastwisk na terenach wiejskich (Tabela 45.). Z kolei w mieście skoncentrowane są głównie grunty pod zabudowę oraz drogi. Tereny leśne występują głównie w obszarze wiejskim, co również podkreśla znaczenie naturalnych zasobów tej części gminy.

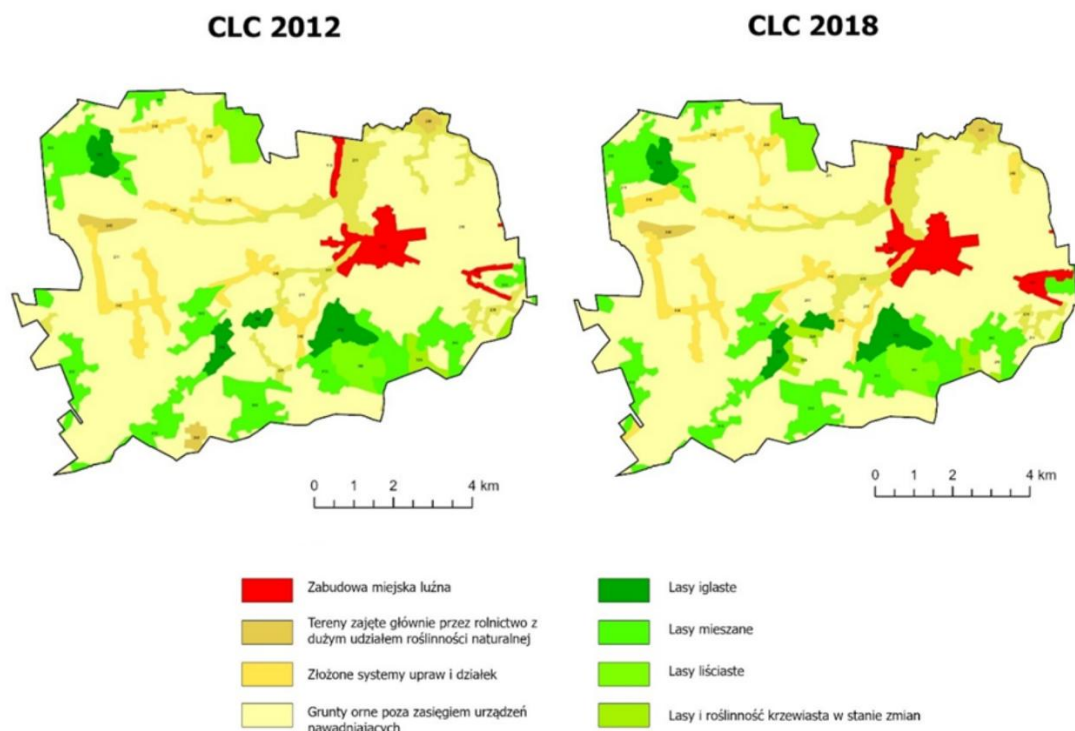
W obrębie całej gminy dominują użytki rolne, które obejmują 5 922 ha, co stanowi około 67,6% powierzchni gminy. Większość z tych użytków znajduje się na obszarze wiejskim (5 068 ha), z kolei w obrębie miasta stanowią one 854 ha. Łąki zajmują 414 ha, z czego 316 ha znajduje się na obszarze wiejskim, a 98 ha na terenie miejskim. Pastwiska zajmują w sumie 538 ha, z czego 503 ha znajdują się na terenach wiejskich, a pozostałe 35 ha na terenie miasta. Tereny leśne stanowią istotny element krajobrazu gminy, zajmując łącznie 1 452 ha, co stanowi około 16,6% powierzchni gminy. Zdecydowana większość lasów (1 417 ha) znajduje się na obszarze wiejskim, podczas gdy w mieście powierzchnia lasów wynosi tylko 35 ha. Powierzchnia dróg w gminie wynosi 196 ha, z czego 49 ha przypada na miasto, a 147 ha na obszar wiejski. Grunty pod budynkami stanowią 146 ha, z czego 125 ha znajduje się w mieście, a jedynie 21 ha w obszarze wiejskim. Nieużytki zajmują 34 ha, z czego 30 ha znajduje się na terenach wiejskich.

Rozpatrując zmiany w strukturze przestrzennej gminy przeanalizowano mapy pokrycia terenu zgodnie z danymi programu CORINE Land Cover (CLC). Istotą programu jest dostarczenie informacji dotyczącej pokrycia terenu/użytkowania ziemi na obszarze całej

Europy w regularnym cyklu oraz wykazanie zmian zachodzących między kolejnymi cyklami (Rysunek 15.). W Gminie Żelechów zaszły stosunkowo niewielkie zmiany w pokryciu terenu w latach 2012-2018. Widoczne są jednak tendencje w kierunku wzrostu powierzchni lasów oraz zabudowy miejskiej, kosztem niektórych obszarów rolniczych.

Rysunek 15. Mapa pokrycia terenu Gminy Żelechów

Źródło: Projekt Corine Land Cover 2018, clc.gios.gov.pl

Polityka przestrzenna Gminy Żelechów jest realizowana poprzez Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które stanowi kluczowy dokument określający ramy przyszłego rozwoju przestrzennego. Obowiązujący dokument został przyjęty uchwałą nr LVII/378/2023 Rady Miejskiej w Żelechowie z dnia 30 listopada 2023 roku. Studium wyznacza zasady gospodarowania przestrzenią zgodnie z założeniami zrównoważonego rozwoju oraz ładu przestrzennego. Odwołuje się do celów i kierunków ustalonych w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego oraz w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Celem Studium jest stworzenie przestrzeni, która wykorzystuje atuty Gminy Żelechów, minimalizuje istniejące problemy i konflikty przestrzenne, a także otwiera nowe możliwości dla rozwoju gospodarczego i społecznego. Kierunki rozwoju wskazane w Studium opierają się na wspieraniu i modernizacji funkcji rolniczych oraz sektora produkcyjnego, a także na rozwoju usług i rzemiosła. Istotnym elementem polityki przestrzennej jest również rozwijanie funkcji turystycznej, z naciskiem na uwydatnienie walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego gminy. Rozwój przestrzenny ma na celu nie tylko ochronę i promocję lokalnej historii oraz estetyki krajobrazu, ale także umacnianie sektora produkcji rolnej i rzemieślniczej, co przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności Gminy Żelechów. Dążenie do zrównoważonego rozwoju ma za zadanie w pełni wykorzystać potencjał gminy, zapewniając jej mieszkańcom lepszą jakość życia i sprzyjając długofalowej konkurencyjności w regionie.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego stanowią kluczowe narzędzie kształtowania ładu przestrzennego w Gminie Żelechów, pełniąc funkcję aktu prawa miejscowego. Stanowią one również bezpośrednią podstawę do uzyskiwania decyzji administracyjnych, takich jak pozwolenia na budowę czy podział nieruchomości.

Na kształtowanie gospodarki przestrzennej gminy mają wpływ dwa kluczowe plany miejscowe: pierwszy z nich, uchwalony przez Radę Miejską w Żelechowie dnia 7 kwietnia 2004 r. (Uchwała Nr XIV/93/04), obejmuje cały obszar gminy; natomiast drugi, przyjęty 15 lutego 2005 r. (Uchwała Nr XIX/131/05), dotyczy obszaru miasta Żelechów. W wyniku złożonych wniosków oraz potrzeb inwestycyjnych, w latach 2010–2021 wprowadzono zmiany do tych planów dla wybranych części gminy.

W ramach ustawowego obowiązku uruchomiono usługę MPZP, umożliwiającą publikację miejscowych planów i studium zagospodarowania przestrzennego Gminy Żelechów w formie rastrowej na portalach mapowych: zelechow.e-mapa.net oraz geoportal.gov.pl. Włączona warstwa „Zagospodarowanie przestrzenne” pozwala użytkownikom przeglądać uchwały miejscowych planów wraz z załącznikami graficznymi. Zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ułatwiające realizację inwestycji, nakładają na gminę obowiązek naliczania opłaty planistycznej. Jest ona pobierana w sytuacji, gdy na skutek wejścia w życie planu miejscowego wzrasta wartość nieruchomości, a jej właściciel sprzedaje ją w ciągu pięciu lat od uchwalenia tego planu.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2023 r. poz. 2265, z późn.zm.), plan ogólny gminy jest nowym aktem planistycznym, który gmina ma obowiązek uchwalić dla całego swojego terytorium. Gmina Żelechów,

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

w listopadzie 2024 roku ogłosiła wszczęcie postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, co wskazuje na rozpoczęcie prac nad opracowaniem planu ogólnego. Oznacza to, że gmina podejmuje kroki w kierunku realizacji tego obowiązku, co może obejmować m.in. wybór wykonawcy, który będzie odpowiedzialny za przygotowanie projektu planu.

Na terenie gminy obowiązywał do 2023 roku Program Rewitalizacji Gminy Żelechów przyjęty Uchwałą nr XXXIV/231/2017 Rady Miejskiej w Żelechowie z dnia 20 lipca 2017 r. Program wyznaczał obszary przeznaczone do rewitalizacji w mieście i gminie Żelechów. Wyodrębnione obszary charakteryzują się zdegradowaniem funkcji społecznych, gospodarczych, środowiskowych i przestrzenno-infrastrukturalnych oraz zmniejszonym potencjałem w sferze działalności i aktywności społeczności lokalnej. W celu wykonania delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, gmina podzielona została na mniejsze jednostki urbanistyczne, tj. okręgi (w mieście) i sołectwa. Obszar zdegradowany objął takie jednostki jak: Okręg nr 2 (ul. Długa, Szkolna, Ogrodowa), Stefanów, Okręg nr 7 (ul. Henryka Dąbrowskiego, Ignacego Prądyńskiego, Józefa Bema Józefa Poniatowskiego, Kazimierza Pułaskiego, ks. Gen. Stanisława Brzóska, Letnisko, Reymonta, Traugutta, Władysława Sikorskiego), Wola Żelechowska, Nowy Kęblów, Władysławów I i II, Okręg nr 1 (ul. Aleja Wojska Polskiego, Kilińskiego, Konopnickiej, Kościuszki, Marszałka Józefa Piłsudskiego), Huta Żelechowska, Łomnica, Stary Goniwilk, Kotłówka, Okręg nr 5 (ul. Chłopskiego, Jana Kochanowskiego, Pudły, Rynek, Jatkowa), Nowy Goniwilk. Na obszarze zdegradowanym mieszka aż 71,38% mieszkańców. Z kolei obszar rewitalizacji został wyznaczony dla Okręgu nr 2 i 7 ze względu na m.in. wysoką liczbę osób bezrobotnych, wysoką liczbę osób korzystających z pomocy społecznej, stosunkowo niską liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym, a także stosunkowo wysoką liczbę osób w wieku poprodukcyjnym.

W ramach realizacji Programu Rewitalizacji Gminy Żelechów, który obowiązywał do 2023 roku, gmina podjęła szereg działań mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz rewitalizację zdegradowanych obszarów. Program skupiał się na wieloaspektowym wsparciu i poprawie warunków życia w obszarach wymagających interwencji, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc o wysokim wskaźniku ubóstwa, bezrobocia, niskiej aktywności społecznej oraz zjawisk społecznych związanych z pomocą społeczną. Gmina realizowała działania zmierzające do odbudowy i ożywienia tych obszarów, poprzez inwestycje w infrastrukturę, ochronę środowiska oraz wsparcie dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

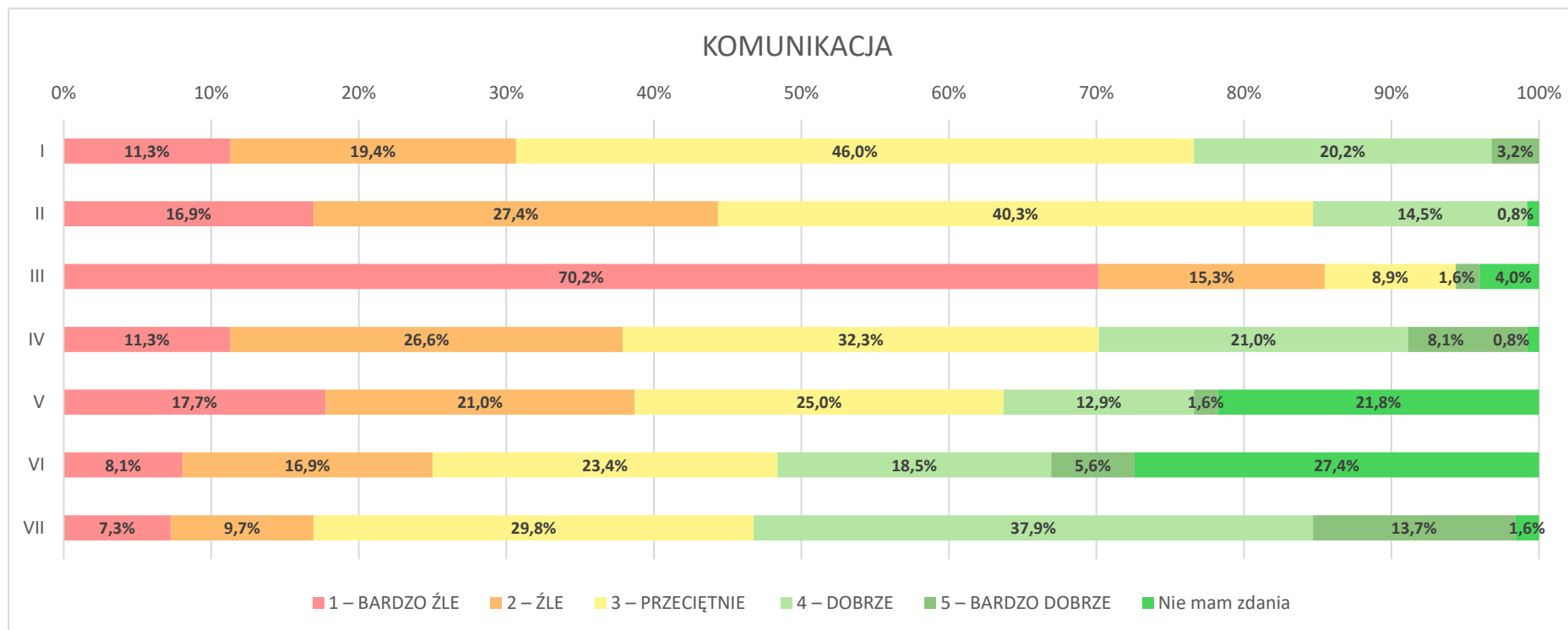
Podejmowane przez gminę inicjatywy obejmowały zarówno działania inwestycyjne, takie jak modernizacja infrastruktury technicznej, jak i przedsięwzięcia społeczne, takie jak programy wsparcia dla osób niepełnosprawnych czy osób starszych, zapewniające pomoc w codziennym życiu i dostosowanie usług do potrzeb mieszkańców. Program rewitalizacji także obejmował działania na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego, które miały na celu poprawę warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, wsparcie inicjatyw lokalnych oraz zwiększenie zaangażowania mieszkańców w życie społeczności.

Dzięki wdrożeniu Programu Rewitalizacji, Gmina Żelechów dąży do rozwoju społecznego, poprawy jakości życia mieszkańców oraz zapewnienia równych szans na przyszłość. Program obejmował kompleksowe podejście, w ramach którego działania na rzecz poprawy infrastruktury i jakości życia były zintegrowane z szeroko zakrojoną pomocą społeczną, mającą na celu wsparcie najbardziej potrzebujących.

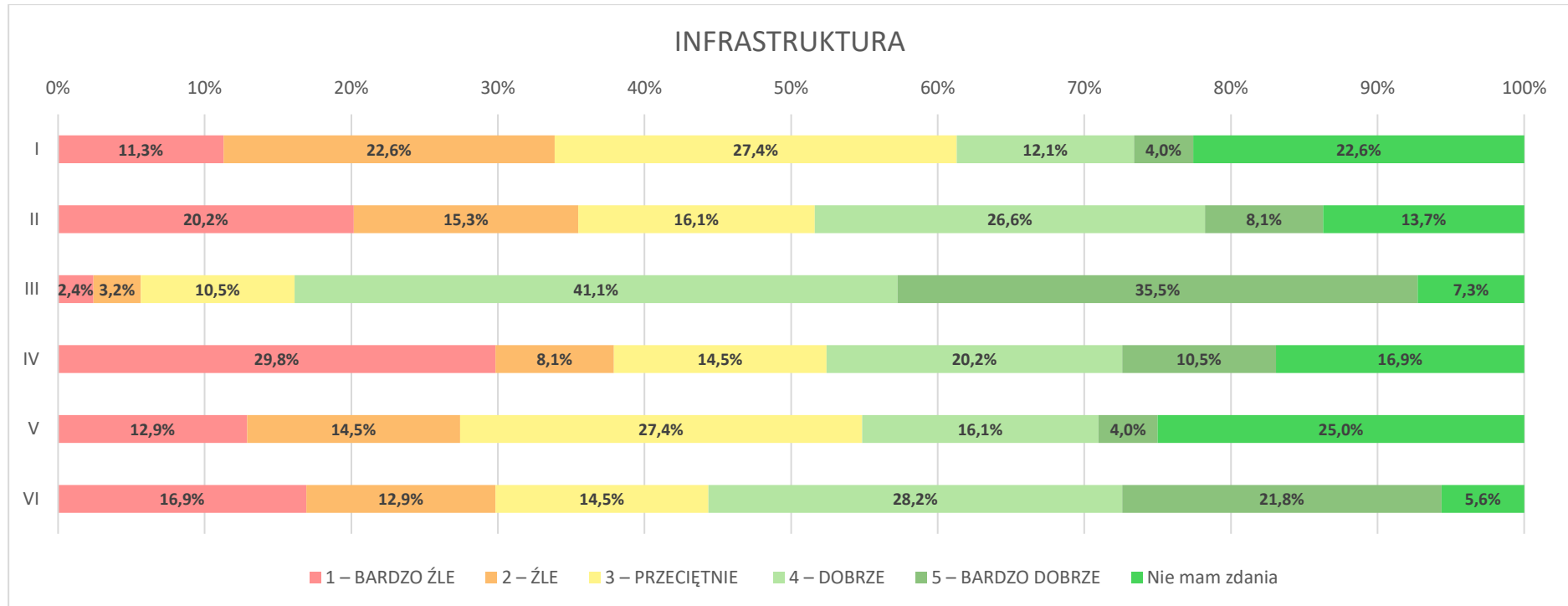

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

Załącznik 1. Szczegółowe zestawienie wyników badań ankietowych.

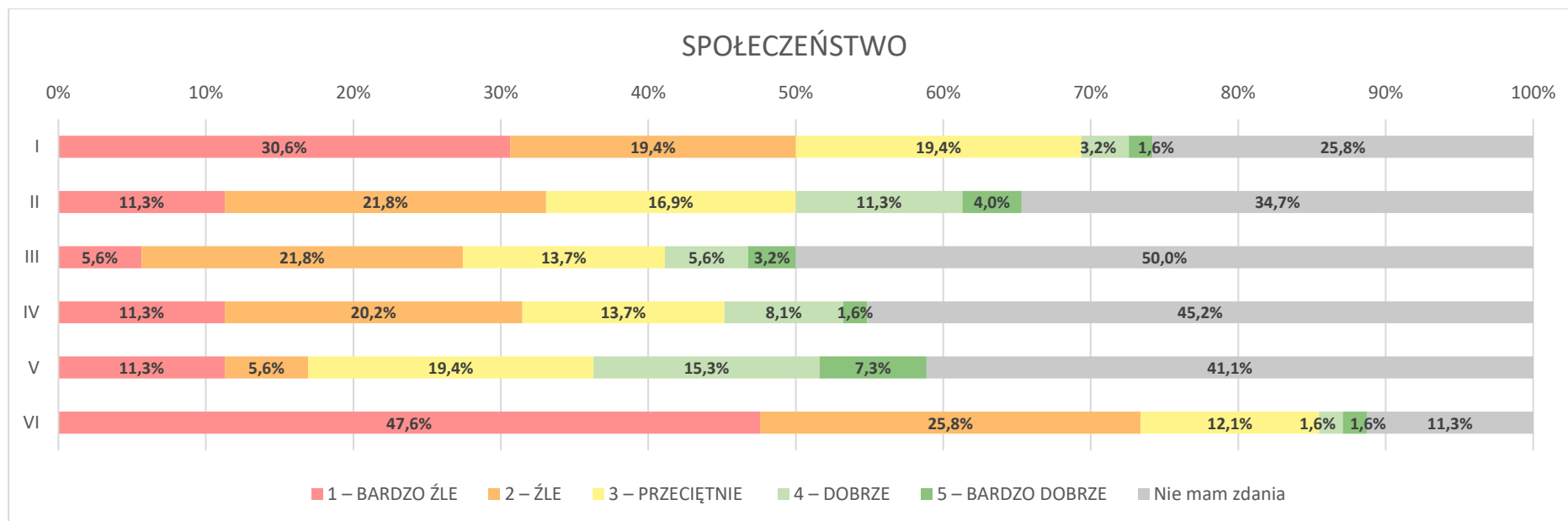
I	Jakość/stan nawierzchni dróg
II	Jakość/stan nawierzchni ścieżek, poboczy i chodników:
III	Dostęp do ścieżek rowerowych
IV	Dostępność miejsc parkingowych
V	Połączenia komunikacyjne wychodzące poza gminę
VI	Liczba przystanków autobusowych:
VII	Oświetlenie ulic i miejsc publicznych

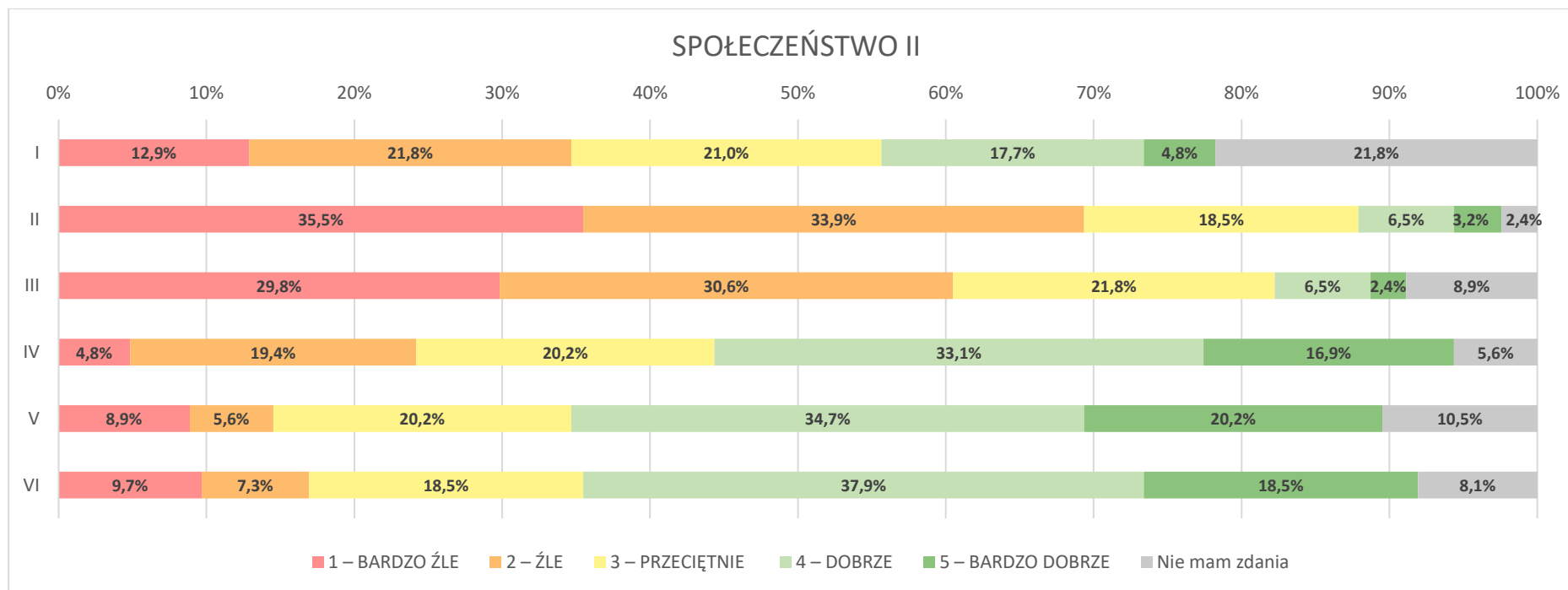
I	Dostosowanie przestrzeni publicznych do potrzeb osób z ograniczoną mobilnością
II	Dostęp do sieci kanalizacyjnej
III	Dostęp do sieci wodociągowej
IV	Jakość urządzeń melioracyjnych
V	Dostęp do sieci gazowej
VI	Dostęp do sieci Internet

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

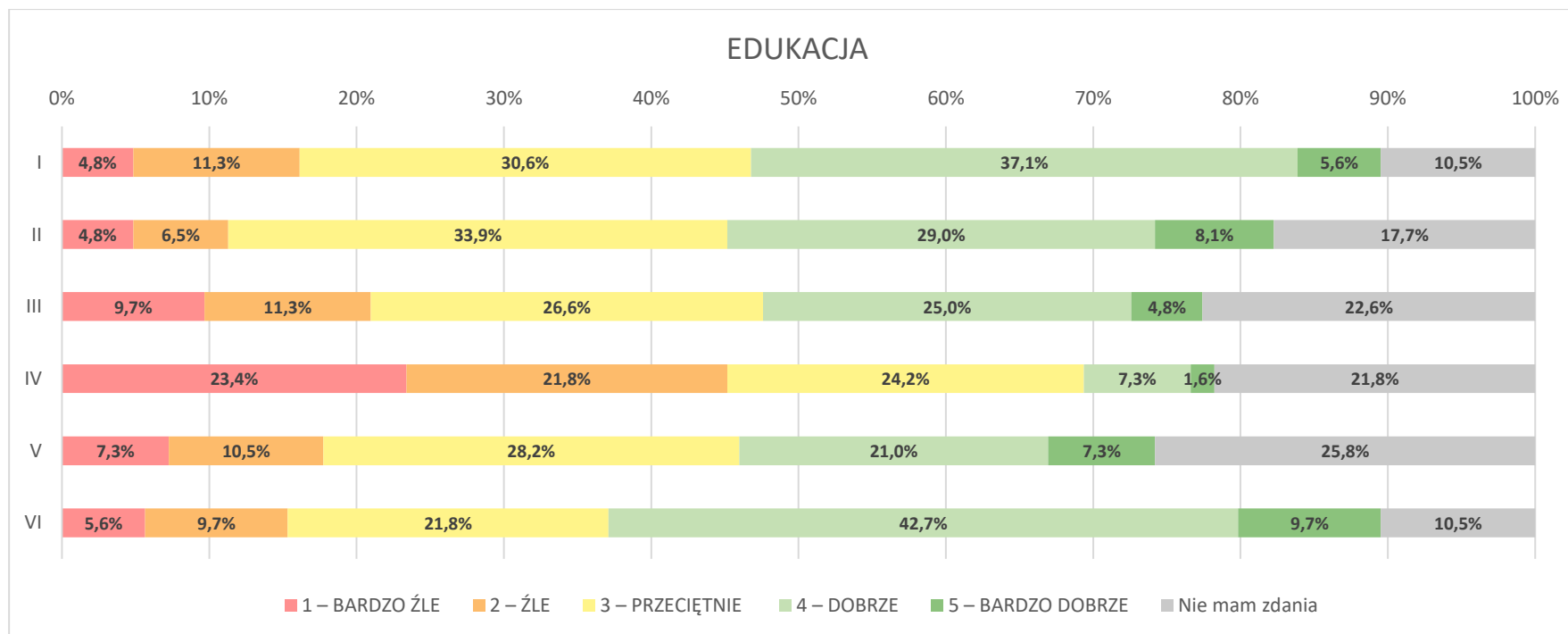
I	Dostępność żłobków
II	Wsparcie osób starszych (np. zajęcia dodatkowe, imprezy tematyczne itd.)
III	Wsparcie osób niesamodzielnych (np. opieka w miejscu zamieszkania, wsparcie rehabilitanta itd.)
IV	Dostęp do miejsc opieki nad osobami z niepełnosprawnościami
V	Działania i kontakt z miejsko-gminnym ośrodkiem pomocy społecznej
VI	Działania mające na celu zatrzymanie emigracji młodych osób (w wieku produkcyjnym)

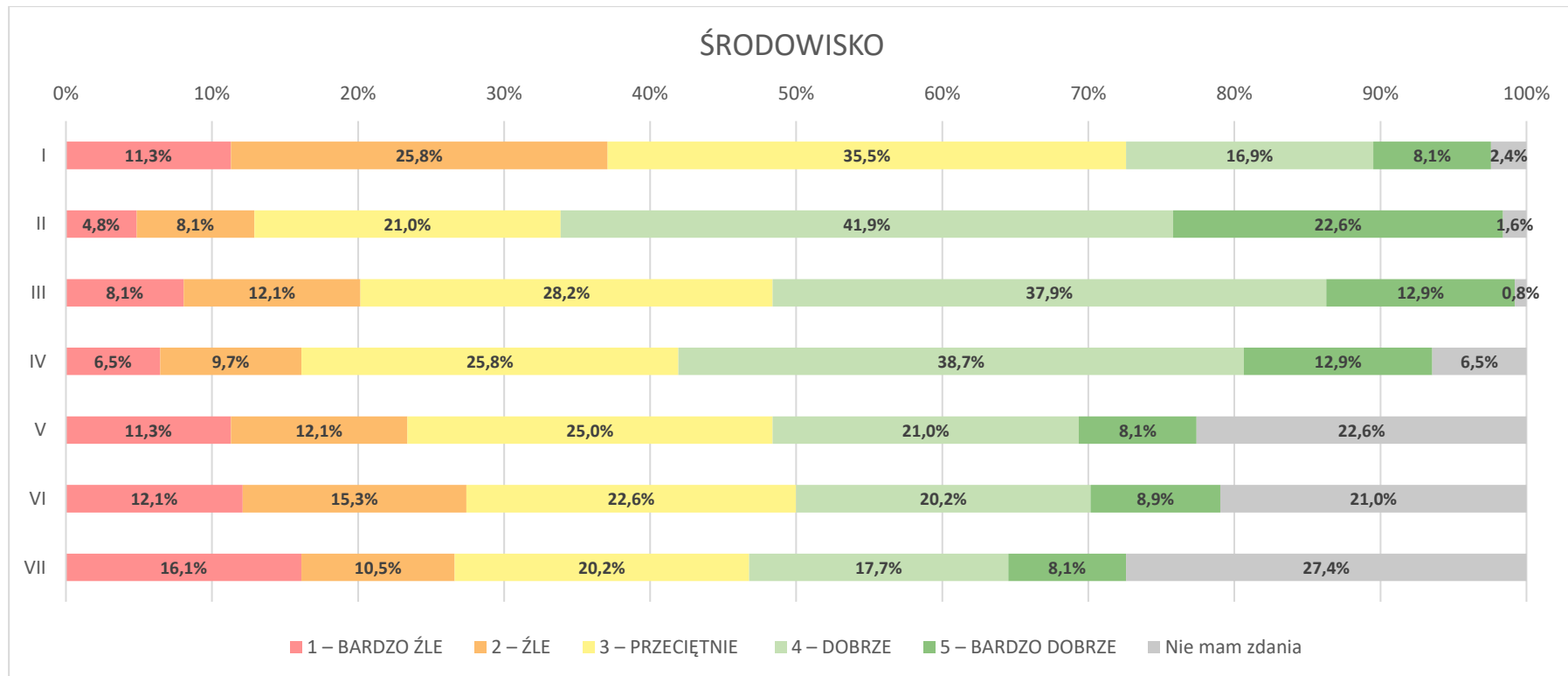
I	Możliwość czynnego uczestnictwa w działaniach społecznych (m.in. w organizacjach społecznych)
II	Możliwość atrakcyjnego spędzania czasu wolnego w Gminie Żelechów
III	Możliwość decydowania o przyszłości rozwoju Gminy Żelechów (np. częstotliwość konsultacji społecznych)
IV	Dostęp do informacji na temat działań podejmowanych przez Urząd Miejski w Żelechowie
V	Dostępność usług samorządowych - godziny otwarcia, dostęp do druków urzędowych zdalnie
VI	Jakość świadczonych usług przez pracowników Urzędu Miejskiego w Żelechowie

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

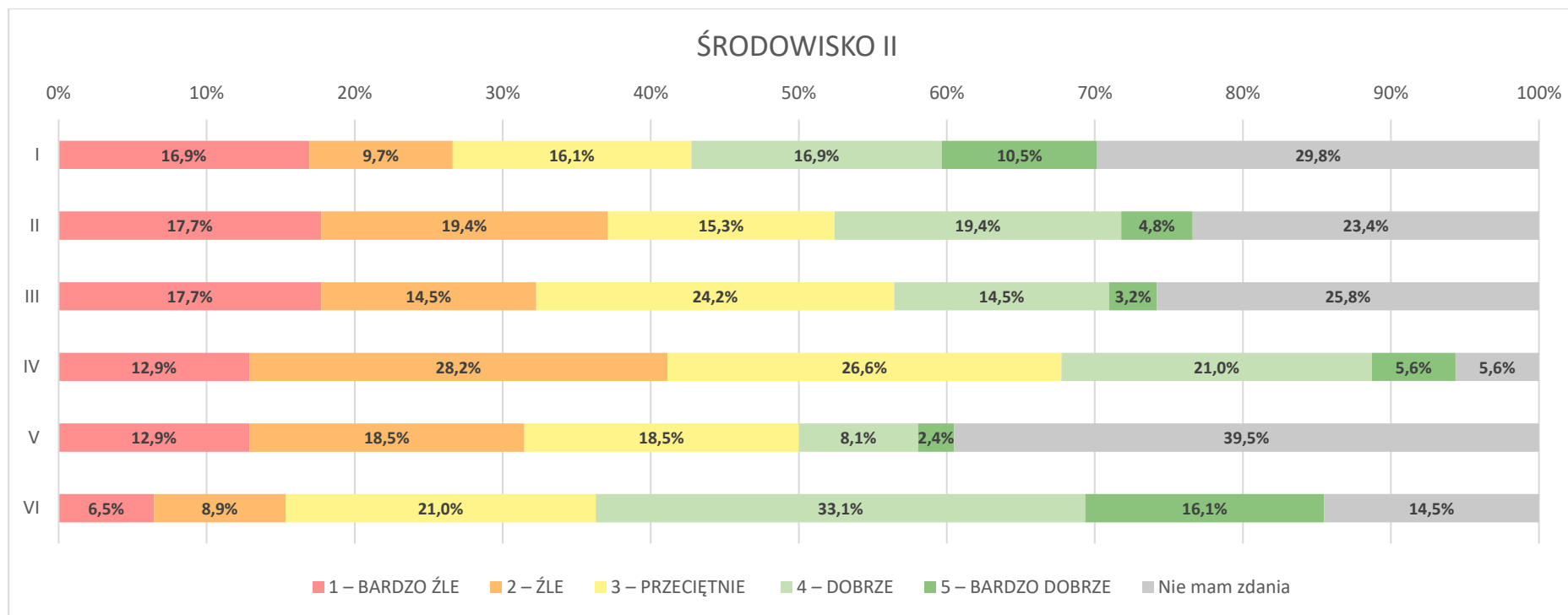
I	Jakość nauczania w szkołach
II	Dostęp do edukacji przedszkolnej
III	Dostęp do zajęć dodatkowych/pozalekcyjnych
IV	Dostęp do edukacji pozaszkolnej (np. pracownie techniczne, plastyczne, laboratoria, punkty edukacyjne, edukacja senioralna)
V	Jakość wyposażenia placówek naukowych
VI	Stan obiektów szkolnych

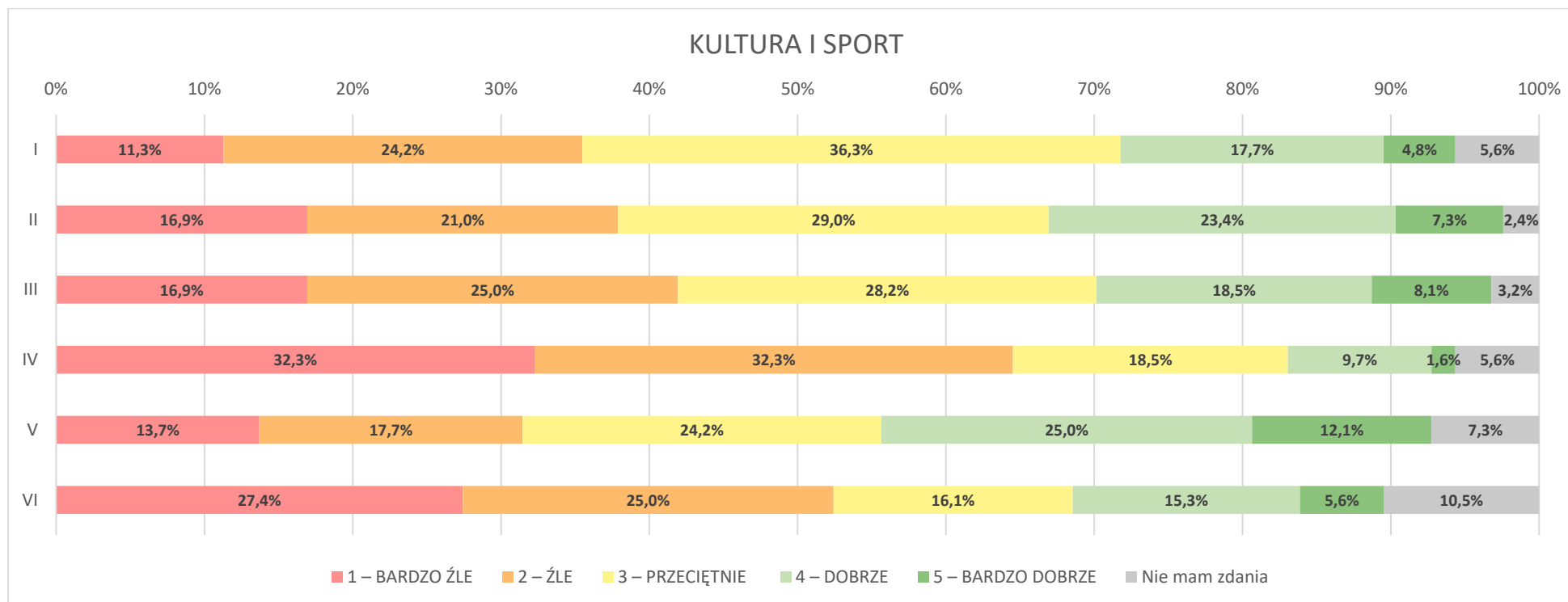
I	Powierzchnia dostępnych terenów zielonych/rekreacyjnych
II	Jakość powietrza
III	Wywóz śmieci (np. częstotliwość)
IV	Organizacja segregacji odpadów
V	Likwidacja i przeciwdziałanie nielegalnemu składowaniu odpadów komunalnych
VI	Działania z zakresu edukacji ekologicznej wśród dzieci i dorosłych
VII	Wsparcie przy wymianie kotłów i pieców

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

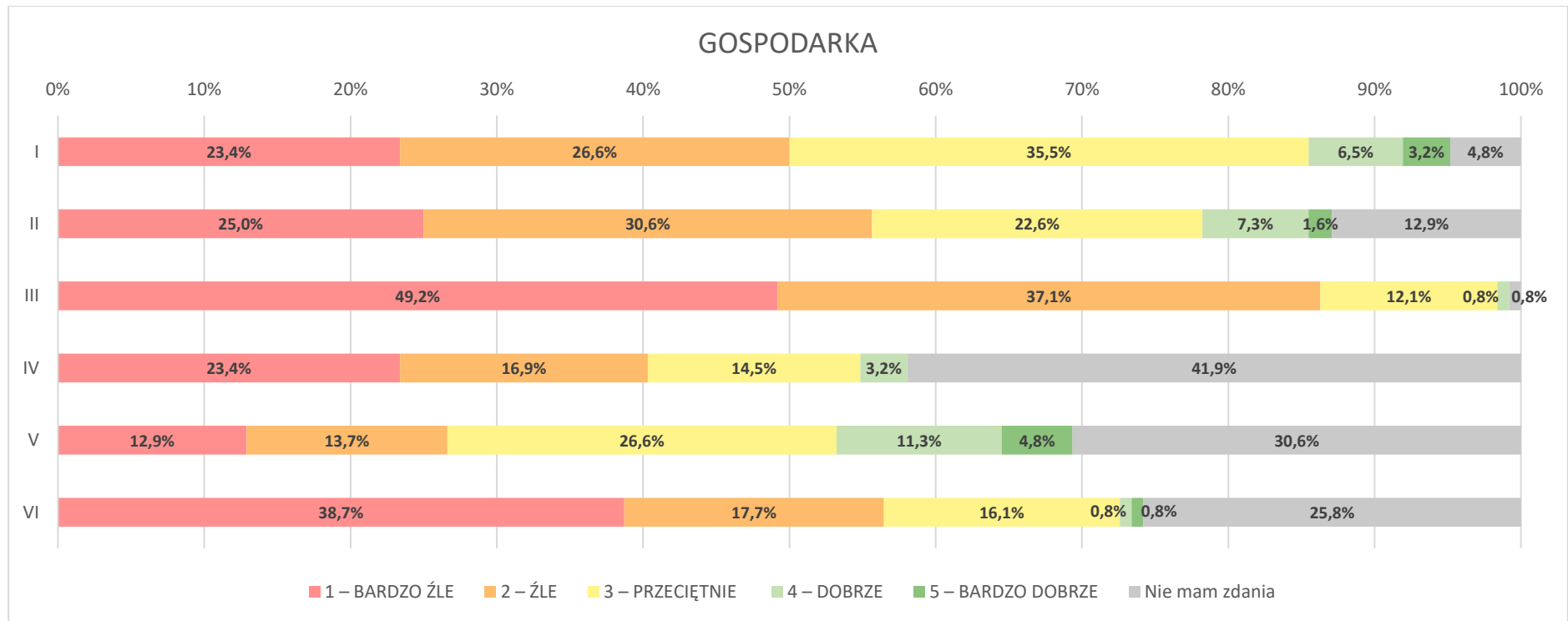
I	Likwidacja azbestu i wyrobów zawierających azbest
II	Działania dotyczące bezdomności zwierząt
III	Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii - fotowoltaiki, kolektorów słonecznych, pomp ciepła
IV	Pielęgnacja i utrzymanie zieleni (np. drzewa przy drogach, zakrzewienie)
V	Działania z obszaru małej retencji wody
VI	Odczuwalny poziom hałasu w gminie

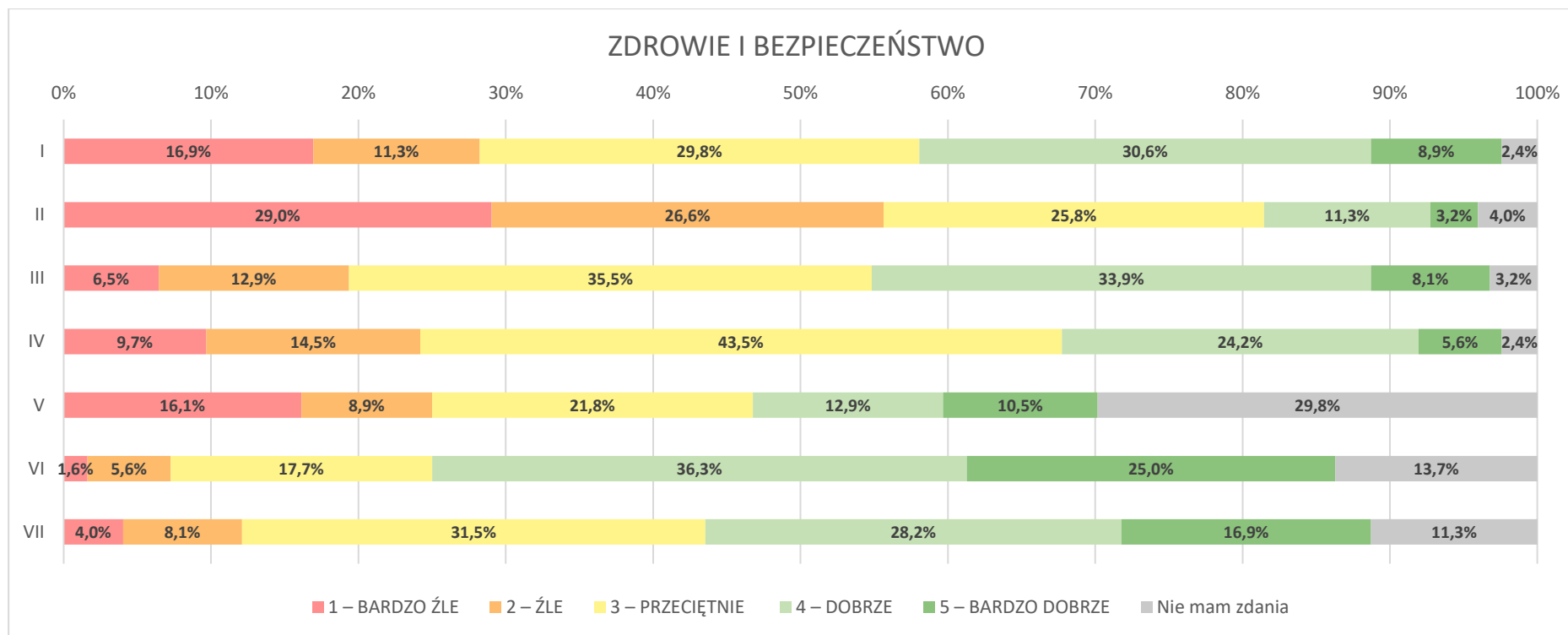
I	Stopień rozwoju miejsc sportowo-rekreacyjnych w Gminie Żelechów
II	Organizacja wydarzeń oraz imprez na terenie Gminy Żelechów
III	Oferta wydarzeń kulturalnych
IV	Stopień rozwoju usług/atrakcji turystycznych
V	Promowanie i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego gminy
VI	Rozpoznawalność Gminy Żelechów poza jej granicami

Diagnoza sytuacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej Gminy Żelechów

I	Atrakcyjność gospodarcza Gminy Żelechów
II	Dostępność terenów inwestycyjnych
III	Dostępność miejsc pracy i możliwości rozwoju zawodowego
IV	Wsparcie udzielane lokalnym przedsiębiorcom przez gminę
V	Możliwość znalezienia pracownika z odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi
VI	Działania gminy mające na celu aktywizację osób bezrobotnych

I	Dostępność usług podstawowej opieki zdrowotnej
II	Dostępność usług specjalistycznej opieki zdrowotnej
III	Bezpieczeństwo publiczne
IV	Bezpieczeństwo w ruchu drogowym
V	Bezpieczeństwo w razie wystąpienia poważnych awarii oraz klęsk żywiołowych
VI	Wyposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych
VII	Szybkość reakcji służb na wezwanie (pogotowie ratunkowe, policja, staż pożarna)